

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Rapport for 2021

Rapport nr. 4/2022
3.3.2022

Rapport: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Dato: 3.3.2022

Utgiver: Landbruksdirektoratet

Kontaktperson: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 4/2022

Forsidebilde: Colourbox.com

Forord

Markedsrapporten, rapporten Omverdenen til norsk landbruk og matindustri, og Økologisk rapport er alle en del av Landbruksdirektoratets årlige innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene. Rapportene er også utformet for å kunne gi andre interesserte en oversikt over både markedsutviklingen i Norge og i omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapportene beskriver dagens situasjon og forventninger til utviklingen framover. Samlet sett bidrar rapportene til et grunnlag for å vurdere måloppnåelsen knyttet til produksjon og priser, og for å vurdere endringer i virkemiddelbruk for å nå de landbrukspolitiske målene.

Markedsrapporten gir en oversikt over hvordan tilgangen på viktige norske landbruksvarer var i året som gikk. Vi presenterer tall over norsk produksjon, import og eksport, og vurderer markeds- og prissituasjonen for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, sentrale varer i grøntsektoren, bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) og skog.

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri gjør rede for internasjonale rammevilkår, som produksjon, handel og prisutviklingen til sentrale landbruksvarer, som påvirker norsk landbruk og matindustri.

Økologisk rapport supplerer de to øvrige rapportene med en egen omtale av det økologiske markedet, både nasjonalt og internasjonalt. Rapporten bør leses sammen med SSBs artikkel om det økologiske produksjonsgrunnlaget, altså arealer og dyr.

Som et supplement til disse rapportene viser vi til andre publikasjoner fra Landbruksdirektoratet, Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Statistisk Sentralbyrå (SSB) som gir nærmere omtaler av utviklingen i norsk landbruk og matindustri. Videre gir www.landbruksdirektoratet.no mer informasjon og tallmateriale om norsk landbruk, pris- og markedsutvikling for jordbruksvarer samt internasjonal handel.

God lesing!

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Ordliste	4
Sammendrag	6
1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer	7
1.1 Økonomiske rammebetingelser	7
1.2 Handelspolitiske rammebetingelser	13
1.3 Miljø- og klimamessige rammebetingelser: EUs jordstrategi.....	15
2 Utvikling i markedene for jordbruksvarer	17
2.1 Korn og kraftfôrråvarer	17
2.2 Melk	30
2.3 Kjøtt	40
2.4 Egg	56
2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær.....	60
2.6 Blomster og planter	66
2.7 Skog.....	71
3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer	73
3.1 Import.....	74
3.2 Eksport.....	83
4 Vedlegg	85
5 Referanser	87

Ordliste

CAP

Common Agricultural Policy. EUs felles landbrukspolitikk, etablert i 1962. EU-institusjonene ble i 2021 enige om en reform av CAP, som vil tre i kraft fra 2023.

EFTA

European Free Trade Association (Det europeiske frihandelsforbundet). Består av Island, Liechtenstein, Norge og Sveits.

EØS

Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Et samarbeid inngått mellom EU og tre av de fire medlemsstatene i EFTA, herunder Norge, Island og Liechtenstein. Samarbeidet har som formål å knytte landene til EUs indre marked.

FAO

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FNs ernærings- og landbruksorganisasjon).

IGC

International Grains Council (Det internasjonale kornrådet). Mellomstatlig organisasjon som fremmer samarbeid om og åpenhet i handelen med korn, stabile kornmarkeder og matsikkerhet.

Massevirke

Tømmer som brukes til å lage tremasse og cellulose, som det videre lages papir, kartong og lignende av.

Mercosur

Mercado Común del Sur (Det søramerikanske fellesmarkedet). Består av Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay. EU og Mercosur fullførte forhandlinger om en frihandelsavtale i juni 2019. I august samme år ble EFTA-landene enige med Mercosur-landene om utkast til en frihandelsavtale, som vil bli den største i EFTAs historie.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nær opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på landbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. Slik skal næringsmiddelindustrien i Norge kunne produsere og omsette industrielt bearbeidede landbruksvarer basert på norskproduserte landbruksråvarer og samtidig være konkurransedyktig med utlandet. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

SACU

South African Customs Union. Består av Botswana, Namibia, Lesotho, Eswatini og Sør-Afrika. En frihandelsavtale mellom EFTA og SACU ble iverksatt i 2008. Avtalen har vært gjenstand for reforhandlinger siden 2018.

Trelast

Skåret last, for eksempel planker og bord. Det meste blir videreforedlet til bjelker, paneler, listverk og lignende. Produseres i sagbruk ved bruk av sagtømmer.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig for norske bedrifter å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for å produsere jordbruksvarer, uten at det blir ilagt toll for de norske råvarene når jordbruksvarene gjeninnføres til Norge.

WTO

World Trade Organization (Verdens handelsorganisasjon). Global organisasjon som regulerer handel mellom stater. Etablert i 1995.

Sammendrag

Økte matvarepriser

Globale matvarepriser steg i 2021 til det høyeste nivået siden 2011. Planteoljer og kornvarer steg mest i pris. Hovedårsaken var at global etterspørsel økte mer enn forventet da verden gjenåpnet etter nedstengning.

Økte priser på innsatsfaktorer

Oljeprisen steg gjennom 2021 til det høyeste nivået på sju år i starten av 2022. Internasjonale fraktpriser skjøt i været som følge av stor etterspørsel og en global logistikkriser. Prisen på andre viktige innsatsfaktorer som naturgass, kunstgjødsel og strøm økte også kraftig i 2021.

Korn og kraftfôr: Kraftig prisvekst på verdensmarkedet

Verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer var allerede høye ved inngangen til året, men i 2021 økte de til rekordnivåer. Væruutfordringer og generell råvareboom førte til kraftig prisvekst for viktige importvarer som soyabønner, mais og hvete, og det ventes at prisene vil holde seg høye en stund framover.

Melk: økte priser på tross av relativt lite handel

10 prosent av melken som produseres globalt, foredles til meieriprodukter som eksporteres. Prisene steg betydelig for meieriprodukter mot slutten av 2021 og inn i 2022. Det er ventet kun moderat produksjonsøkning i de store eksportørlandene og fortsatt høye priser internasjonalt på kort sikt.

Kjøtt: økt produksjon og fortsatt utfordringer med svinepest

Kjøttproduksjonen økte i 2021 med 4,2 prosent, drevet spesielt av en betydelig vekst i svinekjøttproduksjonen i Kina. Det internasjonale kjøttmarkedet er fortsatt preget av utbruddet av svinepest i flere asiatiske land. Fugleinflensa har skapt utfordringer for markedet for fjørfekjøtt i Europa. Verdensmarkedsprisene økte betydelig for fjørfekjøtt, men ikke for svinekjøtt.

Egg: normalisering av produksjon og prisutvikling

Det globale markedet for skallegg kom i større grad i balanse etter et krevende 2020. Eksportprisene utviklet seg også mer som normalt i 2021 enn året før.

Grønt: tomatproduksjon i endring

Potetproduksjon i EU rammes av økte produksjonskostnader. Tomatproduksjonen i EU økte i 2021, men dyrkingen vris i stadig større grad mot småtomater og alternative veksthusvekster.

Skognæringen: stor etterspørsel og høye priser

Utfordringene i 2020 forårsaket av covid-19-pandemien ble i 2021 snudd til et toppår for skog- og trenæringen med stor etterspørsel etter tømmer og treprodukter. Høye priser på trelast og spesielt sagtømmer ga ny avvirkningsrekord i 2021.

Import og eksport: betydelig økning i 2021

I 2021 ble det importert jordbruksvarer for 89,7 mrd. kroner til Norge, en økning på 8,5 prosent fra året før. Samtidig ble det eksportert for 14,3 mrd. kroner, en økning på 6,3 prosent fra 2020.

1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer

Covid-19-pandemien fortsatte å legge press på internasjonale markeder for jordbruksvarer i 2021.

Globale matvarepriser steg til det høyeste nivået siden 2011. Planteoljer og kornvarer steg mest i pris.

Etter å ha falt kraftig ved pandemiutbruddet i 2020, var kronekursen mer stabil i 2021.

Oljeprisen steg betydelig i 2021, og i starten av 2022 nådde den sitt høyeste nivå på sju år.

Internasjonale fraktpriser skjøt i været som følge av høy etterspørsel og store logistikkproblemer i verdenshavnene da mange land åpnet opp etter nedstengning.

Prisen på viktige innsatsfaktorer som naturgass, kunstgjødsel og strøm økte også kraftig i 2021.

Norge avvirket eksportstøtte for landbruksvarer fra starten av året. I desember ble en ny handelsavtale med Storbritannia iverksatt, som er den mest omfattende Norge har inngått utenom EØS-avtalen.

1.1 Økonomiske rammebetingelser

1.1.1 Covid-19-pandemien

Covid-19-pandemien har påvirket landbruket kraftig siden utbruddet i starten av 2020. Som omtalt i fjorårets Omverdenrapport, skapte pandemien stor usikkerhet i globale matvaremarkeder særlig det første året. På tross av dette viste matproduksjonen og -handelen seg å være robust. I 2021 har en ny utfordring satt sitt preg på internasjonale markeder, nemlig en kraftig prisvekst både på mat og en rekke andre varer. Dette omtales mer i avsnitt 1.1.2.

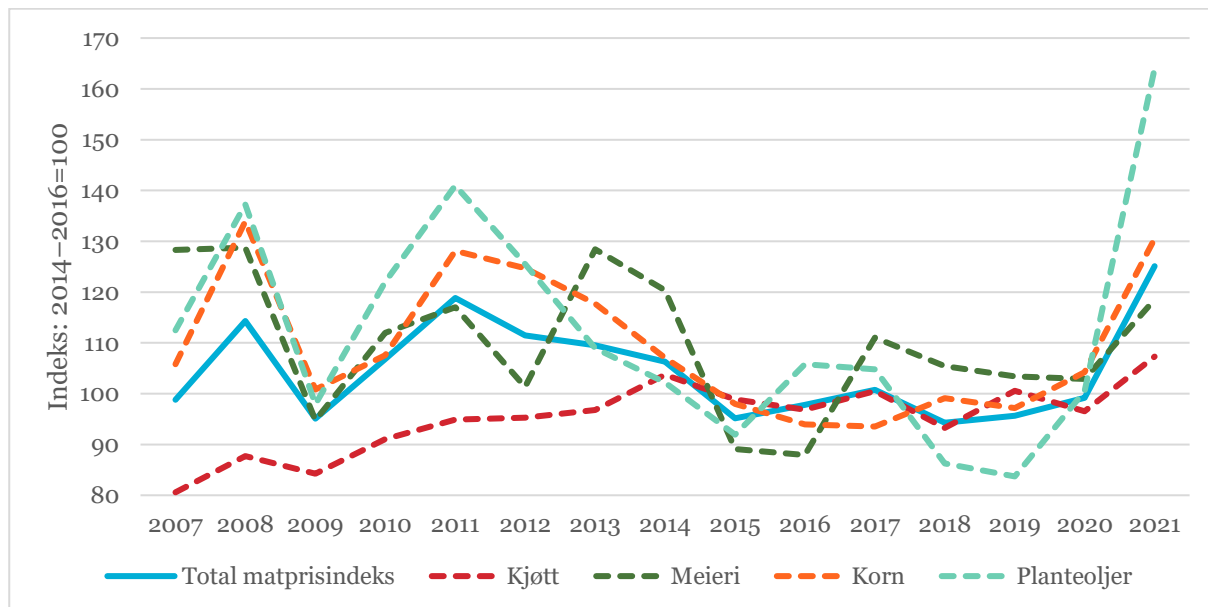
Bakteppet er et generelt globalt råvarerace som har presset opp prisen på en rekke varer i tillegg til mat og innsatsfaktorer. Under nedstengningene fikk varehandelen et oppsving da forbrukerne ble sittende hjemme og ikke kjøpte tjenester i like stor grad. Dette førte til et kraftig hopp i etterspørselen da samfunnet åpnet opp etter nedstengning. Etterspørselsveksten la press på logistikkjedene, og særlig internasjonal sjøfrakt ble hardt rammet. Det har vært omfattende forsinkelser og krevende å få tak i bulkskip og containerbåter. Prisene på både selve varene og transporten har økt kraftig, noe som har skapt bekymring for inflasjon. «Alt» ble dyrere i 2021, og i skrivende stund er fortsatt prisene høye.

Utbruddet av omikron-varianten av covid-19 på slutten av året forsterket usikkerheten i starten av 2022. Mens man tidligere forventet høy økonomisk vekst over hele verden i 2022, måtte man justere prognosene da den mer smittsomme virusvarianten ble dominerende globalt. Utviklingen i pandemien vil fortsette å være den viktigste påvirkningsfaktoren for verdensmarkedet framover. Global økonomisk vekst i 2021 endte på om lag seks prosent, ifølge Det internasjonale pengefondet (IMF, 2022) De forventer at veksten vil falle til ca. 4,4 prosent i 2022. Utviklingen vil i stor grad avhenge av effektene av omikron-varianten og hvilke innstramminger som eventuelt innføres.

Kina definerer mye av utviklingen i globale markeder. Landet fører en nullsmittestrategi, som innebærer at lokale utbrudd fører til raske nedstengninger. Dette har flere ganger i 2021 gitt forsinkelser i store havneområder, som igjen har skapt logistikkproblemer globalt. I starten av 2022 har nye lokale utbrudd skapt usikkerhet i verdensmarkedet. Kinesiske myndigheter har slått hardt ned på all smitte i forbindelse med OL i landet. Myndighetene har også vist vilje til å prioritere egne bønder framfor handelspartnere, noe som har påvirket prisen på viktige innsatsfaktorer, som kunstgjødsel. Hvordan Kina regulerer produksjonen av og handelen med jordbruksvarer framover vil bli viktig for utviklingen i 2022.

1.1.2 Matvarepriser

Figur 1 viser utviklingen i globale matvarepriser per år fra 2007 til 2021, justert for inflasjon.

Figur 1: FAOs matvareprisindeks basert på årlige realpriser, 2007–2021. 2014–2016=100

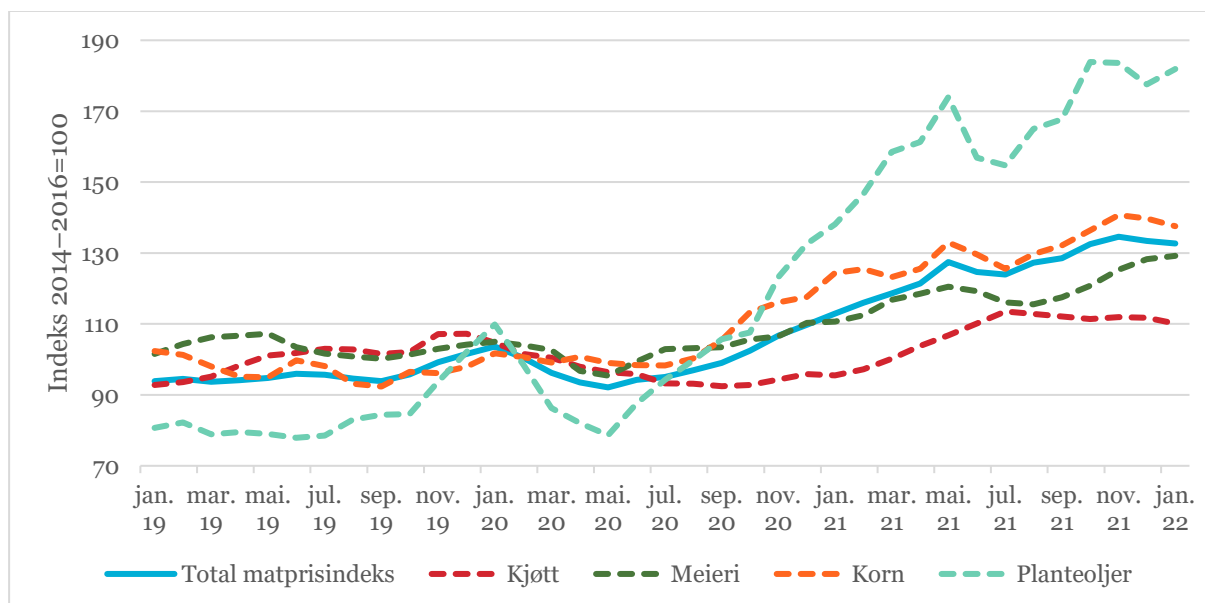
Kilde: FAO (2022a)

Matvareprisene i verden har skutt i været under covid-19-pandemien. Prisindeksen til FNs landbruksorganisasjon lå i 2021 på det høyeste nivået på ti år. Realprisene, som er justert for inflasjon, lå på det høyeste nivået registrert i nyere tid. Som figuren viser, er det planteoljer som soya, raps og solsikke som har hatt den største prisveksten i 2021. Etter planteoljene er det kornvarer som har steget mest i pris, fulgt av meieriprodukter. Kjøttvarer har hatt den laveste relative prisveksten av de store varegruppene.

I nyere tid har prisene kun vært på dette nivået i 2008 og 2011. Dette var perioder med globale matvarekriser. Prisveksten på mat førte til omfattende protester globalt og var blant annet én av årsakene til den arabiske våren i Midtøsten. Begge disse krisene skyldtes en kombinasjon av reduserte kornavlinger på grunn av tørke og kraftig økt oljepris i forbindelse med økt forbruk av biodrivstoff.

Den globale prisveksten i 2021 har derimot hovedsakelig vært etterspørselsdrevet. Det globale forbruket av jordbruksvarer økte mer enn noen hadde spådd på forhånd da mange land gjenåpnet etter virusrestriksjonene. I tillegg har en del kjøpere trolig handlet mer enn til nødvendig forbruk for å styrke beredskapen sin, i frykt for nye nedstengninger. På tilbudssiden bidro en kombinasjon av værutfordringer og logistikkproblemer til de høye matprisene i 2021.

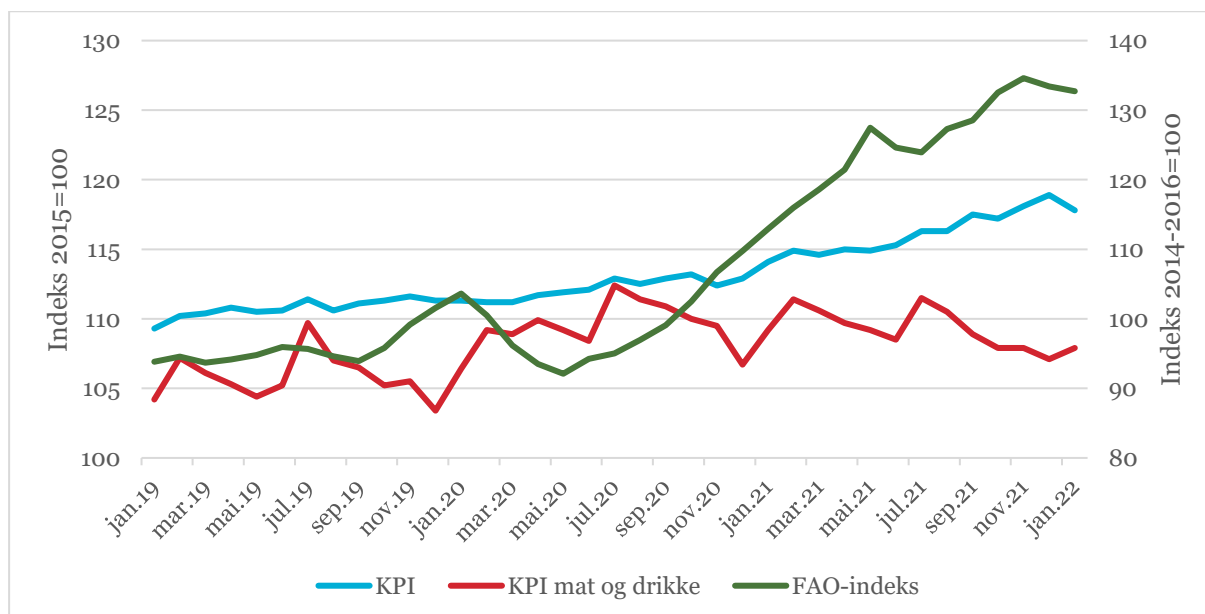
Figur 2 viser prisutviklingen per måned. Siden mai 2020 har prisene steget nesten for hver måned. Etter en kort nedgang sommeren 2021 kom en ny kraftig prisøkning på høsten. I november nådde prisindeksen sitt høyeste nivå på ti år. I januar 2022 lå prisene stabilt på samme høye nivå.

Figur 2: FAOs matvareprisindeks per måned, januar 2019–januar 2022. 2014–2016=100

Kilde: FAO (2022a)

Prisveksten for matvarer globalt har ikke slått ut på samme måte i Norge. Mens FAO-indeksen samlet økte med om lag 26 prosent i 2021, lå konsumprisindeksen for mat og alkoholfri drikke i Norge samlet på helt samme nivå som året før. I første rekke skyldes dette at mange importører har langsiktige kontrakter som har redusert effektene av de største svingningene i markedet. Reduserte avgifter og konkurranse mellom dagligvarekjedene kan også ha bidratt til at norske matpriser ikke økte mer i 2021 (Hatlevoll, 2022).

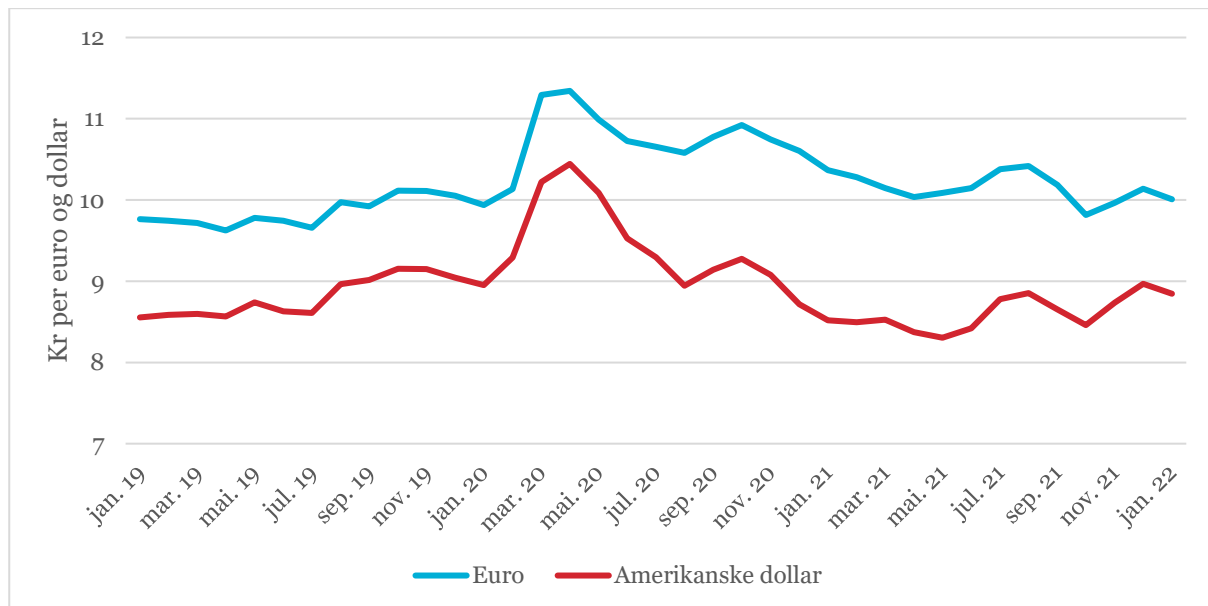
Figur 3: Konsumprisindeks (KPI) totalt og for matvarer i Norge, og FAOs matvareprisindeks, januar 2019–januar 2022

Kilde: SSB (2022) og FAO (2022a)

Prisene på importerte landbruksvarer i norske kroner påvirkes av flere faktorer i tillegg til verdensmarkedsprisene, deriblant kronekursen og fraktkostnader. Oljepris, men også kostnader til gass, kunstgjødsel og strøm påvirker også verdensmarkedsprisene. Nedenfor omtaler vi utviklingen for disse faktorene i 2021.

1.1.2.1 Valutakurs

Kronekursen falt til et rekordlavt nivå da pandemien rammet Norge i mars 2020. I 2021 har kursen mot de viktigste importvalutaene variert noe, men generelt vært mer stabil enn året før. Utviklingen mot euro og dollar er vist i figur 4.

Figur 4: Gjennomsnittlige valutakurser for euro og dollar mot norske kroner, januar 2019–januar 2022

Kilde: Norges Bank (2022)

Kronen styrket seg i de første månedene av 2021, da mange land i Europa gjenåpnet etter nedstengninger og den økonomiske aktiviteten tok seg opp. Utbruddet av delta-varianten av covid-19 førte til ny uro på verdensmarkedet om sommeren, som ga et nytt kronekursfall. Kronen styrket seg igjen i september, da Norges Bank hevet styringsrenten for første gang under pandemien. På slutten av året førte utbruddet av omikron-varianten til nye restriksjoner i Norge, og dermed fulgte en ny svekkelse i kronekursen.

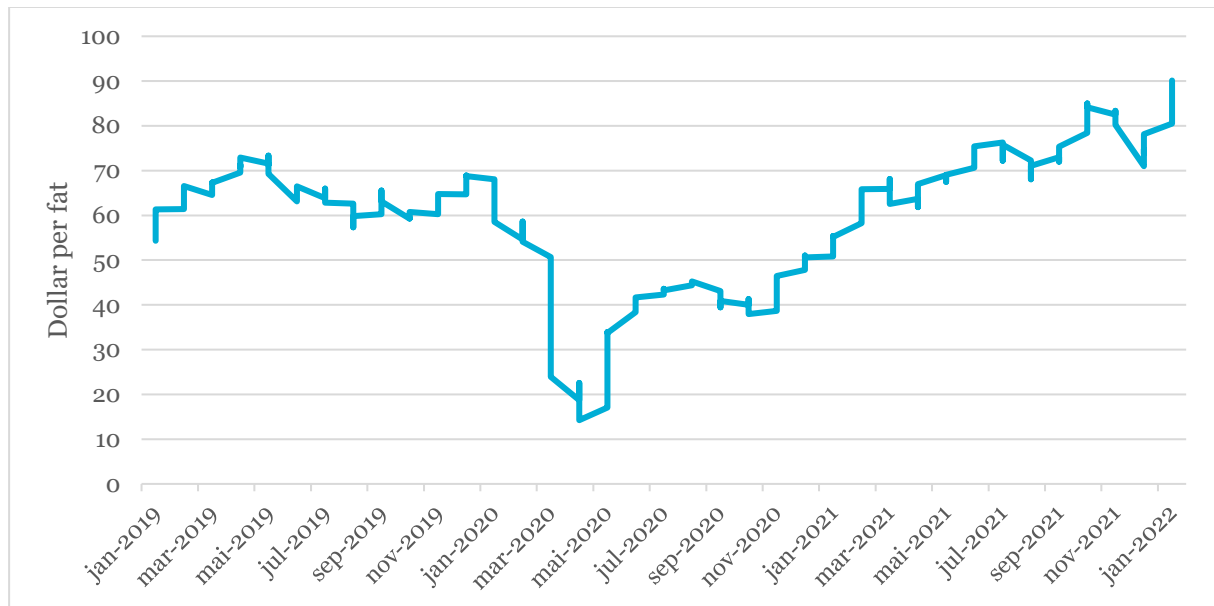
En svak krone gjør det dyrere å kjøpe varer i utenlandsk valuta, samtidig som varer som er priset i norske kroner blir billigere å kjøpe på verdensmarkedet. Importvarer uten toll blir dyrere, noe som styrker tollvernet for norske produkter. De varene som Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsen på, blir derimot lite påvirket av svingninger i valutakursene, ettersom valutakursen hensyntas ved fastsettelse av tollsats.

1.1.2.2 Oljepris

Matvareprisene påvirkes også av oljeprisen. Historisk har disse prisene i stor grad samvarierte.

Figur 5 viser utviklingen i prisen på Nordsjøolje siden januar 2019. Ved inngangen til 2020 lå oljeprisen nær 70 dollar per fat. Pandemiutbruddet og en påfølgende oljepriskrig mellom Saudi-Arabia og Russland førte til at prisen falt til det laveste nivået på over 20 år. Fra et bunnpunkt på 17 dollar per fat i april steg oljeprisen gradvis ut året. I 2021 har oljeprisen steget kraftig, og mot slutten av året lå den over 80 dollar per fat.

I starten av 2022 har oljeprisen steget videre. I slutten av januar passerte den 90 dollar per fat, det høyeste nivået på sju år. Dette skyldes høy grad av optimisme i markedet, ettersom omikron-viruset har påvirket den økonomiske aktiviteten i mindre grad enn ventet, og at etterspørselen etter energi øker. Samtidig er tilbudet begrenset på grunn av geopolitiske spenninger, spesielt i Ukraina, mens oljeprodusentene i Opec+ følger en strategi om bare å øke produksjonen gradvis.

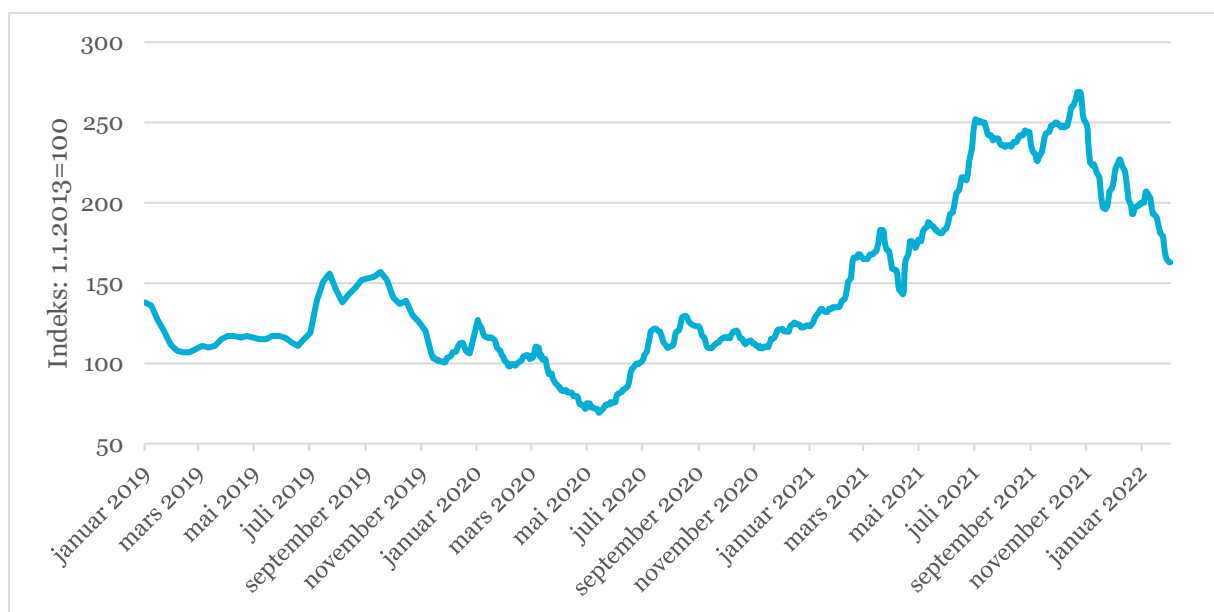

Figur 5: Ukentlig oljepris Europa Brent Spot FOB, januar 2019–januar 2022. Amerikanske dollar per fat

Kilde: EIA (2022)

1.1.2.3 Frakt

Samtidig som matvarene har blitt dyrere, har kostnaden for å frakte dem også økt voldsomt i 2021. Dette ser man tydelig i Det internasjonale kornrådets (IGC) indeks for frakt av korn og oljefrø, som måler kostnader for bulkfrakt mellom en rekke viktige eksportområder som Sør-Amerika, EU og USA. Utviklingen i ukentlige indekserte priser siden 2019 er vist i figur 6.

Figur 6: Indekserte daglige priser på frakt av korn og oljefrø med skip, januar 2019–januar 2022. 1.1.2013=100

Kilde: IGC (2022a)

I likhet med oljeprisen gikk fraktratene først ned våren 2020, da mange land stengte ned. Deretter begynte kostnadene å stige kraftig, og i 2021 har de skutt fart. Årsaken er at verden har opplevd en ekstrem logistikk-krise. Efterspørselen etter varer økte så mye at det ikke var nok skip tilgjengelig til å dekke den. Resultatet

ble enorme forsinkelser i verdenshavnene og kraftig økte kostnader for å få tak i skip. Etter toppen i oktober 2021 begynte fraktkostnadene å gå nedover, men de ligger fortsatt på et høyt nivå i starten av 2022.

Det meste av sjøfrakten av korn- og kraftfôrvarer foregår i bulkskip, men noen spesialvarer sendes i containere. Prisen på containerfrakt økte enda mer enn bulkfrakt i 2021. Å sende en container fra Asia til vestkysten av USA kostet om lag 1 000 dollar før pandemien. Per januar 2022 koster det over 15 000 dollar, og toppen i 2021 var over 20 000 dollar (Hillestad, 2021).

Fraktkostnadene følger gjerne sykluser der prisene går opp en kort periode, før de faller igjen og forblir lave i flere år. Selv om de har gått ned de siste månedene, er det noen tegn til at 2020-tallet kan bli en periode med varig høyere kostnader. Ifølge FNs handelsorganisasjon kan det blir dyrere å frakte varer i hele dette tiåret enn i det forrige, blant annet på grunn av fortsatt stor etterspørsel etter pandemien, lang ventetid på nye skip og nye miljøkrav til skipene som produseres (UNCTAD, 2021).

1.1.3 Innsatsfaktorer

I 2021 økte prisene på mange viktige innsatsfaktorer i landbruket. I tillegg til det som er nevnt over gjaldt dette spesielt naturgass, kunstgjødsel og strøm. Under omtaler vi kort prisutviklingen for hver av disse.

1.1.3.1 Gass

Noen norske produsenter, spesielt aktører med veksthusproduksjon, bruker naturgass til oppvarming og produksjon av CO₂. I tillegg er prisen på gass avgjørende for produksjon av kunstgjødsel, og for prisen på strøm.

Prisene på naturgass i Europa har vært rekordhøye i 2021, særlig i andre halvår. I midten av desember var signalprisen på det nederlandske markedet på 131 euro per megawatttime, tilsvarende en oljepris på 246 dollar fatet (Hovland, 2021). Som for mye annet skyldtes prisoppgangen hovedsakelig økt etterspørsel ved gjenåpning, i tillegg til frykt for knapphet som følge av en kald vinter. Mot slutten av året og i starten av 2022 ble dette forsterket av de geopolitiske spenningene i Ukraina. En tredjedel av gassen til EU kommer normalt fra Russland. Dersom konflikten på den ukrainske grensen blir mer alvorlig, kan altså tilgangen på gass i Europa bli betydelig redusert (rapporten er skrevet i midten av februar).

Det kan bli dyrt å kjøpe inn naturgass også fram mot neste vinter. Kontraktprisene for leveranser senere i året har økt kraftig som følge av uroen i markedet. Samtidig er det rekordlite gass på lager i Europa. Norges egen gassproduksjon er allerede nær toppen, og det er usikkert hvor mye flytende gass man eventuelt kan importere fra andre deler av verden. I tillegg er det usikkerhet rundt når man eventuelt kan starte opp den nye gassledningen Nord Stream 2 fra Russland, etter at Tyskland har varslet sanksjoner dersom Ukraina-konflikten eskaleres. Hva som skjer videre i Ukraina vil derfor få stor betydning for europeiske gasspriser i det kommende året.

1.1.3.2 Kunstgjødsel

Også kunstgjødsel økte kraftig i pris i 2021. Allerede om sommeren hadde prisen på standard fullgjødsel steget med 30 prosent på ett år, den største økningen siden finanskrisen (Gamme, 2021). Prisen på nitrogengjødsel, som justeres hyppigere, hadde steget enda mer. Felleskjøpet Agri økte prisene sine på gjødsel flere ganger i løpet av høsten. I oktober stengte de salget av nitrogengjødsel og åpnet det ikke igjen før i desember.

Det er flere årsaker til prisøkningen. Først og fremst fører økte matvarepriser til at produksjonen øker og etterspørselen etter gjødsel følger etter. I tillegg ble gjødselprodusentene sterkt påvirket av prisøkningen på gass, som er avgjørende for å kunne produsere nitrogen. Gjødselproduksjon krever også andre innsatsfaktorer som nitrater, fosfor og kalium. Prisen på disse råvarene har økt kraftig i 2021 på grunn av høy etterspørsel. Samtidig har Kina, som forsyner en stor andel av markedet, stanset eksporten av nitrogen og fosfor. Usikkerhet rundt leveranser av kalium fra Hviterussland på grunn av den politiske uroen i landet bidro også til prisveksten (Pedersen, 2021). Som følge av de kraftige prisøkningene stengte flere produsenter ned fabrikkene sine. Dette førte igjen til knapp tilgang og enda mer press på gjødselprisene.

Det globale forbruket har de siste årene ligget ganske jevnt rundt 215 mill. tonn, etter å ha økt raskt i mange tiår (Our World in Data, 2022). Norske bønder kjøper normalt gjødsel for rundt 1,7 milliarder kroner i året.

Den ekstraordinære prisveksten på gjødsel allerede i første halvår av 2021 var en av grunnene til at norske bønder krevde tilleggsforhandlinger. Budsjettneemnda for jordbruket beregnet da en prisøkning på 180 kroner per tonn. Landbruksministeren innfridde bøndenes krav om 754 millioner i ekstra utbetalinger.

1.1.3.3 Strømpriser

Norske bønder ble også rammet av en kraftig vekst i strømprisene i 2021. I 2020 var gjennomsnittsprisen på Nordpool-børsen for Østlandet ca. 12 øre per kilowattime. I 2021 mangedoblet den seg til 95 øre per kWh. Prisveksten skyldtes en kombinasjon av energikrise i Europa og lav fyllingsgrad i vannkraftmagasinene i Norge. Tilsvarende som for gjødselprisene, var én av hovedårsakene at internasjonale gasspriser skjøt i været, og samtidig var det lite vind i Europa.

De økte strømprisene rammet særlig kraftintensive produksjoner, slik som veksthusnæringen og svine- og fjørfeprodusenter. Prisene økte mindre i nordlige deler av landet enn i Sør-Norge.

I januar 2022 la regjeringen fram en kompensasjonsordning omtrent tilsvarende strømstøtten til husholdninger. Jordbruket og veksthusnæringen får kompensert 55 prosent av kostnadene i desember og 80 prosent av kostnadene i perioden januar til mars, når strømprisen er over 70 øre per kilowattime.

1.2 Handelspolitiske rammebetingelser

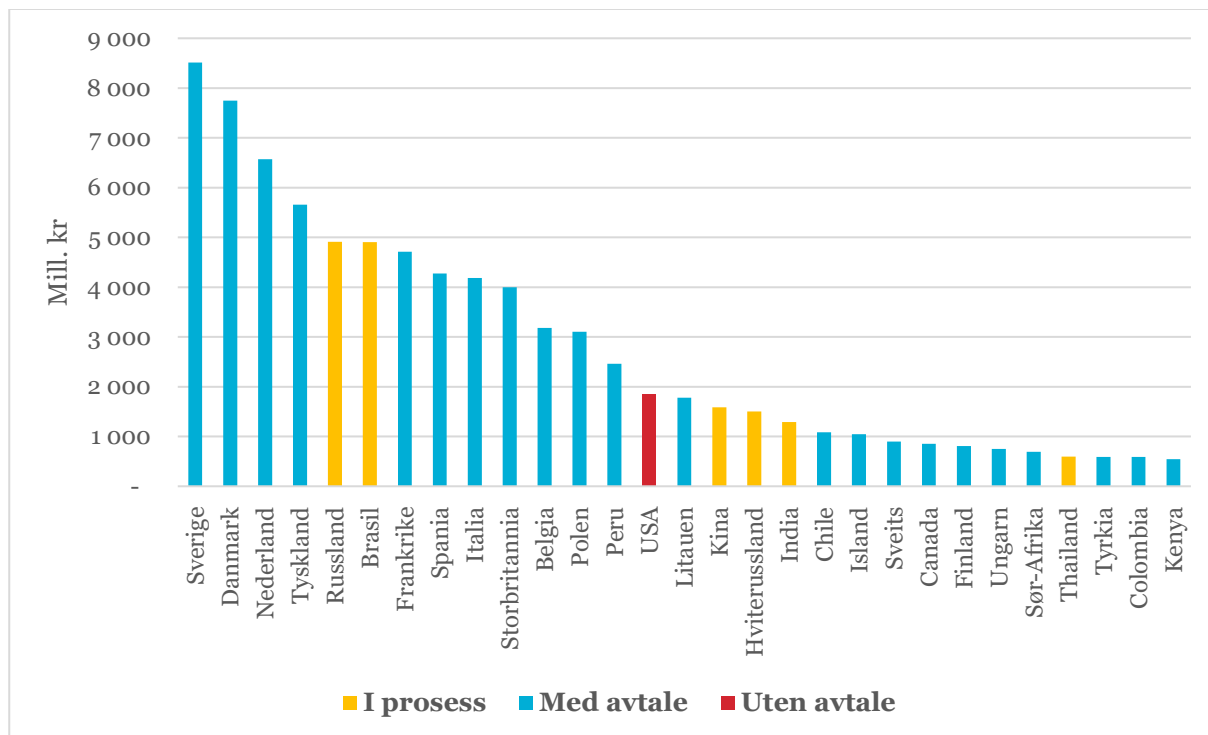
I henhold til WTO-beslutningen i Nairobi 2015, avviklet Norge all eksportstøtte for landbruksvarer fra 1. januar 2021. Med utsatt ministermøte i WTO og fortsatte utfordringer knyttet til både tvisteløsning og til pandemien, forventes det ikke at planene for videre fremdrift i WTO blir avklart før en gang ut i 2022.

Frihandelsavtaler sikrer blant annet norske bedrifter markedsadgang og likebehandling med næringen i avtalelandet. Norge har sammen med medlemsstatene i Det europeiske frihandelsforbund (EFTA) inngått 30 frihandelsavtaler med i alt 41 land. I tillegg har Norge alene inngått avtaler med EU, EFTA, Færøyene og Grønland.

Storbritannias uttreden av EU medførte at Norges forhold til Storbritannia ikke lenger var regulert av EØS-avtalen, Norge har derfor, sammen med Island og Liechtenstein, forhandlet frem en frihandelsavtale med Storbritannia. Avtalen er den mest omfattende frihandelsavtalen Norge har inngått, med unntak av EØS-avtalen. I praksis ble avtalen anvendt fra 1. desember 2021. På landbruksområdet innebar den, i tillegg til generelt bedre markedsadgang, at Norge etablerte 26 kvoter, der EU har kvoter med samme vareomfang.

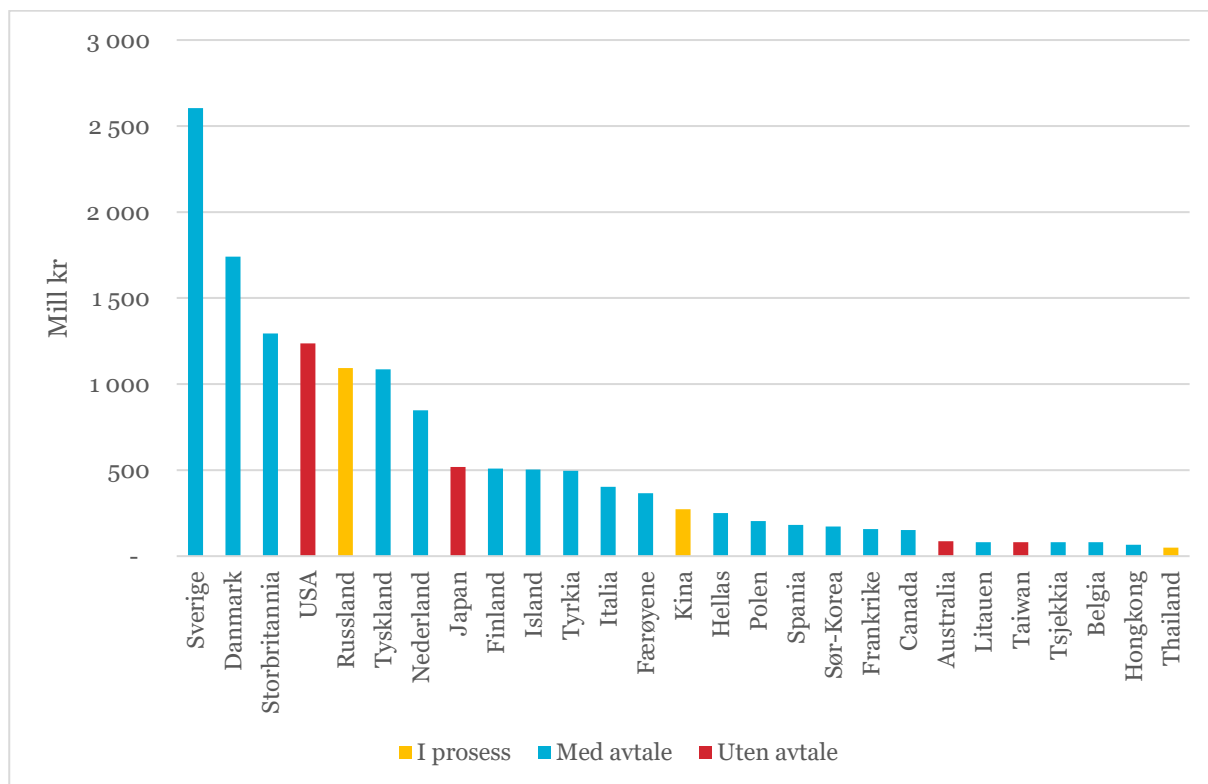
Norge, som en del av EFTA, forhandler i dag med blant annet India, Malaysia, Moldova og Vietnam, og bilateralt med Kina. Det foregår også en reforhandling av avtalene med SACU, Chile og Palestinske selvstyremyndigheter. Frihandelsavtalen mellom EFTA-landene og Indonesia ble iverksatt 1. november 2021, og den reforhandlede landbruksavtalen med Israel 1. august 2021. Avtalen med Guatemala er signert, men ikke iverksatt. En handelsavtale med Mercosur ble i prinsippet ferdigforhandlet i august 2019, men er ikke signert.

Handelen med de landene Norge har avtale med, inkludert EØS-avtalen, eller har startet opp forhandlinger med, utgjør rundt 97 prosent av importverdien og 87 prosent av eksportverdien av jordbruksvarer.

Figur 7: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter importverdi, 2021. Mill. kroner. Avtalen med Storbritannia ble iverksatt 1. desember 2021.

Kilde: SSB

Figur 8: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter eksportverdi, 2021. Mill. kroner. Avtalen med Storbritannia ble iverksatt 1. desember 2021.

Kilde: SSB

1.3 Miljø- og klimamessige rammebetingelser: EUs jordstrategi

Kunnskapen om, og anerkjennelsen av, jordas verdi har økt betydelig de senere årene, samtidig som presset på jord- og arealressursene har blitt større. Bevaring av jord som viktig ressursgrunnlag for matproduksjon og for ulike økosystemtjenester, klimanøytralitet og motstandskraft mot klimaendringer har fått økt oppmerksomhet internasjonalt. Blant annet har EU utviklet en egen jordstrategi.

I EUs strategi for jord og jordhelse (EU-kommisjonen, 2021d) settes det som mål at 75 prosent av jorda i EU-landene skal ha forbedret tilstand innen 2030 og at all jorda skal være sunn i 2050.

EUs jordstrategi er på ulike måter knyttet til flere ulike EU-strategier, blant annet biodiversitetsstrategien, «klar for 55»-pakken, klimatilpasningsstrategien, «jord til bord-strategien» og EUs felles landbrukspolitikk (CAP).

Det er anslått at omkring 60 til 70 prosent av jorda i EU ikke er sunn. Mellom 2012 og 2018 gikk det årlig tapt 400 km² jord i EU på nettobasis. Det er beregnet at dyrkede arealer og grasarealer i EU leverer 76 mrd. euro i økosystemtjenester årlig. Under en tredjedel av dette stammer fra jordbruksavlinger, mens resten gjelder øvrige økosystemtjenester.

Jordarealer og jord utsettes for erosjon, jordpakking, tap av organisk materiale, forurensing, tap av biodiversitet, saltopphoping og arealbeslag som følger av lite bærekraftig drift og forvaltning av arealene.

Jord huser mer enn 25 prosent av all biodiversitet på jorda og er grunnlag for næringskjedene som matproduksjonen er avhengig av. Jorda står for det største karbonlageret på jorda og kan bidra til økt opptak. Jorda absorberer vann og spiller en avgjørende rolle for å kunne takle virkninger av klimaendringer.

Jordstrategien skal bidra til å:

- Bevare jordfruktbarhet og redusere erosjon
- Øke innholdet av organisk materiale i jorda og restaurering av karbonrike økosystem (myrer, våtmarker)
- Beskytte og fremme biodiversiteten i jorda
- Redusere arealavgang, byvekst og forsegling av arealer til netto null i 2050
- Identifisere og utbedre områder med forurenset jord
- Øke oppmerksomheten om trusselen fra forørkning
- At forringelsen av landarealer skal opphøre innen 2030

Jordstrategien har ulike målsettinger og tiltak på flere samfunnsområder. EUs felles landbrukspolitikk skal bidra til strategien der bærekraftig forvaltning av jord utgjør en viktig del. Kommisjonen vil sammen med medlemslandene arbeide med retningslinjer og praksis for bærekraftig forvaltning der agroøkologiske prinsipper står sentralt. Agroøkologiske prinsipper utgjør en kjerne i jord til bord-strategien og i biodiversitetsstrategien som innebærer at:

- 10 prosent av landbruksarealet skal ha høy grad av diversitet
- Redusere næringsstofftap og risiko ved bruk av kjemiske pesticider
- Øke andelen økologisk landbruk
- Økt innhold av organisk materiale i jorda
- Andre bærekraftige metoder omfatter plantedekke, vekstskifte, innarbeiding av avlingsrester i jorda, konturdyrking på skråninger, unngå tunge maskiner, bruk av kompost, hindre omlegging til åker, omlegging til gras, permanent jorddekke, redusert jordarbeiding og mindre bruk av kjemiske midler

Rådgivningstjenester innenfor jord og skogbruk vil ha en viktig rolle. Kommisjonen ønsker å bistå medlemslandene med å etablere et system med gratis jordprøvetaking som skal være til hjelp for bøndene med å finne den beste driftspraksisen.

«Carbon farming»

Målet om klimanøytralitet i 2050 krever både kutt i utslipp og bærekraftige løsninger for resirkulering og fjerning av karbon fra atmosfæren. I desember 2021 offentliggjorde EU-kommisjonen detaljer i planene for et bærekraftig karbonkretsløp (EU-kommisjonen, 2021f). Ved siden av ulike industrielle metoder for karbonfangst, kan jordbruket spille en viktig rolle som en naturbasert, bærekraftig løsning for karbonfangst. Kommisjonen ønsker å etablere karbonfangst som en ny grønn forretningsmodell som kan gi inntekter til bønder og skogeiere.

«Carbon farming» innebærer ulike driftsmåter og praksis beslektet med regenerativt jordbruk og som øker karboninnholdet i jorda. Slik driftspraksis kan være redusert jordarbeiding, bruk av dekkvekster, vekstskifte, redusert bruk av gjødsel og plantevernmidler og allsidig produksjon.

For at «carbon farming» skal få utbredelse og kunne være en forretningsmodell, trengs et standardisert system og regler for sertifisering av hvilken driftspraksis som lagrer karbon i jorda og hvordan opptak skal måles og rapporteres. Kommisjonen vil sammen med medlemslandene etablere en ekspertgruppe som skal bidra til utvikling av et slikt system.

Kommisjonen legger opp til å fremme «carbon farming» gjennom virkemidler innenfor den felles landbrukspolitikken. Kommisjonen ber derfor medlemslandene om å innarbeide dette i sine nasjonale CAP-strategier for miljø og klima, som skal være utarbeidet innen 2023.

Implikasjoner for Norge

Siden Norge ikke er medlem i EU, vil ikke endringer som gjelder den felles landbrukspolitikken automatisk bli del av norsk lovverk. Men Norge har sluttet seg til EUs mål for klimagassutslipp. EUs høye ambisjonsnivå for ulike tiltak som skal bidra til utslippskutt, vil kunne påvirke den norske debatten.

En arbeidsgruppe med Landbruksdirektoratet som sekretariat utarbeidet i 2020 «Nasjonalt program for jordhelse». Vi finner at det er mange likheter mellom ambisjoner og tiltak i EUs jordstrategi og vårt eget Jordhelseprogram.

Blant annet er «bonden» i begge tilfeller en sentral aktør for innovasjon, utvikling og måloppnåelse, og vektlegging av utvikling og formidling av praktisk og forskningsbasert kunnskap. Utvikling og bruk av indikatorsett for både forsknings-, overvåknings- og veiledningsformål er også sentrale fellestrekk i programmene. Det vil derfor være svært nyttig for norske aktører å få ta del i kunnskapsutvikling, utvikling av systemer for overvåkning og indikatorutvikling og delta i nettverk og prosjekter.

2 Utvikling i markedene for jordbruksvarer

2.1 Korn og kraftfôrråvarer

I 2021–2022 blir det for tredje sesong på rad en rekordstor kornproduksjon på verdensbasis. Samlet sett krymper imidlertid kornlagrene, ettersom forbruket er større enn produksjonen.

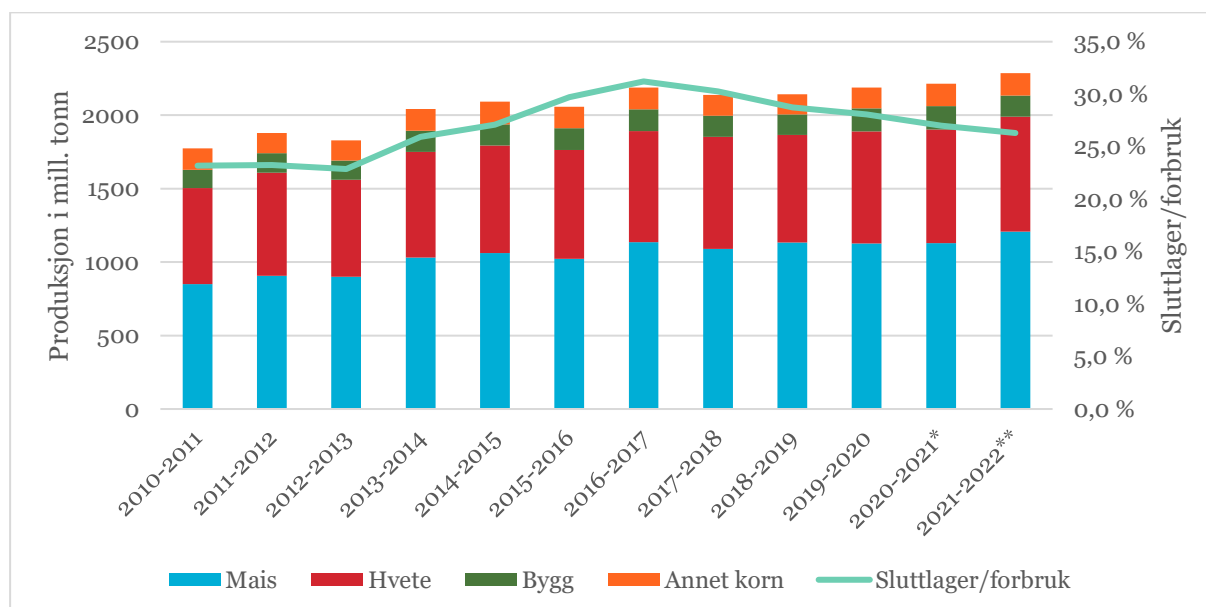
Væruutfordringer har preget produksjonen av flere råvarer, og i forskjellige områder. Tilgjengelig mengde av både hvete, soya og raps er mindre enn først antatt på grunn av avlingssvikt i viktige eksportland.

Markedene for korn og kraftfôrråvarer har vært preget av høye priser i hele 2021, som sannsynligvis vil vedvare minst til utgangen av det inneværende kornåret.

2.1.1 Produksjon av korn og kraftfôrråvarer

De tre viktigste råvarene på verdensmarkedet for korn og kraftfôrråvarer, er mais, hvete og soyabønner. På førsiden er mais og hvete delvis substituerbare med hverandre som karbohydratkilder. Soyabønner er en viktig kilde til både protein og fett. Hvete er også det viktigste matkornslaget, og mais er den viktigste representantvaren for bruk av korn til industrielle formål. Global produksjon, forbruk og lagerbeholdning av disse tre varene er dermed førende for verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer generelt.

Ifølge prognosene til Det internasjonale kornrådet (IGC) blir det også i 2021–2022 rekordstor kornproduksjon på verdensbasis. Det nyeste anslaget (januar 2022) er på 2 286 mill. tonn, en økning på 71 mill. tonn fra forrige sesong. Dette inkluderer de fleste kornslag, inkludert mais og ekskludert ris.

Figur 9: Utvikling i kornproduksjon på verdensbasis, og sluttlager som andel av forbruk. Mill. tonn og prosent

*Estimat

**Prognose

Kilde: IGC (2022b)

IGC anslår verdens hveteproduksjon i 2021–2022 til 781 mill. tonn, som er en økning på 1,1 prosent fra forrige sesong og en ny rekord. Forbruket er litt større enn produksjonen, slik at lagrene fortsatt krymper. I flere av de store eksportlandene går produksjonen ned sammenlignet med forrige sesong. Det har vært utfordrende vær i både Nord-Amerika, Europa og Russland.

Verdens maisproduksjon anslås til 1 207 mill. tonn, en økning på 6,9 prosent fra rekordavlingen forrige sesong. Produksjonen er større enn forbruket, og det vil derfor bli en lageroppbygging. Denne utviklingen er særlig sterk i de viktigste eksportlandene.

Produksjonen av soyabønner blir omtrent like stor som forrige sesongs rekord, på 368 mill. tonn. Anslaget har blitt nedjustert i løpet av vinteren på grunn av langvarig varmt og tørt vær i deler av Brasil.

Tabell 1: Produksjon av soyabønner i de fem største produsentlandene i 2021–2022.

Land/område	Mill. tonn
Brasil	137
USA	120
Argentina	44
Kina	16
India	12
Verden total	368

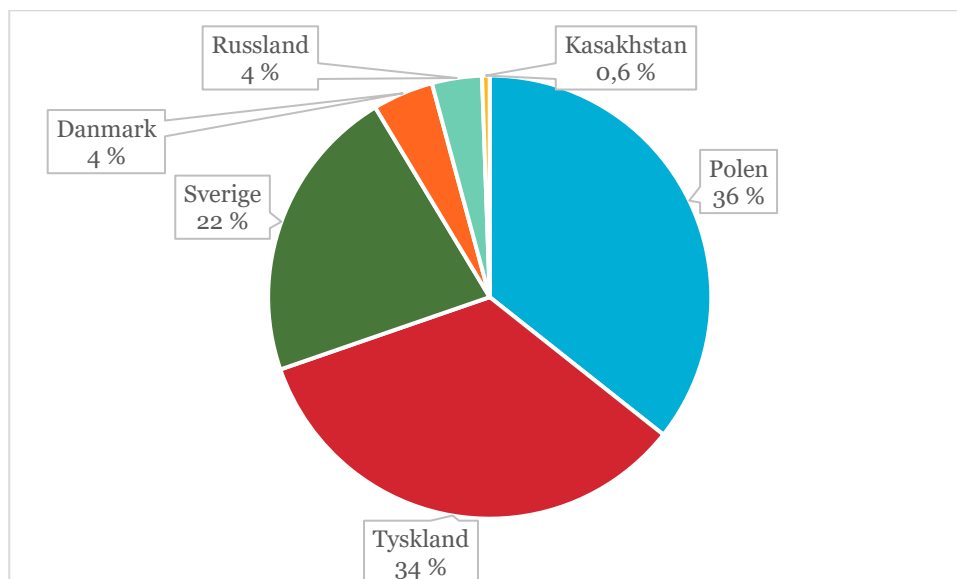
Kilde: IGC (2022b)

2.1.1.1 Produksjon i viktige importmarkeder

Norsk matmel- og kraftfôrindustri er avhengig av å supplere den norske produksjonen med import for å dekke forbruket.

Matkorn

Når det gjelder matkorn, er hvete den klart viktigste importvaren. Det ble importert 94 000 tonn mathvete på importkvoten for matkorn i kvoteåret 2020–2021. Figur 10 viser hvordan de store matmelmøllenes import fordelte seg på opprinnelsesland i kalenderåret 2021.

Figur 10: Matmelmøllenes import av hvete i 2021, fordelt på opprinnelsesland

Kilde: SSB

Polen, Tyskland og Sverige var altså de viktigste importmarkedene for mathvete i 2021. Produksjonen av hvete i disse landene i 2021–2022 ser ut til å være omtrent som i forrige sesong. Det ble også importert noe mathvete fra Russland og Kasakhstan. Særlig i Russland er det en dårlig hvetesesong, noe som har resultert i restriksjoner på eksport.

Det ble også importert 6 500 tonn mathavre fra Sverige. Både her og i andre aktuelle importmarkeder som Finland og Baltikum går produksjonen markant ned denne sesongen. Ifølge siste prognose fra markedsregulator Felleskjøpet Agri vil Norge i stor grad være selvforsynt med mathavre i 2021–2022.

Kraftfôrråvarer

Råvarene som brukes i kraftfôr til husdyr (her eksklusiv fiskefôr) kan kategoriseres etter hvilket næringsstoff de primært bidrar med: karbohydrater, protein, fett og vitaminer/mineraler.

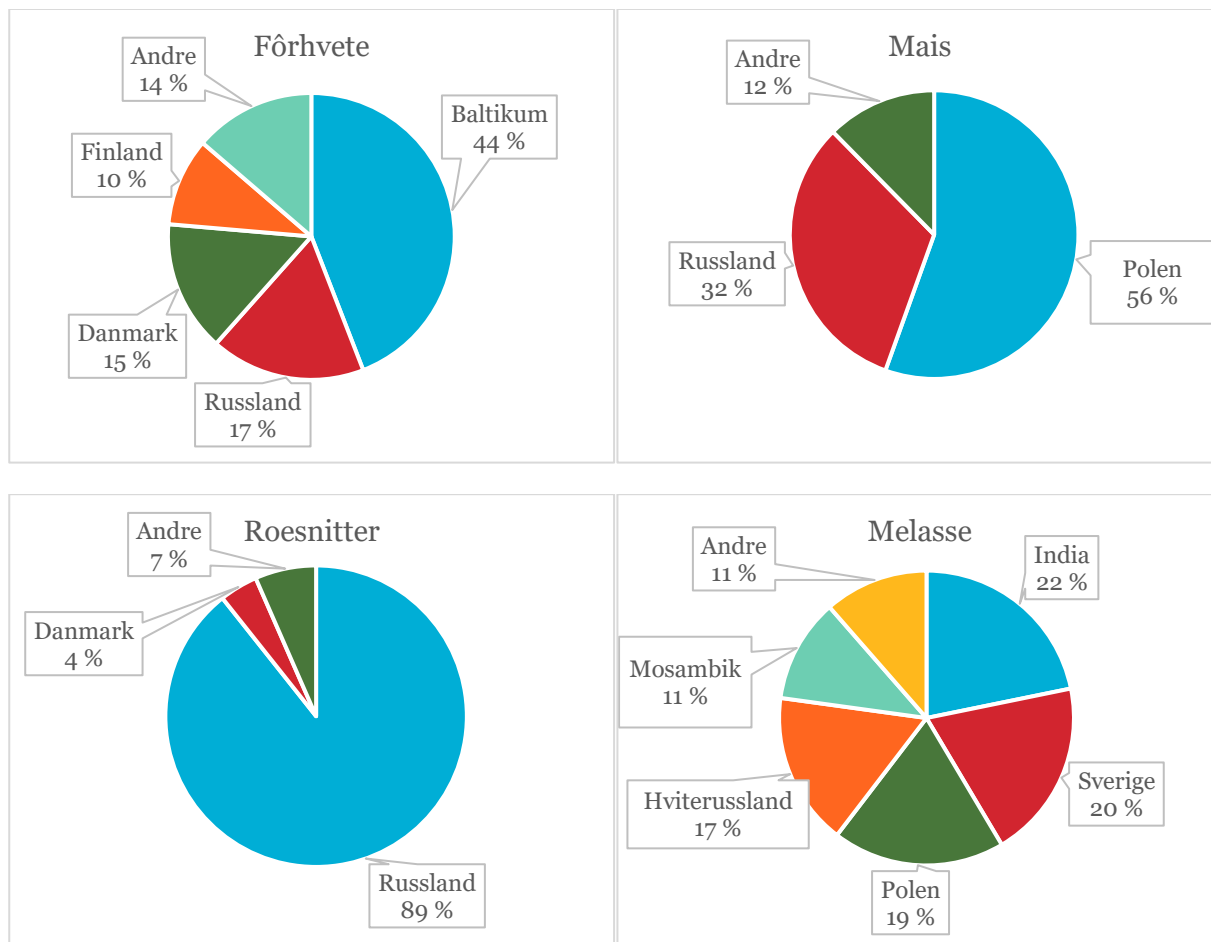
Karbohydratråvarer

I likhet med matkornimporten foregår det meste av importen av karbohydratråvarer til kraftfôr over kvote. I kvoteåret 2020–2021 ble det importert 309 000 tonn på denne kvoten. De karbohydratråvarene det importeres mest av, er fôrhvete, mais, roesnitter og melasse. Disse varene utgjorde til sammen 85 prosent av kvoteimporten i 2020–2021. Tabell 2 viser de store norske kraftfôrprodusentenes import av disse varene i 2021, mens figur 11 viser denne importen fordelt på opprinnelsesland.

Tabell 2: Kraftfôrprodusentenes import av fôrhvete, mais, roesnitter og melasse i 2021, samt andel av kvoteimport i 2020–2021

Vare	Mengde importert i 2021 (tonn)	Andel av kvoteimport i 2020–2021
Fôrhvete	94 519	27,5 %
Mais	64 635	24,2 %
Roesnitter	68 554	25,2 %
Melasse	52 806	8,4 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 11: Kraftfôrproducentenes import av fôrhvete, mais, roesnitter og melasse i 2021, fordelt på opprinnelsesland

Kilde: SSB

Hveteproduksjonen i både Baltikum, Russland og Danmark går ned i 2021–2022. Nedgangen er størst i Russland.

Maisproduksjonen i både Polen og Russland øker sammenlignet med forrige sesong.

Både roesnitter og roemelasse er biprodukter av sukkerekstraksjon fra planten sukkerbete/sukkerroe. Tilgangen på disse produktene avhenger dermed av produksjonen av, og prisen på, sukkerbete. På verdensbasis er Russland den største eksportøren av begge produktene. Det importeres også melasse fra sukkerrør. I 2021 var 43 prosent av den norske importen rørmelasse.

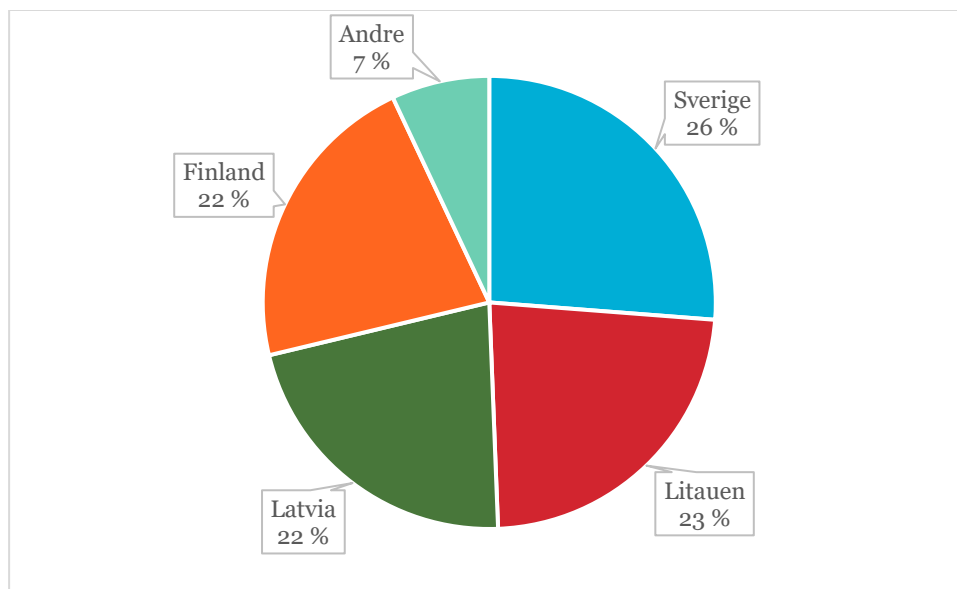
Proteinråvarer

De to viktigste importerte proteinråvarene til kraftfôrproduksjon, er soyamel og rapsmel. Det meste av verdens produksjon av soya og raps er genmodifisert, mens i Norge brukes det kun GMO-fri vare. Norge er en av de største kjøperne av GMO-fri soya på verdensmarkedet. I 2021 ble det brukt ca. 147 000 tonn soyamel og ca. 198 000 tonn rapsmel i norsk kraftfôr.

Det meste av soyamelet som brukes, kommer til Norge i form av soyabønner som så prosesseres til mel i Norge. Resten importeres som ferdig soyamel. Begge deler kommer først og fremst fra Brasil, og så suppleres det med canadisk vare på høsten når den brasilianske sesongen er over.

I Brasil høstes soyabønnene i første kvartal av året. Den brasilianske avlingen av soyabønner i 2022 blir omtrent like stor som i 2021, men mindre enn antatt på grunn av varmt og tørt vær. GMO-frie soyabønner utgjør en liten andel av produksjonen (2,3 prosent i 2020). Premien for GMO-fri vare vil være høyere på den nye 2022-avlingen enn i 2021. Dette skyldes at produksjonen av GMO-fri vare er synkende, både fordi prisen på konvensjonell vare er høy og fordi tilgangen på GMO-frie såfrø er begrenset.

Rapsmel har passert soyamel som den mest brukte proteinråvaren i norsk kraftfôr, målt i tonn. Rapsmel har et lavere proteininnhold enn soyamel og tillater dermed mindre bruk av norsk korn. På den annen side er rapsmel mer kortreist enn soyamel, ettersom det importeres fra nærområdene Baltikum og Norden.

Figur 12: Kraftfôrproducentenes import av rapsmel i 2021, fordelt på opprinnelsesland

Kilde: SSB

De fleste av landene som Norge importerer rapsmel fra, øker sin produksjon av raps i 2021–2022 sammenlignet med forrige sesong.

I tillegg importeres det en del maisgluten fra Kina og åkerbønner fra Danmark, Storbritannia og Baltikum.

Fettråvarer

De importerte fettråvarene er basert på vegetabiliske oljer som raps, soya, solsikke og palme. Disse bearbejdede fettblandingene importeres i stor grad fra Sverige og Danmark, men tilgangen kommer an på produksjonen av råvarene.

Markedet for fettråvarer er knyttet til markedet for energi mer generelt. Prisen på soyabønner (og andre oljefrø) er sammensatt av verdien på både proteinet og oljen. Ifølge Denofa, som importerer soyabønner til Norge, er oljens andel av soyaprisen i ferd med å øke. Dette henger sammen med den globale situasjonen med høye energipriser. Økende etterspørsel etter biodrivstoff påvirker direkte prisen på vegetabiliske oljer som soyaolje. Det har derfor vært svært høye priser på fettråvarer i 2021. Når prisene stiger, øker også lønnsomheten ved å crushe oljefrøene for å ekstrahere oljen. Vi kan derfor forvente stor produksjon av vegetabiliske oljer, men fortsatt høye priser.

Vitaminer, mineraler og aminosyrer

En stor andel av disse råvarene produseres i Kina. De importeres til Norge og bearbejdes til premikser og tilskuddsfôr, som skal sørge for god dyrehelse og dermed bedre ytelse og fruktbarhet. Tilgangen på råvarene har vært redusert i 2021 og er sårbar for ulike utviklingstrekk i Kina. Kina har iverksatt energirasjonering på grunn av knappheten på energi, og dette har rammet produksjonen. Landets strenge håndtering av

covid-19-pandemien innebærer også en risiko, fordi nye smitteutbrudd sannsynligvis vil føre til full nedstengning av de aktuelle områdene. I tillegg er det store forsinkelser på båtfrakt fra Øst-Asia til Europa. Dette er omtalt i avsnitt 1.1 om de økonomiske rammebetingelsene for verdensmarkedene for jordbruksvarer.

2.1.2 Internasjonal prisutvikling

Det er mange ulike selgere av hvert kornslag på verdensmarkedet, og det er lett for kjøpere å bytte leverandør. Derfor henger kornprisene forskjellige steder i verden tett sammen. Prisene på ulike kornslag henger også sammen fordi de i mange tilfeller er substitutter for hverandre.

Verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer var allerede høye ved inngangen til 2021, etter at de hadde steget kraftig i løpet av høsten 2020. I løpet av året har prisveksten fortsatt. I perioden desember 2021 til februar 2022 er det null toll på alle korn- og kraftfôrråvarer som Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsen på.

2.1.2.1 Tilbud og etterspørsel i 2021–2022

Som nevnt er hvete, mais og soya de tre viktigste varene å følge med på for å forstå prisutviklingen på de ulike kraftfôrråvarene.

Verdens forbruk av korn og kraftfôrråvarer øker år for år, i takt med befolkningsvekst og velstandsøkning i mange regioner. Tabell 3 viser IGCs anslåtte økning i forbruket av hvete, mais og soya fra 2020–2021 til 2021–2022.

Tabell 3: Anslått endring i globalt forbruk av hvete, mais og soya fra 2020–2021 til 2021–2022.

	Hvete	Mais	Soya
Forbruksendring (mill. tonn)	+11 (1,5 %)	+50 (4,3 %)	+7 (2,0 %)

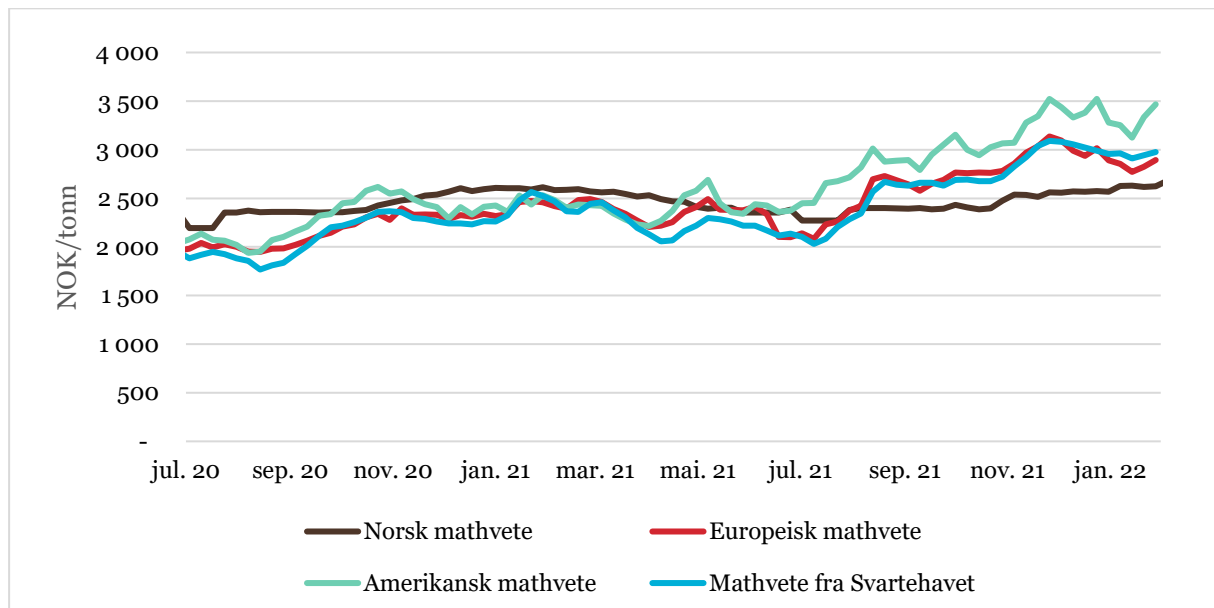
Kilde: IGC (2022b)

Forbruksøkningen er altså størst for mais, både absolutt og relativt.

Tilbudssiden er mer uforutsigbar. Både når det gjelder hvete, mais og soya, er den delen av verdens produksjon som blir tilgjengelig på verdensmarkedet konsentrert om få land eller landgrupper. Produksjonen og produksjonsutsiktene i disse store eksportørlandene har derfor stor betydning for prisene. Dette kan også variere mye fra år til år, og man er sårbar for avlingssvikt i de viktige eksportørlandene.

Her følger en beskrivelse av internasjonal prisutvikling og anslått produksjon i de viktigste eksportlandene for henholdsvis hvete, mais og soya.

Hvete

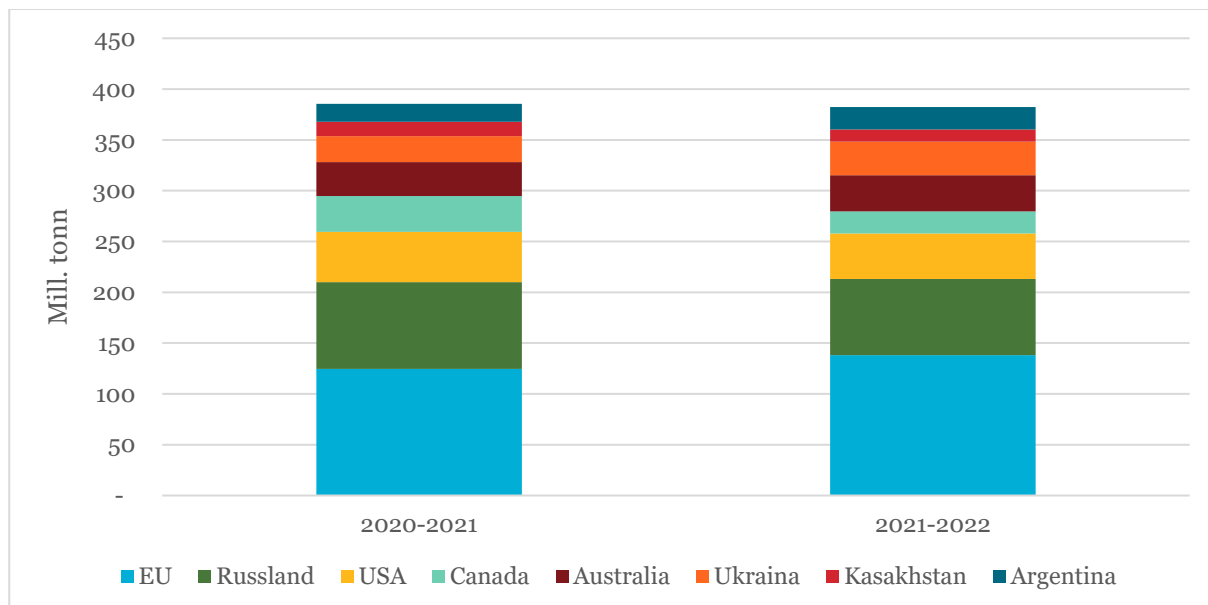

Figur 13: Internasjonal prisutvikling på mathvete, juli 2020–januar 2022. Kr per tonn

Kilde: IGC og Landbruksdirektoratet

Den aller største prisveksten i 2021 har vært på mathvete. Figur 13 viser prisutviklingen på mathvete fra USA, EU og Svartehavet, målt i norske kroner, siden sommeren 2020, samt engrosprisen på norsk mathvete. De internasjonale prisene lå tett opptil norsk pris ved inngangen til 2021. De holdt seg noenlunde stabile på dette nivået fram til sommeren, med unntak av et prishopp i mai. Fra og med juli begynte imidlertid prisene å stige kraftig igjen, og importprisen målt i norske kroner har aldri vært høyere enn i november og desember 2021. Etterspørselen har vært stor som følge av lettelsers i tiltak mot covid-19-pandemien mange steder. Samtidig har prisen på innsatsfaktorer som gjødsel og strøm steget, og produksjonen ble ikke så stor som først antatt. Landbruksdirektoratet har omtalt prisutviklingen på mathvete ved flere anledninger, senest i februar 2022 (Landbruksdirektoratet, 2022).

Figur 14 viser IGCs anslag for hveteproduksjonen i forrige og inneværende sesong i de landene de regner som de viktigste eksportørene. IGC anslår at den samlede hveteproduksjonen i de store eksportørene går ned med litt over 3 mill. tonn sammenlignet med forrige sesong. Produksjonen i EU, Ukraina, Argentina og Australia øker, mens produksjonen synker i de resterende landene.

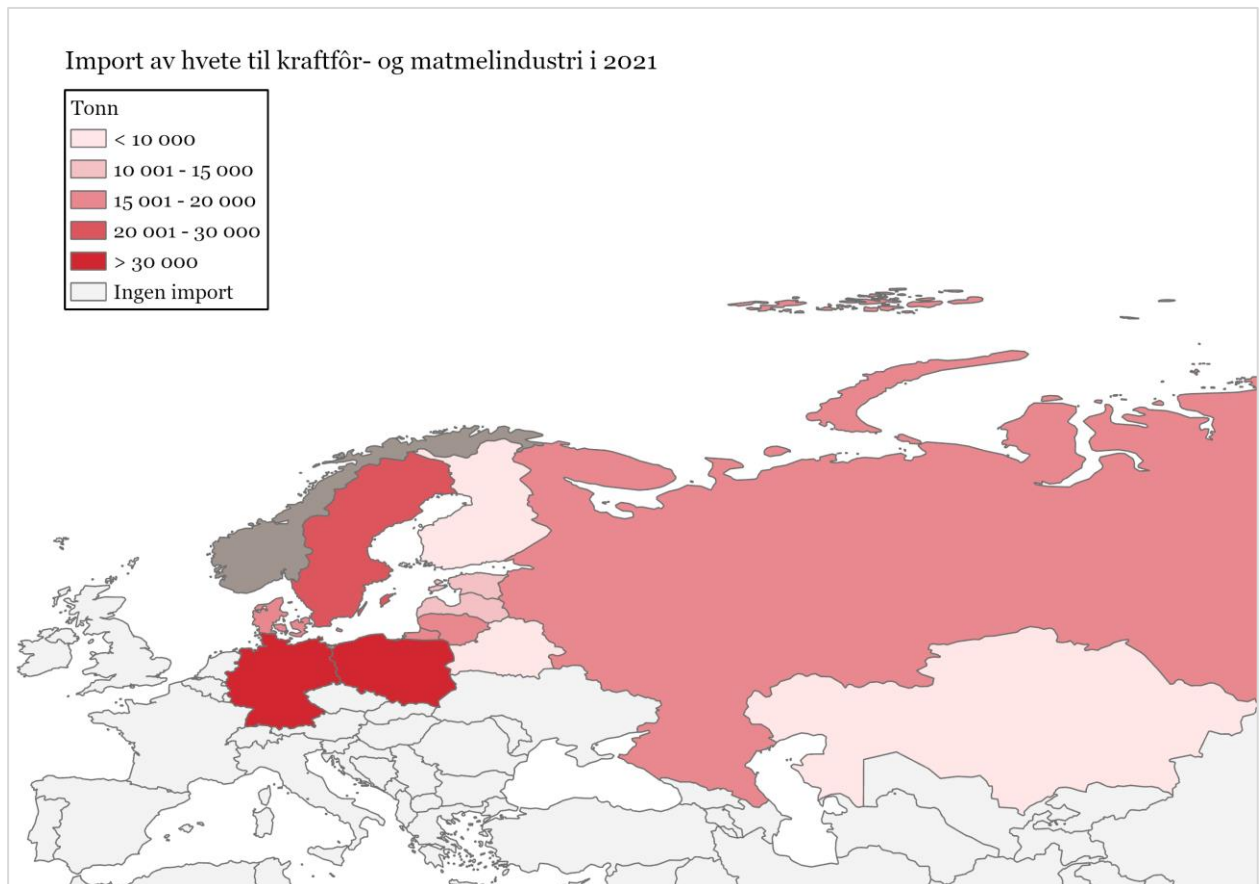
Figur 14: Hveteproduksjon i de viktigste eksportørlandene, 2020–2021 og 2021–2022 (prognose)

Kilde: IGC (2022b)

USA, Canada og Russland står for hoveddelen av nedgangen. Værutfordringer i disse landene gjorde at produksjonsprognosene for sesongen ble nedjustert fra og med sommeren 2021, og dette skapte usikkerhet i markedet og stigende priser.

Handelen med hvete er ventet å øke med 3 prosent, hovedsakelig på grunn av større etterspørsel fra land i Midtøsten.

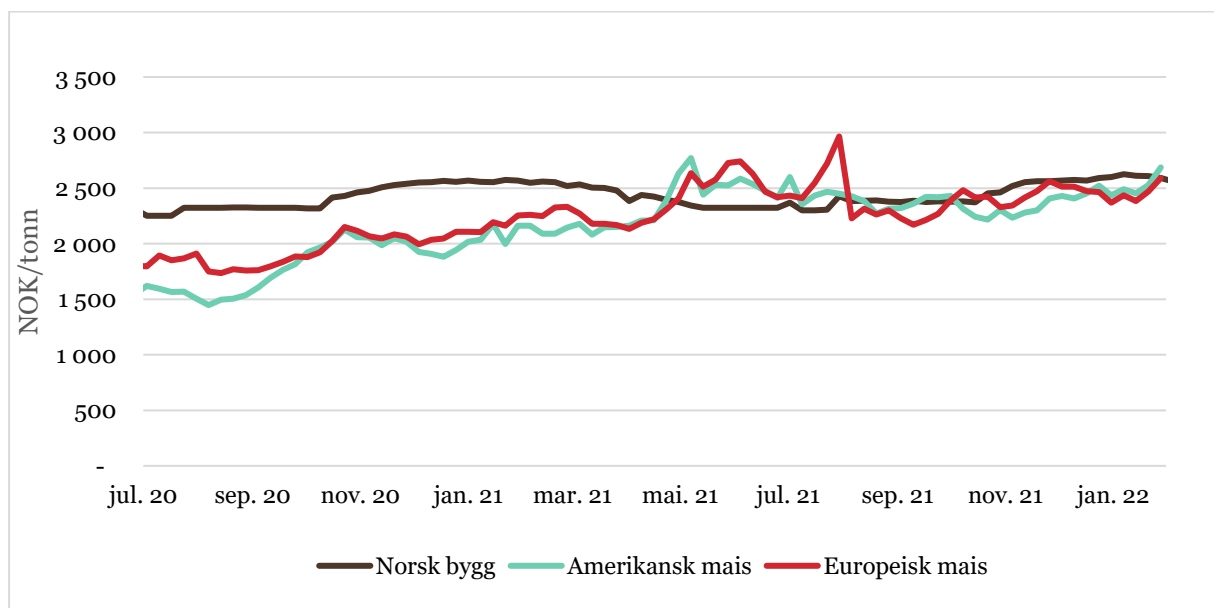
Verdensmarkedsprisen på hvete er viktig både for matmel- og kraftfôrindustrien. Figur 15 er et kart som viser hvor mye hvete de store aktørene innenfor disse næringene importerte, etter opprinnelsesland, i 2021. Kartet viser at importhveten som brukes i matmel og kraftfôr kommer fra nærområdene våre. Dette er en endring fra tidligere, da det ble importert mye mathvete til melproduksjon fra USA. Det ble importert mest fra Polen (36 500 tonn), fulgt av Tyskland og Sverige. Samlet sett er imidlertid Baltikum den viktigste leverandøren (41 700 tonn).

Figur 15: Import av hvete til kraftfôr- og matmelindustri i 2021, etter opprinnelsesland. Tonn

Kilde: SSB

Mais

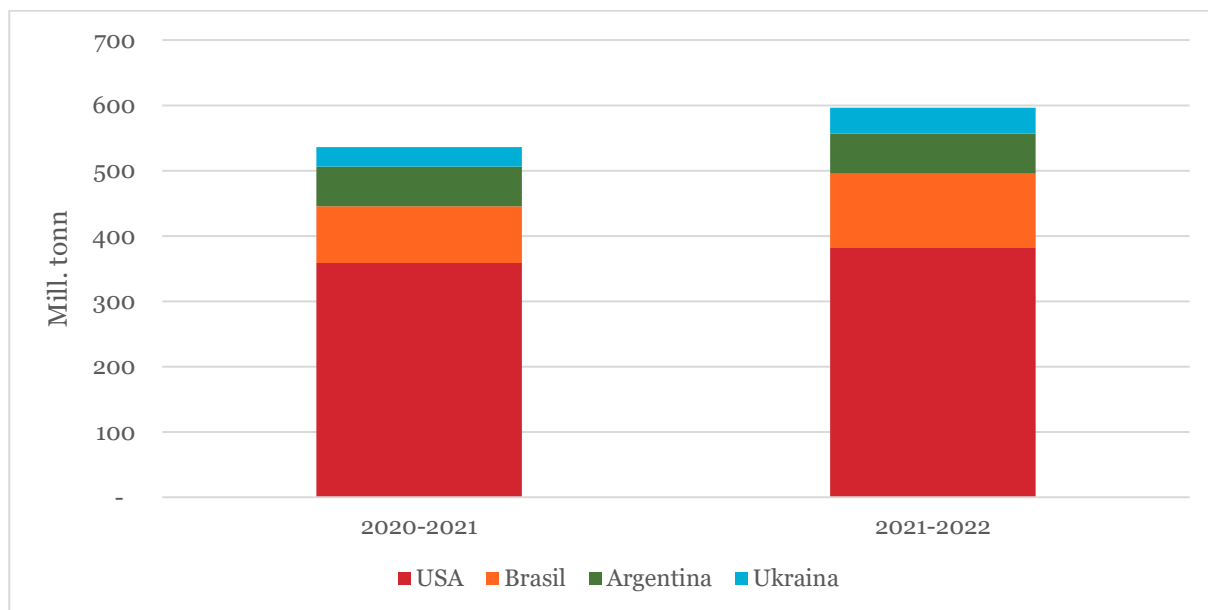

Figur 16: Internasjonal prisutvikling på mais, juli 2020–januar 2022. Kr per tonn

Kilde: IGC og Landbruksdirektoratet

Figur 16 viser prisutviklingen på mais og engrosprisen på norsk bygg i samme periode. I 2021 har verdensmarkedsprisene på mais i lange perioder vært høyere enn engrosprisen på bygg, noe som ikke har skjedd siden 2012. Prisveksten utover høsten har imidlertid ikke vært like stor som for hvete. Det kan tenkes at etterspørselen etter karbohydrater til dyrefôr til en viss grad kan flytte seg fra hvete til mais og dermed bidra til å begrense ytterligere prisvekst på hvete.

Figur 17 viser IGCs anslag for maisproduksjonen i forrige og inneværende sesong i de landene de regner som de viktigste eksportørene. IGC anslår at den samlede maisproduksjonen i de store eksportørene øker med 60 mill. tonn sammenlignet med forrige sesong. Alle de fire største eksportørene øker sin produksjon, men USA og Brasil står for hoveddelen av økningen.

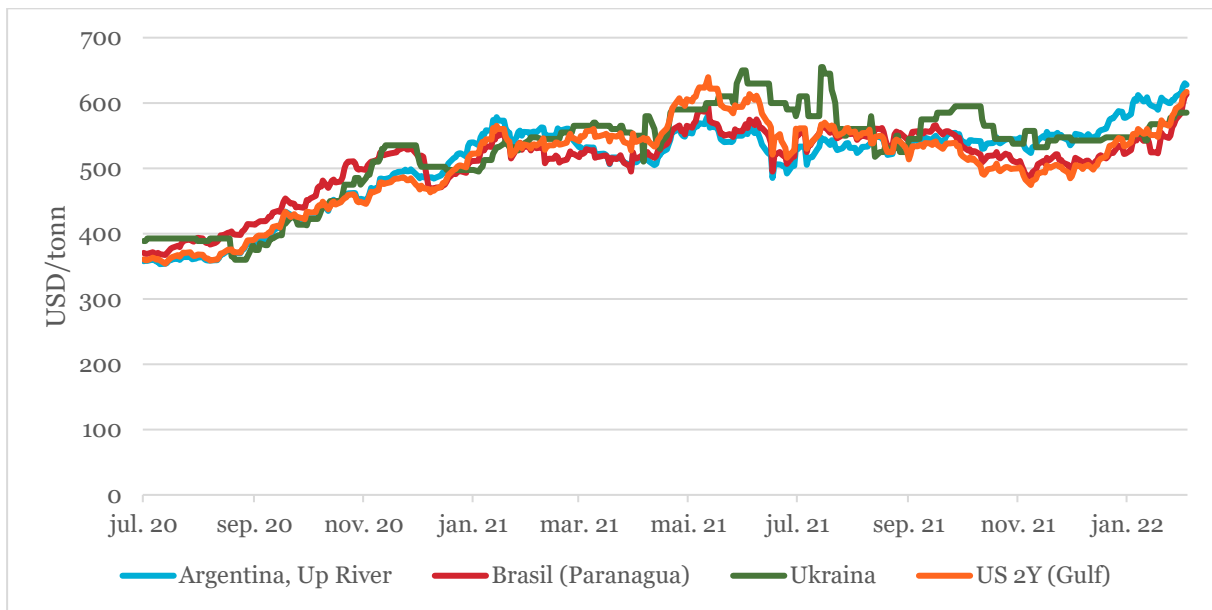
Figur 17: Maisproduksjon i de viktigste eksportørlandene, 2020–2021 og 2021–2022 (prognose)

Kilde: IGC (2022b)

Maisavlingene i USA ble ikke like påvirket av tørke som hveteavlingene.

IGC forventer at handelen med mais synker med 6 prosent i 2021–2022. Hovedårsaken er lavere kinesisk etterspørsel, som var svært høy i forrige sesong.

Soya

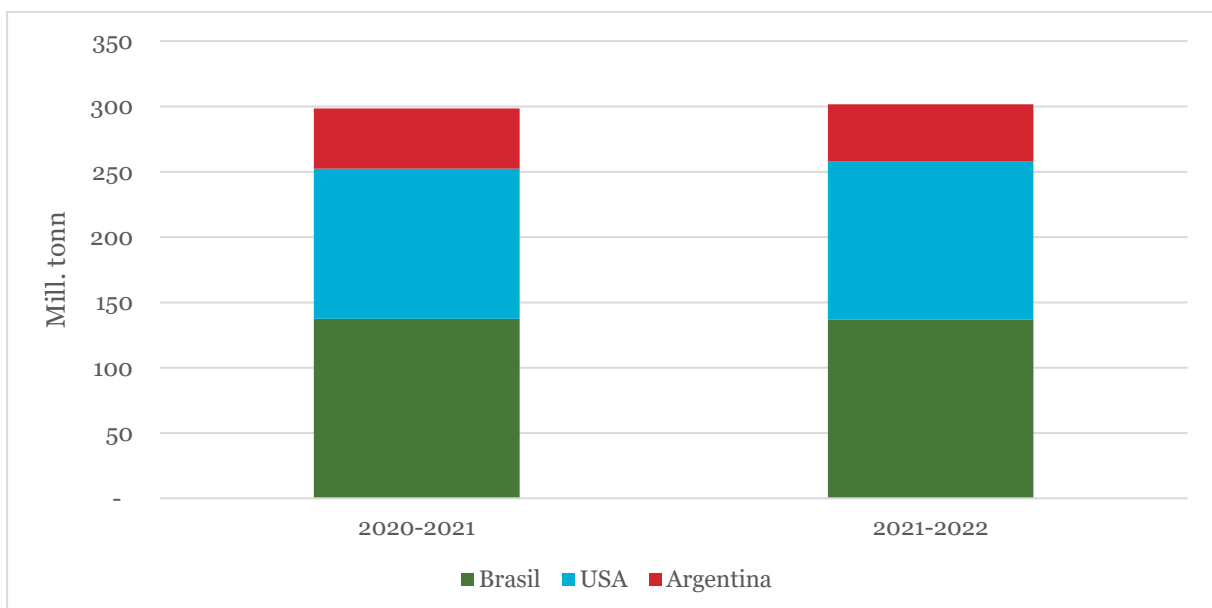

Figur 18: Internasjonal prisutvikling på soya, juli 2020–januar 2022. Amerikanske dollar per tonn

Kilde: IGC

Figur 18 viser prisutviklingen på soyabønner av ulike opprinnelser. I likhet med både hvete og mais steg prisene kraftig høsten 2020. Mens hvetepriisen steg ytterligere høsten 2021, og maisprisen flatet ut, falt prisene på soyabønner noe. I starten av 2022 har imidlertid prisene steget kraftig igjen etter at både Argentina og Brasil er rammet av tørke.

Figur 19 viser IGCs anslag for soyaproduksjonen i forrige og inneværende sesong i de landene de regner som de viktigste eksportørene. IGC anslår at den samlede soyaproduksjonen i de store eksportørlandene øker med 3 mill. tonn sammenlignet med forrige sesong.

Figur 19: Soyaproduksjon i de viktigste eksportørlandene, 2020–2021 og 2021–2022 (prognose)

Kilde: IGC (2022b)

De høye prisene på både fett og protein har sørget for større areal med soyabønner i alle de tre store eksportørlandene, men avlingene i Brasil og Argentina er påvirket av tørt og varmt vær og blir ikke så store som først antatt. Forventningene om økt produksjon i alle de store eksportørene har bidratt til å stanse prisveksten på soyabønner høsten 2021, men nå ser det altså ut til at økningen kun er knyttet til USA.

IGC anslår at handelen med soyabønner øker med omtrent 4 prosent sammenlignet med 2020–2021. De legger til grunn at etterspørselen fra Kina øker, samt at tilgangen på substituttet raps er begrenset denne sesongen.

Futuresmarkedet

Det foregår prisspekulasjon på både hvete, mais og soya, i form av kjøp og salg av futures. En future er en avtale om kjøp av en vare på et gitt tidspunkt i framtiden. Verdien på futures bestemmes av hvordan markedet forventer at prisen på en vare vil være på dette tidspunktet. Endringer i futuresprisene signaliserer dermed hvilken retning markedet tror at prisen er på vei, og dette kan påvirke verdensmarkedsprisen i nåtid.

Futuresprisene kan respondere på alt som tilsier en endring i framtidig tilbud eller etterspørsel. Dette kan være oppdateringer av avlingsprognoser eller politiske utviklingstrekk som eksportrestriksjoner og konflikt. Prisspekulasjonen bidrar dermed til å forsterke prissvingninger som følger av endringer i faktisk tilbud og etterspørsel. Denne effekten er sterkere jo mer kapital som er plassert i futures.

2.1.3 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Som nevnt er norsk matmel- og kraftfôrindustri avhengig av import for å dekke forbruket. Matkorn, karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrø er varegrupper hvor vi har norsk produksjon som må suppleres med import. Derfor har vi et kvotebasert importvern for disse varene, hvor størrelsen på kvotene bestemmes av differansen mellom estimert totalforbruk og norsk produksjon. Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsene innenfor disse kvotene slik at *verdensmarkedspris + tollsats = norsk referansepris*. Kvotesystemet skal på denne måten beskytte norske importører mot prisvariasjonene på verdensmarkedet samtidig som det beskytter den norske produksjonen.

Kraftfôrindustrien kan også importere fett- og proteinråvarer til kraftfôr, uten mengdebegrensning og til nedsatt toll som Landbruksdirektoratet fastsetter på samme måte som på kvotene.

Forutsetningen for at tollsatsene skal ha den stabiliserende effekten på importørens kostnader, er at verdensmarkedsprisene er lavere enn de norske referanseprisene. I motsatt fall blir tollsatsen satt til null. I 2021 har verdensmarkedsprisene vært svært høye, og prisene har generelt steget gjennom året. Ved utgangen av året er situasjonen at det er null toll på alle korn- og kraftfôrråvarene som Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsen på. Verdensmarkedet har dermed hatt en uvanlig stor betydning for norsk industri i 2021. Dette har foreløpig ikke ført til vesentlig prisstigning på mat og fôr i Norge, men dette er å forvente hvis ikke prisene synker raskt.

2.1.4 Fremtidsutsikter

Det internasjonale kornrådet (IGC) har i sin siste månedlige rapport anslått produksjon, forbruk, lagerendringer og internasjonal handel i sesongen 2022–2023. For hvete spår IGC at det blir jevnt økende produksjon og forbruk, fortsatt små lagre hos de store eksportørene, og noe mindre handel.

Den videre prisutviklingen er svært usikker, men det er rimelig å forvente fortsatt høye priser på korn og kraftfôrråvarer resten av inneværende kornår. Dette er i alle fall sannsynlig når det gjelder matkorn, ettersom etterspørselen er sterk samtidig som lagrene er krympende, ikke minst i de store eksportørlandene.

Det kan tenkes at prisveksten på hvete begrenses av at det til en viss grad kan substitueres med mais, hvor tilgangen er bedre. Tilgangen på mais til fôr vil imidlertid være påvirket av utviklingen i etterspørsel etter drivstoff, ettersom mais brukes til å produsere bioetanol. Denne etterspørselen er knyttet til omfanget av restriksjoner på mobilitet, som man kan forvente at vil avta i løpet av 2022.

Proteinråvarer får sannsynligvis heller ikke noe kraftig prisfall i inneværende sesong, ettersom tilgangen på rapsmel er begrenset etter avlingssvikt i Canada. Den brasilianske avlingen av soyabønner blir heller ikke like stor som antatt.

Prisutviklingen på korn og kraftfôrråvarer er også spesielt sårbar for en forverring av konflikten mellom Russland og Ukraina. De to landene er begge viktige eksportører av karbohydratråvarer som hvete (mat og fôr), mais og roesnitter, og proteinråvarer som raps- og solsikkemel. Dersom situasjonen skulle medføre at landbruksproduksjonen i disse landene synker, eller at mengden som blir gjort tilgjengelig for eksport blir mindre, vil det kunne påvirke mange verdensmarkedspriser. I 2021 erfarte man at Russlands eksportrestriksjoner har potensial til å skape uro i hvetemarkedet.

I kjølvannet av pandemien er det en økende grad av beredskapstenkning. Mange land ønsker selvforsyning og/eller større lagre av viktige jordbruksvarer, som korn. For eksempel har Kina nylig åpnet opp for genredigering, dvs. mindre justeringer i DNA, av planter for å utvikle sin egen såfrøavl, i den hensikt å gjøre seg mindre avhengig av importerte såfrø (Patton, 2022). Økt selvforsyning vil redusere global etterspørsel, mens ønsket om større lagre kan føre til økt etterspørsel. Nettoeffekten på internasjonal handel er dermed usikker.

På lengre sikt vil det globale forbruket av korn og kraftfôrråvarer fortsette å øke så lenge befolkningsveksten og hevingen av levestandard fortsetter i mange regioner. Etterspørselen understøtter prisene, som igjen stimulerer til økt dyrking der det er mulig og teknologiske fremskritt som hever avlingsnivåene. Den generelle usikkerheten i disse markedene vil øke i takt med at været blir mer variabelt når temperaturen på jorda øker.

Korn- og kraftfôrsektoren vil ellers fortsette å påvirkes av rammebetingelsene som er omtalt i kapittel 1.

2.2 Melk

Melkeproduksjonen økte i 2020. India er verdens største melkeprodusent, med EU og USA på henholdsvis andre- og tredjeplass.

Andelen av melken som det handles med internasjonalt er om lag 10 prosent av global melkeproduksjon. Den internasjonale handelen med meieriprodukter domineres av få eksportørland. EU, New Zealand og USA står for mer enn to tredeler av eksporten. Import av meieriprodukter er fordelt på flere land, Kina er størst og står for nesten 10 prosent. Etterspørselen ventes å øke i de kommende årene.

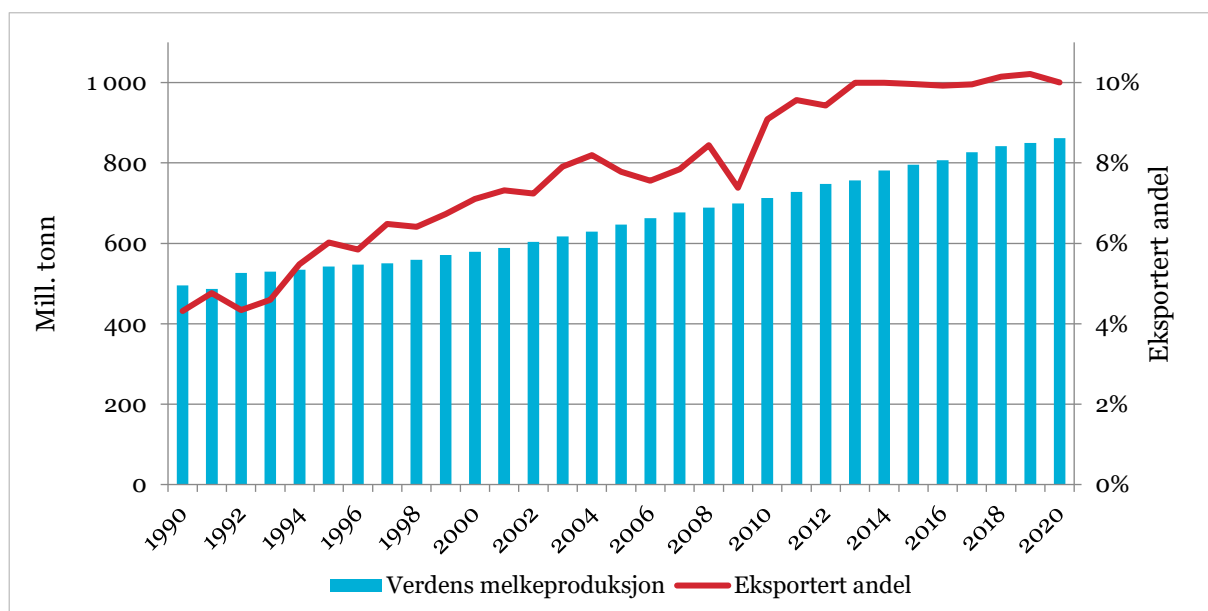
Prisene steg for alle meieriprodukter mot slutten av 2021 og inn i de første ukene av 2022. Det er ventet kun moderat produksjonsøkning i de store eksportørlandene, og vi venter fortsatt høye priser på meieriprodukter.

Det norske markedet for meieriprodukter er først og fremst påvirket av det internasjonale markedet gjennom den store importen av ost fra EU.

2.2.1 Melkeproduksjonen globalt

Her gir vi et overblikk over global melkeproduksjon, der de siste tilgjengelige tallene er for 2020. Videre beskriver vi markedsutviklingen i de store eksportlandene i 2021, i tillegg til trender for etterspørsel. De store eksportlandene er de som påvirker det internasjonale markedet for meieriprodukter mest, og de er dermed relevante for det markedet som «omgir» norske melkeprodusenter og norsk meierinæring.

Melkeproduksjonen globalt har over de siste tretti årene nesten doblet seg. Det ble produsert opp mot 861 mill. tonn melk i 2020. Produksjonen økte med 1,4 prosent, tilsvarende 11,5 mill. tonn, fra 2019 til 2020 (OECD/FAO, 2021). Den største økningen var i Asia (India, Kina, Pakistan og Tyrkia) etterfulgt av EU og Nord-Amerika. Norsk melkeproduksjon utgjorde ca. 1,5 mill. tonn eller i underkant av 0,2 prosent av verdens melkeproduksjon i 2020. Figur 20 viser høy vekst i produksjonen av melk globalt. De siste tjue årene har produksjonen økt med 74 prosent eller om lag 370 mill. tonn.

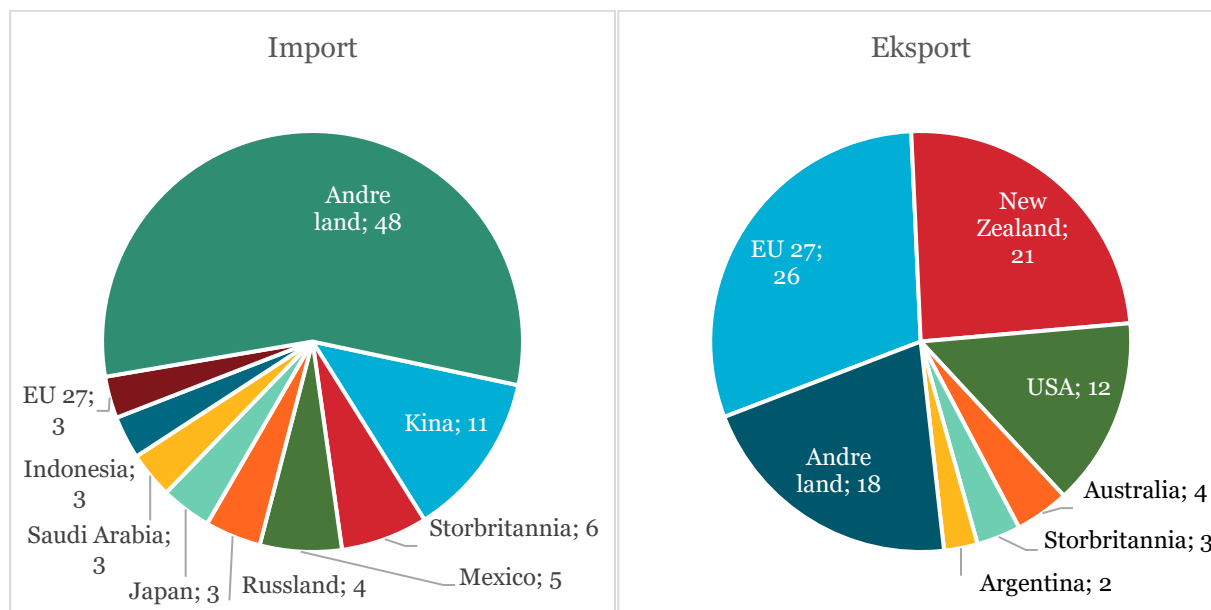
Figur 20: Utvikling i verdens melkeproduksjon og andel av den som er eksportert (2020 er foreløpige tall). Mill. tonn

Kilde: OECD/FAO (2021)

Melk har kort holdbarhet og må foredles til meieriprodukter kort tid etter at den er innsamlet. Ferske meieriprodukter, som det globalt sett konsumeres mest av, har også kort holdbarhet. Ost, smør og melkepulver har lengre holdbarhet enn de ferske og er de meieriproduktene som det handles med på det

internasjonale markedet. I Figur 20 ser vi at andelen av verdens melkeproduksjon som er eksportert i 2021 er oppe i 10 prosent.

India, EU og USA var de landene som produserte mest melk i 2020. Til sammen produserte de 449 mill. tonn melk, rundt halvparten av verdens produksjon. OECD og FAO forventer en vekst i melkeproduksjonen på 1,7 prosent årlig frem mot 2030 (OECD/FAO, 2021) både basert på en avdrattsøkning på mer enn én prosent og flere dyr. Dette på tross av en forventning om at EU, USA og New Zealand delvis blir begrenset av strengere miljøregler. De forventer at India og Pakistan vil stå for mer enn halvparten av denne veksten. Andelen av ferske meieriprodukter i verdens konsum av meieriprodukter antas å øke i det kommende tiåret. De viktigste driverne for dette er velstandsutvikling og befolkningsvekst.

Figur 21: Import og eksport av meieriprodukter (ekskl. smør) i 2020 fordelt på land omregnet til mengde melk. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på OECD/FAO (2021)

De store eksportlandene EU, New Zealand, USA og Australia står for en tredel av verdens melkeproduksjon, men de har en adskillig større andel av melken som handles internasjonalt. For 2020 viser direktoratets beregninger at de store eksportlandene eksporterte meieriprodukter tilsvarende 73 prosent av melken som ble omsatt internasjonalt gjennom bearbejdede meieriprodukter.

Tabell 4: Produksjonen av melk totalt og av ulike meieriprodukter, samt eksportandel i de 15 landene med størst melkeproduksjon og i Norge i 2020. Tusen tonn.

Land/ Område	Total melke- prod.	Prod. av ferske meieri prod.	Smør		Ost		SMP		HMP	
			Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel
India	195 237	133 828	4 704	0 %	4	0 %	308	0 %	-	
EU 27	153 293	38 694	2 377	13 %	10 575	13 %	1 503	55 %	727	47 %
USA	101 106	22 431	961	2 %	5 991	6 %	1 118	73 %	60	0 %
Pakistan	48 558	38 133	875	0 %	-		-		-	
Kina	38 483	27 566	108	0 %	276	0 %	20	0 %	1 200	0 %
Brasil	36 310	15 555	105	0 %	750	0 %	149	0 %	596	0 %
Russland	31 813	15 466	293	1 %	526	5 %	87	1 %	63	2 %
Tyrkia	21 933	15 166	263	0 %	252	23 %	-		-	
New Zealand	21 692	545	463	93 %	360	91 %	392	98 %	1 500	100 %
Stor- britannia	14 228	7 378	186	17 %	468	39 %	53	100 %	35	100 %
Mexico	12 473	3 444	203	0 %	333	1 %	45	7 %	229	0 %
Argentina	10 765	1 606	31	17 %	443	14 %	39	53 %	185	63 %
Canada	10 693	2 852	118	0 %	487	2 %	97	47 %	8	8 %
Ukraina	9 240	6 137	88	0 %	189	0 %	104	0 %	10	0 %
Australia	9 057	2 955	65	30 %	389	41 %	165	94 %	45	73 %
Norge	1 503	402	14	0 %	92	12 %	8	0 %	1	1 %
Verden	861 402	432 425	11 883	8 %	24 300	14 %	4 467	58 %	5 251	51 %

Kilde: OECD/FAO (2021)

I 2021 var det på tross av markedsforstyrrelsene knyttet til pandemien en moderat produksjonsvekst i Europa og Nord-Amerika. Tall fra EU-kommisjonen viser stabil produksjon i EU, med 0,1 prosent økning i perioden januar til november 2021 sammenlignet med samme periode i 2020. For 2022 anslår de en økning på 0,6 prosent i melkeproduksjonen. Dette skyldes økning i avdrått med 1,5 prosent, som mer enn kompenserer for en liten reduksjon i antall melkekyr.

I USA viser tilsvarende tall en produksjonsøkning på 1,5 prosent fra perioden januar til november 2020 til samme periode i 2021 (EU-kommisjonen, 2022a). USDA anslår at økningen i melkeproduksjonen i USA i 2022 vil være om lag 0,7 prosent (USDA Economic Research Service, 2022).

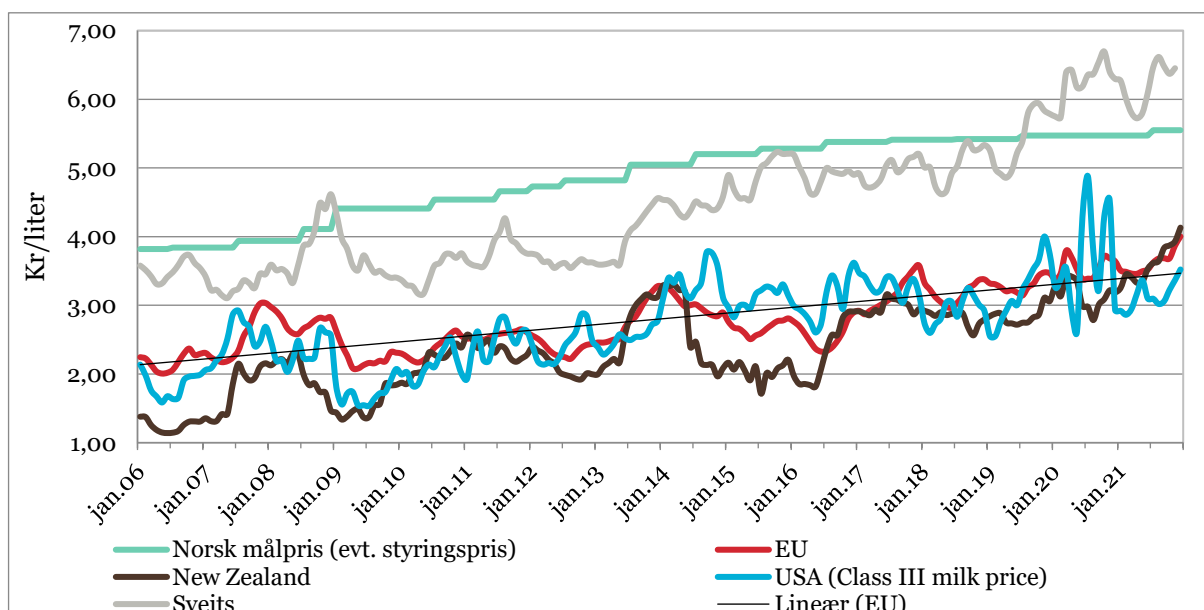
Melkeleveransene i Oseania viser per november 2021 en nedgang på 2,9 prosent i New Zealand og nedgang på 2,4 prosent i Australia sammenlignet med sesongen 2020–2021 (EU-kommisjonen, 2022a). På New Zealand har beiteforholdene vært relativt dårlige hittil i sesongen på grunn av kaldt og vått vær. Dette har ført til mindre mengder melk. Departementet for primærnæringer i New Zealand venter at dette, dvs. blant annet høy jordfuktighet, vil kunne gjøre at beiten mot slutten av sesongen vil være bedre enn normalt og at man tar igjen noe av det tapte. De venter for sesongen 2021–2022 at melkeproduksjonen vil være om lag 1,5 prosent lavere enn i 2020–2021 (Ministry for Primary Industries, 2022). I Australia har de hatt like forhold hittil i inneværende sesong som i New Zealand (Dairy Australia, 2022). Været, sammen med økte

kostnader og økte storfekjøttpriser, gjør det usannsynlig med økt melkeproduksjon i Australia i innværende sesong, på tross av god økonomi.

2.2.2 Prisene på melk og meieriprodukter i 2021

2.2.2.1 Rå melk

Prisen på rå melk internasjonalt har ligget relativt høyt fra 2017 og fram til nå. I figur 22 vises norsk målpris på melk sammen med pris til produsent for melk i EU, New Zealand, Sveits og USA (pris for Class III, dvs. melk til osteproduksjon). For jordbruksavtaleåret 2021–2022 er målprisen kr 5,55 per liter, noe som er en økning på 8 øre per liter fra avtaleåret før. Tines noteringspris har de siste årene vært lik med målpris og evt. styringspris. Les mer om noteringsprisen på melk i Landbruksdirektoratets *Målprisrapport 2020–2021* (Landbruksdirektoratet, 2021).

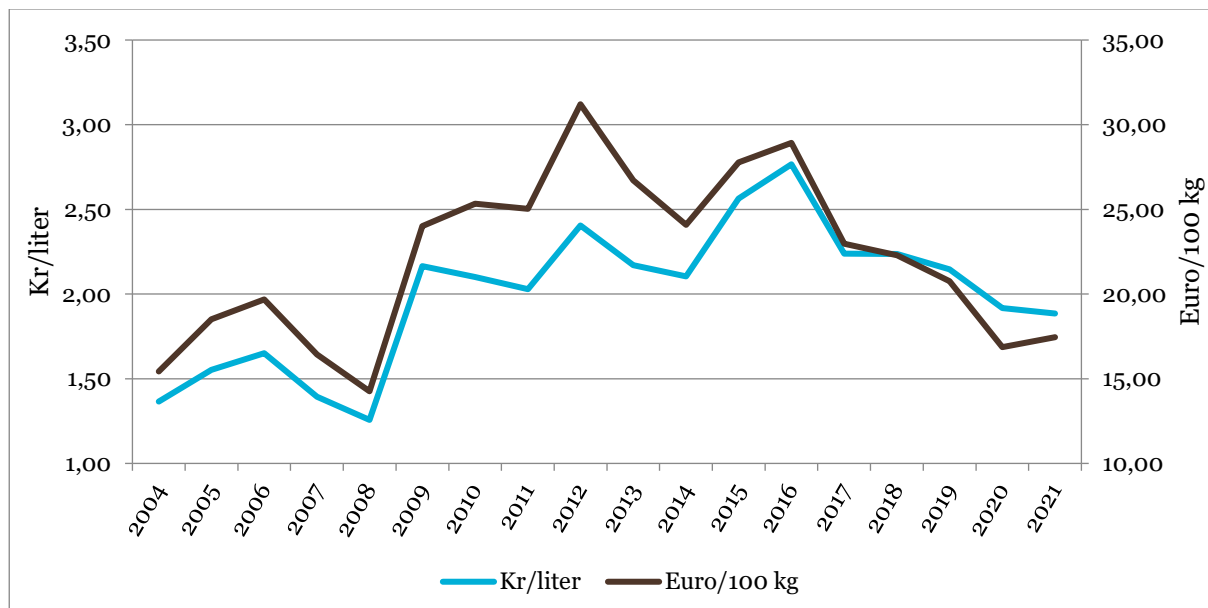
Figur 22: Utvikling i melkepris til produsent internasjonalt og norsk målpris. 2007–2021. Kr/liter

Kilde: ZuivelNL (2022), EU-kommisjonen (2022c), CLAL.it (2022a), CLAL.it (2022b), CLAL.it (2022c).

Internasjonale priser er oppgitt i euro per kg og er omregnet til kr per liter ved hjelp av valutakurs fra Norges Bank.

I figur 22 er det lagt inn en lineær trendlinje for melkeprisen i EU. Den viser at over perioden fra 2007 til ut 2021 har melkeprisen til produsent i EU økt. Gjennomsnittlig pris i EU for melka var kr 2,50 per liter i 2007 og kr 3,63 per liter i 2021, en økning på kr 1,13 per liter i perioden. I den samme perioden har målprisen på melk økt med kr 1,62 per liter. Etter en periode med relativt lave priser i 2015 og 2016, har prisene for melk som råvare ligget på et høyt nivå internasjonalt. I desember 2021 var EU-prisen kr 4,00 per liter. Prisen for melk i USA fluktuerte mye i 2020, men har i 2021 vært mer stabil. Dog økte også denne mot slutten av 2021.

Differansen mellom norsk melkepris og melkeprisen i EU har over tid økt, men de siste årene har den blitt mindre. Figur 23 viser at forskjellen i melkepris ikke har vært mindre siden 2008. Relativt lave priser i årene 2015 og 2016 ga stor prisforskjell, men høye priser internasjonalt kombinert med at kursen på norske kroner har vært svak de siste årene har gjort at differansen har minket.

Figur 23: Utvikling i gjennomsnittlig differanse per år mellom norsk målpris for melk og melkepris til produsent i EU. Kr/liter og euro/100 kg

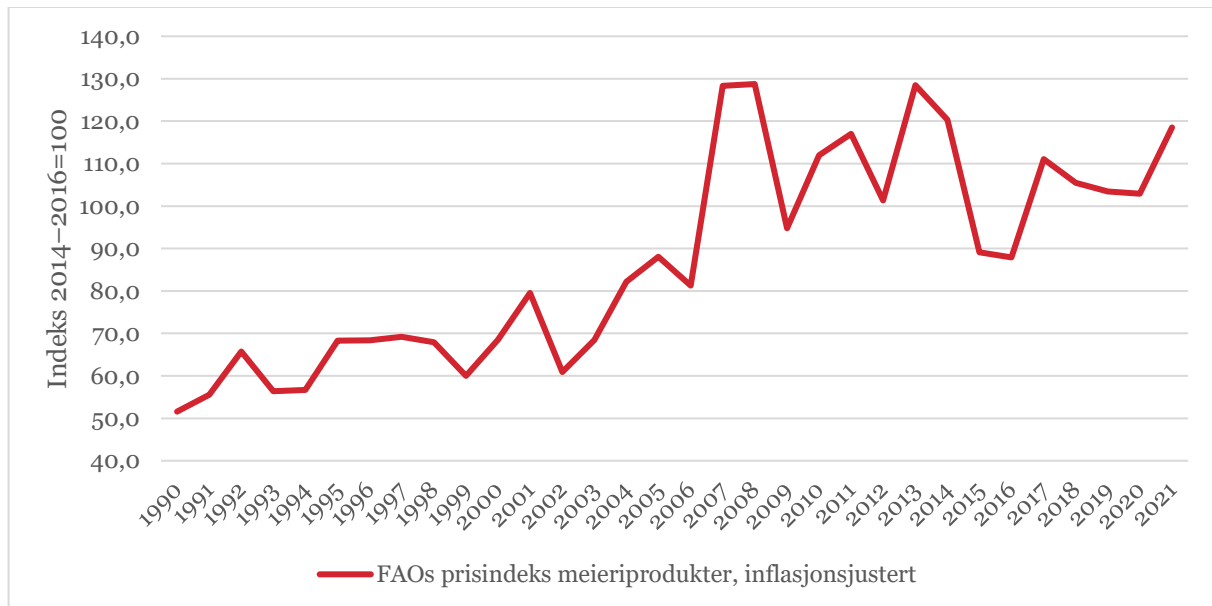
Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på EU-kommisjonen (2022c) og valutakurser fra Norges Bank.

Prisen er vist både i norske kroner og euro for å illustrere effekten av valutakursendringer.

2.2.2.2 FAOs prisindeks for meieriprodukter

FAOs matvareprisindeks viser at prisene har økt på meieriprodukter som omsettes internasjonalt. Fra 2020 til 2021 økte indeksen med 17,3 poeng opp til 119,1. Prisene steg utover vinteren og våren 2021, ble avløst av en liten nedgang i sommermånedene og fortsatte økningen utover høsten. I januar 2022 var indeksen på 132,1 poeng, 20,8 poeng høyere enn i januar 2021. Ved inngangen til 2020 kommenterer FAO at alle meieriproduktene i indeksen har økt i pris. Den sterkeste prisøkningen så de for skummetmelkpulver og smør (FAO, 2022a).

Justert for inflasjon viser indeksen at prisene for meieriprodukter i 2021 var høye. Det var bare i 2007, 2008, 2013 og 2014 at prisene var høyere. Indeksen viser at prisene på meieriprodukter har steget med om lag 70 poeng i de 30 årene som er vist i figur 24.

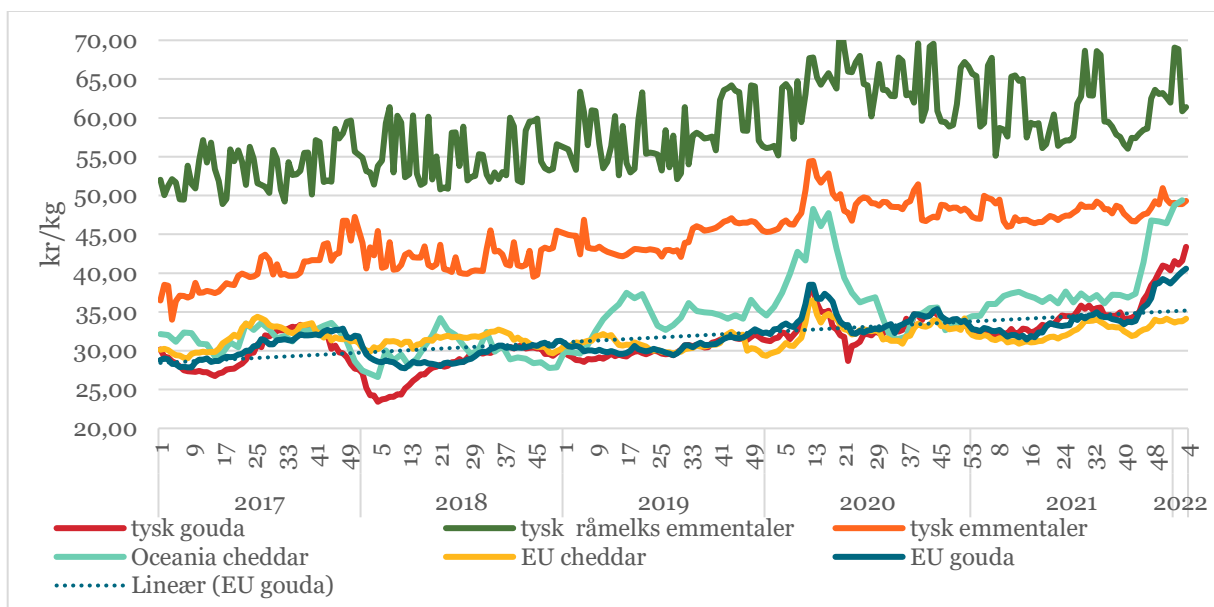

Figur 24: FAOs prisindeks for meieriprodukter, 1990–2021. 2014–2016=100

Kilde: FAO (2022)

2.2.2.3 Prisutvikling på ost

Prisene på gouda økte mye mot slutten av 2021 og inn i januar 2022. Samtidig var det en kraftig økning i prisen på cheddar i Oseania, mens cheddarprisen i EU ikke viser denne økningen. For å illustrere utviklingen i osteprisene over lang tid har vi lagt inn en lineær trendlinje for prisen på «EU gouda». Den viser en prisøkning på ca. kr 7 per kg over de siste fem årene, fra ca. kr 28 per kg til 35. På grunn av en svekkelse i kronkursen i løpet av disse årene viser den ikke like stor prisøkning målt i euro. Gouda er en såkalt generisk ost, i likhet med for eksempel cheddar og edamer. Generisk ost brukes om harde hvite oster som er relativt like, og som omsettes i store kvanta internasjonalt. Vi kan se at gouda- og cheddarprisene i figur 25 følger hverandre og ofte samvarierer. En del oster er mer egenartede, og berøres mindre av prisutviklingen internasjonalt. Eksempler på det er de to tyske emmentalerkvalitetene som er vist i figur 25. Den store prisendringen i mars og april 2020 skyldes ene og alene en svekket kronkurs. Målt i euro var det en liten prisnedgang i dette tidsrommet.

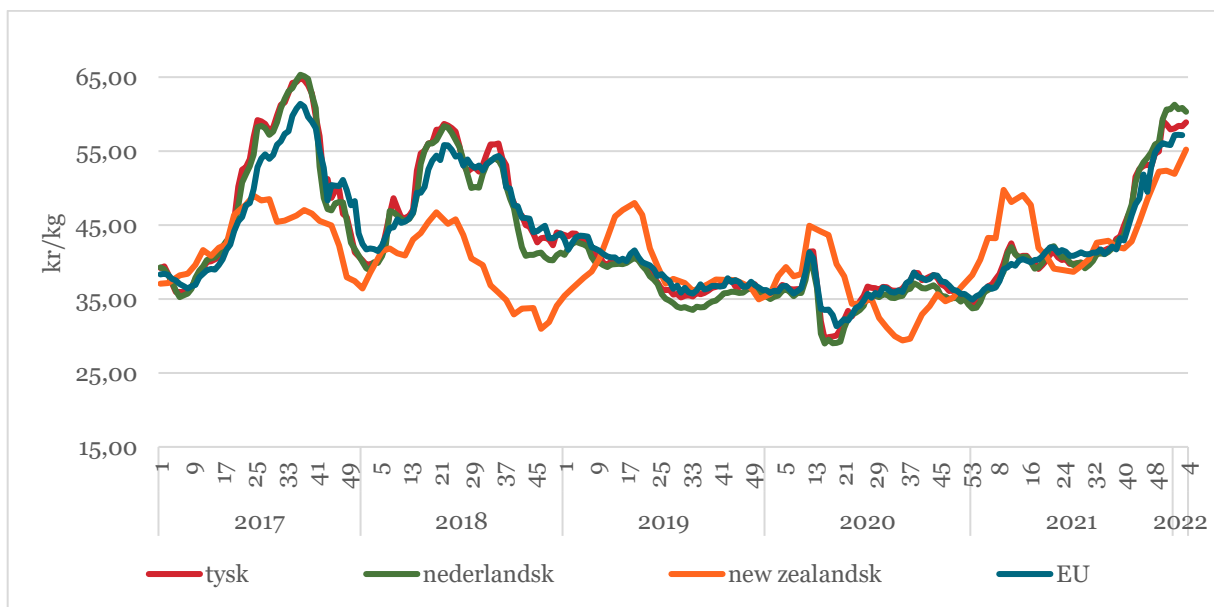

Figur 25: Utvikling i engrospris på ost internasjonalt, 2017–uke 4 2022. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2022), Milchland Niedersachsen (2022), EU-kommisjonen (2022c) og USDA (2022a)

2.2.2.4 Prisutvikling på smør

Prisene på smør var høye i siste del av 2021 og i januar i år. Vi må tilbake til 2017 for å finne høyere smørpriser. Fra våren 2016 til utpå høsten 2017 ble prisene i EU nesten tredoblet. Det har ikke vært en tilsvarende økning i prisene nå, men de har økt med om lag kr 25 per kg i løpet av 2021. Produksjonen av smør i EU i perioden fra januar til november 2021 gikk ned med 2,3 prosent, og eksporten ble redusert med 11 prosent sammenlignet med samme periode i 2020 (EU-kommisjonen, 2022a). I 2022 venter EU en begrenset økning i konsum innenlands, samtidig som de venter en viss oppgang i eksporten av smør.

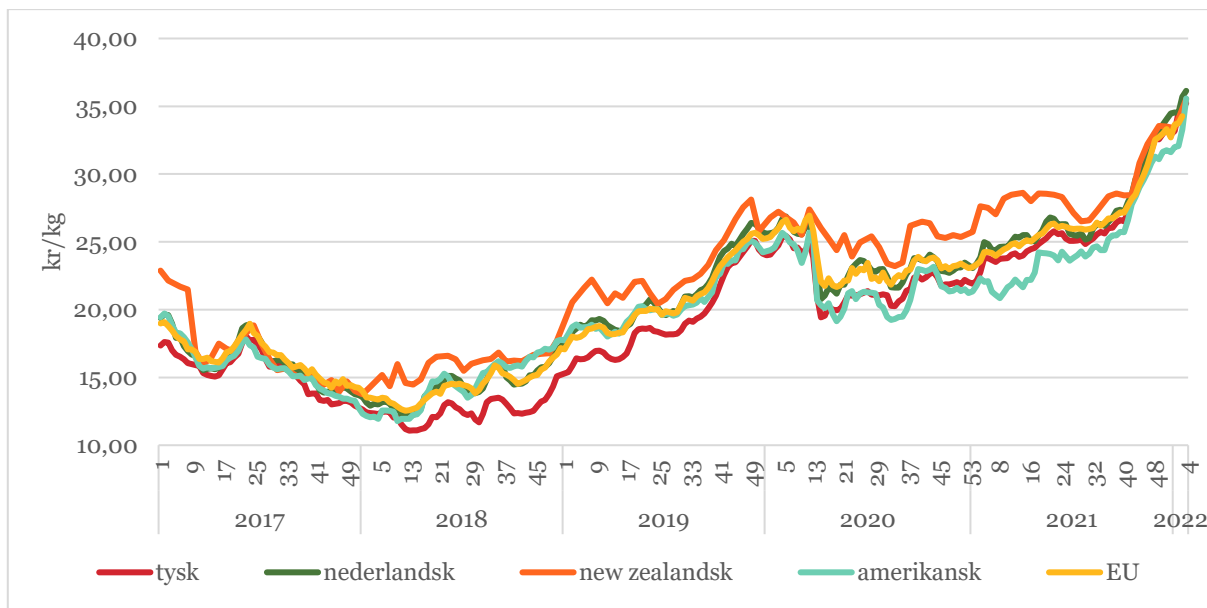

Figur 26: Utvikling i engrospris på smør internasjonalt, 2017–uke 4 2022. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2022), ZuivelNL (2022), EU-kommisjonen (2022b) og GlobalDairyTrade (2022a)

2.2.2.5 Prisutvikling på skummetmelkpulver

Prisen på skummetmelkpulver økte kraftig mot slutten av 2021 og inn i januar 2022. Det har vært en sammenhengende prisoppgang på skummetmelkpulver etter starten av 2018, bare avbrutt av en prisnedgang ved utbruddet av covid-19-pandemien i mars 2020. Hovedårsaken til prisnedgangen målt i norske kroner var en relativt stor svekkelse av kronen på kort tid. Økt osteproduksjon i EU har ført til lavere skummetmelkpulverproduksjon i 2021. I perioden januar til november 2021 ble det produsert 5,6 prosent mindre skummetmelkpulver enn i samme periode i 2020 (EU-kommisjonen, 2022a). Selv om USA har økt sin eksport av skummetmelkpulver, har det vist seg at mengden som tilbys internasjonalt ikke matchet etterspørselen og førte til prisøkning. Samtidig er det forventninger blant kjøpere om lavere melkeproduksjon i Oseania som veier inn, det vil si at man er villig til å tilby høyere pris for varene for å få dekt behov.

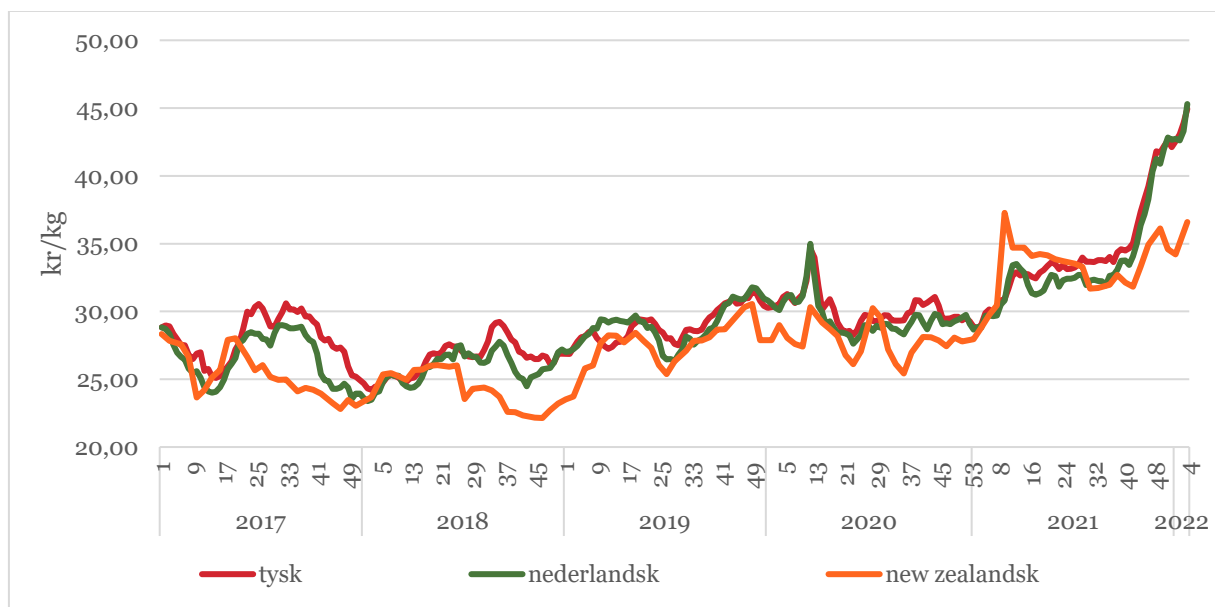

Figur 27: Utvikling i pris på skummetmelkpulver internasjonalt, 2017–uke 4 2022. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2022), ZuivelNL (2022), EU-kommisjonen (2022b), USDA (2022b), GlobalDairyTrade (2022b)

2.2.2.6 Prisutvikling på helmelkpulver

Prisene på helmelkpulver økte mot slutten av 2021, slik som for smør og skummetmelkpulver. Den største produsenten og eksportøren av helmelkpulver er New Zealand. New Zealand produserer en fjerdedel av alt helmelkpulver i verden og eksporterte i 2020 praktisk talt alt det de produserte. I figur 28 ser man at new zealandske priser er relativt like prisene i EU, selv om de ikke hadde den samme raske økningen mot slutten av 2021. Tall fra EU (EU-kommisjonen, 2022a) viser at produksjonen av helmelkpulver gikk ned med 11 prosent og at eksporten fra EU gikk ned med 10 prosent i perioden fra januar til november 2021 sammenlignet med samme periode året før.

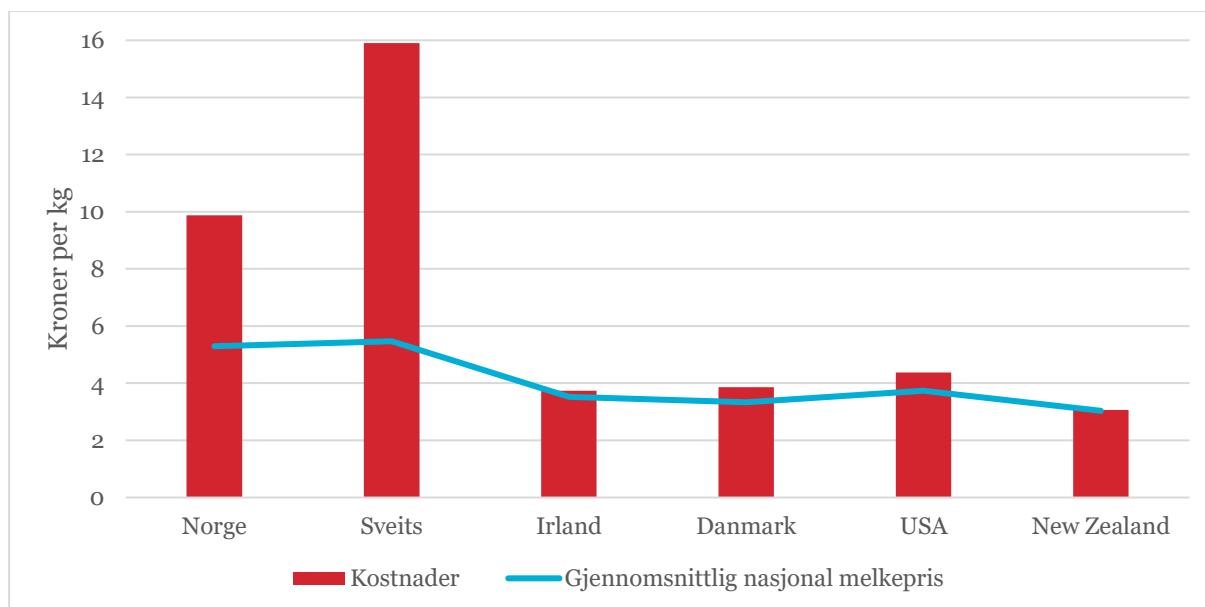
Figur 28: Utvikling i pris på helmelkpulver internasjonalt, 2017–uke 4 2022. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2022), ZuivelNL (2022) og GlobalDairyTrade (2022c)

2.2.3 Det norske markedet for meieriprodukter påvirkes av markedet internasjonalt

Det internasjonale markedet for meieriprodukter påvirker den norske omsetningen av melk og meieriprodukter. Gjennomgangen av prisutviklingen ovenfor understøtter at det er stor etterspørsel etter meieriprodukter på det internasjonale markedet. Samtidig ser vi at det i det kommende året sannsynligvis vil være relativt begrenset tilbud, ettersom økningen i melkeproduksjonen i de store eksportørlandene er beskjeden. Dette vil sannsynligvis begrense mengden varer tilgjengelig for eksport. Landbruksdirektoratet vurderer at det er sannsynlig at det høye prisnivået fra slutten av 2021 også vil vedvare inn i 2022. På verdensbasis blir 10 prosent av melken som produseres eksportert. I Norge er import og eksport av meierivarer generelt relativt begrenset. Dette skyldes blant annet tollvernet på importsiden og de større kostnadene i norsk melkeproduksjon på eksportsiden. Unntakene er ost, hvor vi har redusert eksport og økende import, samt yoghurt og smaksatt søt melk, hvor konkurranse fra importen er merkbar for de norske aktørene på markedet. Vi har også en vesentlig eksport av myseproteinkonsentrat.

Figur 29 viser gjennomsnittlig melkepris (tørrestoffkorrigert) og kostnader per kg melk (lønn, investeringer, vedlikehold og innsatsvarer m.m.) mellom et norsk melkebruk og melkebruk i andre land for året 2019 (IFCN, 2020). Da dataene er fra 2019 vises ikke den store økningen i kostnader siste år, men snarere forholdet mellom kostnadene mellom landene. Både Norge og Sveits har vesentlig mindre bruk, høyere melkepris og høyere kostnader enn både Irland, Danmark, USA og New Zealand.

Figur 29: Gjennomsnittlig melkepris (tørstoffkorrigert) og kostnader for norske melkebruk og melkebruk i utvalgte land, 2019. Oppgitte pris er ikke direkte sammenlignbar med melkeprisen i figur 22

Kilde: IFCN (2020)

Importen av ost var på 17 387 tonn i 2021. Vi har verdens største osteeksportør som nærmeste nabo, og markedsandelen til importert ost har økt jevnt og trutt. I 2021 var den 15,8 prosent, opp fra 14,4 prosent i 2020 og 13,9 prosent i 2019. De importerte ostene kommer i all hovedsak fra EU og importeres i stor grad innenfor kvoter med redusert tollsats. Det norske tollvernet skjermer norske melkeprodusenter og meierier mot internasjonal konkurranse. Prisene i Norge har vært forutsigbare og stabile. Når det skjer endringer, er det stort sett kun prisendringer som følge av endring i målprisen på melk. I 2021 har en styrket krone gjort at prisforskjellen mellom produsenter i Norge og EU har økt. Det vil si at norsk konkurransekraft er svekket sammenlignet med hvordan det var i 2020. Og vi observerer økt import av ost.

Den delen av det norske markedet for meieriprodukter som er mest utsatt for importkonkurranse, er den som omfattes av protokoll 3 til EØS-avtalen. Denne omfatter smaksatte yoghurter, smaksatt søt melk og mange varer hvor meieriprodukter inngår som ingredienser (RÅK-varer). Gjennom denne avtalen har meieriprodukter et lavere tollvern når de importeres som ingrediens i en RÅK-vare enn når de importeres som meieriprodukter. Meierisektoren og matindustri som bruker ingredienser fra melkeproduksjonen merker konkurransen ved at utenlandske produsenter av bearbejdede produkter har lavere råvarepris enn det norske produsenter har. Norske myndigheter følger prisutviklingen og utligner råvareprisforskjeller gjennom prisnedskrivningstilskudd til norske råvarer.

2.3 Kjøtt

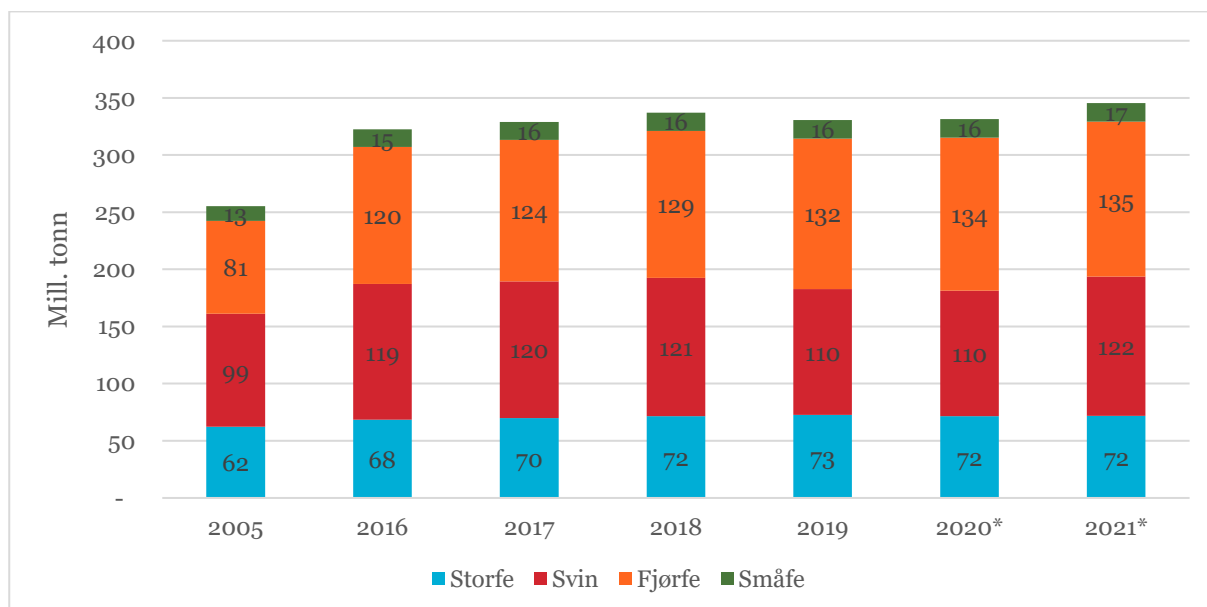
Kjøttproduksjonen økte i 2021 med 4,2 prosent, drevet spesielt av en betydelig vekst i svinekjøttproduksjonen i Kina. Også handelen av kjøttvarer på verdensmarkedet økte, men med en betydelig lavere vekstrate enn årene før.

Det internasjonale kjøttmarkedet er fortsatt preget av utbruddet av svinepest i flere asiatiske land, og som først ble påvist i Kina i 2018. I tillegg har covid-19-pandemien dempet produksjonsveksten de to siste årene for samtlige kjøttslag.

Situasjonen på det internasjonale kjøttmarkedet bedret seg betydelig i løpet av 2021. Lettelse av koronatiltakene i flere land og vaksineutrudding har økt etterspørselen fra serveringsmarkedene. Lettelse i reiserestriksjoner har også gjort det lettere å importere arbeidskraft. Flere statlige støtteprogrammer har kommet på banen, noe som har bidratt til å opprettholde produksjonen på tross av logistikkutfordringer og importrestriksjoner. Samtidig som situasjonen er bedret i flere regioner, er enkelte land og regioner fortsatt preget av mangel på arbeidskraft, høye førkostnader og reiserestriksjoner, og dette får konsekvenser for kjøttmarkedet. I tillegg sliter flere land i Asia fortsatt med utbrudd av svinepest, noe som demper produksjonen samtidig som importen øker og etterspørselen endrer seg. Utbrudd av fugleinfluensa har hatt stor betydning for fjørfemarkedet i Europa, både i 2020 og i 2021, selv om situasjonen har bedret seg noe gjennom det siste året.

2.3.1 Økt kjøttproduksjon og lavere handelsvekst i 2021

Ifølge FAOs estimater fra november 2021 økte kjøttproduksjonen i 2021 med 4,2 prosent og endte på rundt 352,7 mill. tonn (FAO, 2021b). Veksten var først og fremst drevet av en betydelig økt produksjon av svinekjøtt, etter noen år med liten produksjon som følge av utbrudd av afrikansk svinepest. Også produksjonen av de andre kjøttslagene økte noe. Figur 30 viser verdens kjøttproduksjon fordelt på de ulike kjøttslagene de siste årene, samt i 2005.

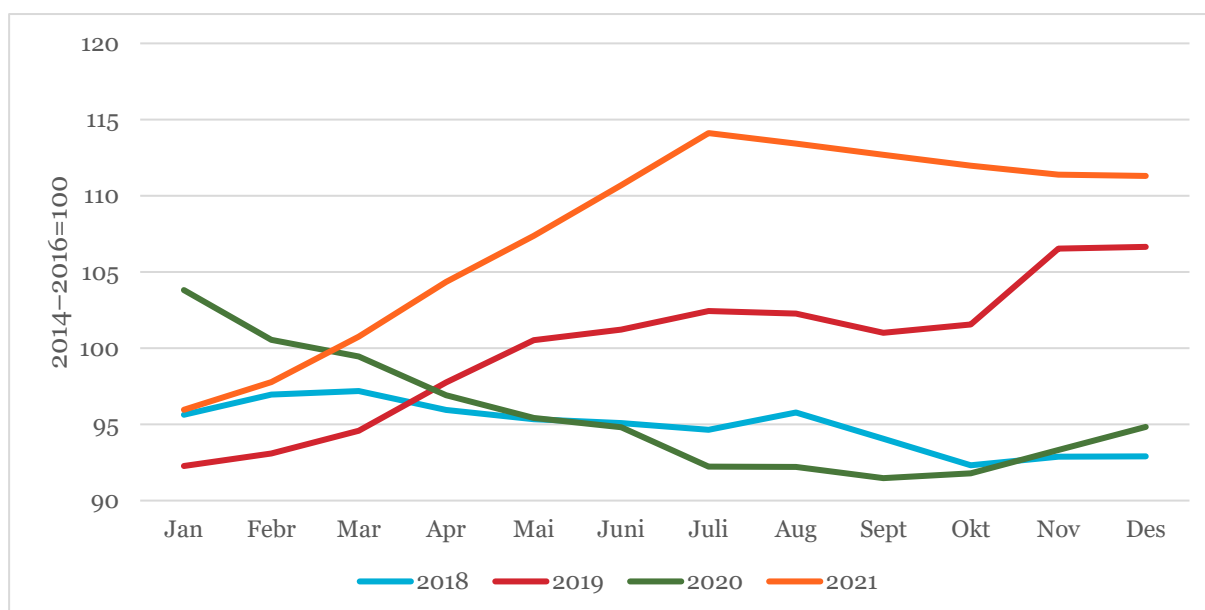

Figur 30: Verdens produksjon av kjøtt fordelt på dyreslag, i 2005 og siste fem år. Mill. tonn
Kilde: FAO (2021a; 2021b)

*Estimat/prognose fra november 2021. Inkluderer ikke alle kjøttslag.

Selv om verdenshandelen med kjøtt fortsatt økte i 2021, var veksten den laveste på seks år. Covid-19-pandemien med påfølgende logistikkutfordringer, fortsatt begrensninger i serveringsmarkeder og mindre

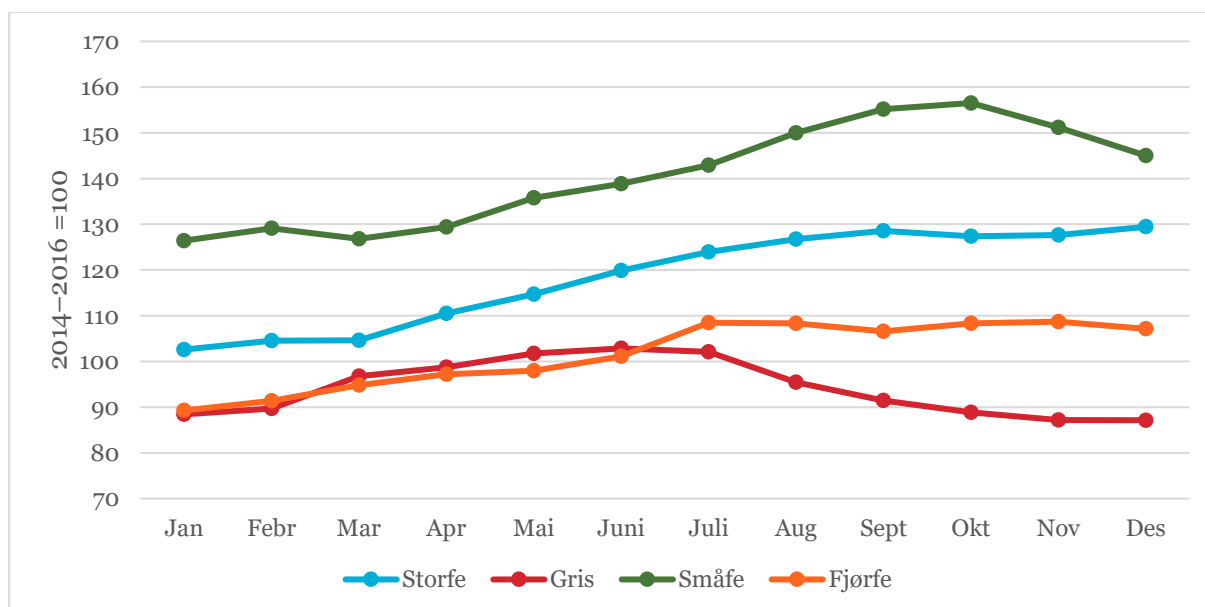
forbruk som følge av lavere inntekt, var de viktigste årsakene til nedgangen. Anslag fra FAO viser en eksport i 2021 på 42 mill. tonn, opp 1,1 prosent fra 2020.

Figur 31: FAOs prisindeks for kjøtt, 2018–2021 (2014–2016=100)

Kilde: FAO (2022a)

FAOs prisindeks viser betydelig høyere priser i 2021 enn året før. Indeksen viser en gjennomsnittlig prisvekst for året på hele 12,6 prosent. Mens det var en kraftig prisvekst i første halvår, gikk prisene noe ned i andre halvår, i stor grad knyttet til stigende produksjon av svinekjøtt i Kina. Den kraftigste prisveksten målt i prosent var for småfeskjøtt, men også prisene for storfe og fjørfe økte betydelig fra året før. Det var en betydelig prisvekst også for svin i første halvår 2021, men en påfølgende prisnedgang i andre halvår bidro til en marginal gjennomsnittlig prisnedgang samlet for året.

Figur 32: FAOs prisindeks i 2021, ulike kjøttslag (2014–2016=100)

Kilde: FAO (2022a)

Generelle fremtidsutsikter for kjøtt

Covid-19-pandemien endret forbruksmønsteret vesentlig, flere spiste hjemme og etterspørselen i serveringsmarkedene gikk drastisk ned. Dette endret hvilke typer kjøttslag som ble etterspurt, og i hvilke kanaler de ble solgt gjennom, og det ga en vridning i etterspørselen fra eksklusive stykningsdeler til mer prisgunstige alternativer, som svin og fjørfe.

OECD/FAO prognoserer nå en vekst i verdens produksjon av kjøtt i årene frem mot 2030. Dette er drevet blant annet av økte tilførsler som følge av større besetninger, spesielt i USA og Kina, sammen med økt produktivitet i kjøttproduksjonen. Av de ulike kjøttslagene er det fjørfe som først og fremst driver veksten. Om lag 47 prosent av økningen i verdens kjøttproduksjonen frem mot 2030 vil være fjørfekjøtt. Den største økningen i produksjonen vil finne sted i Kina, tett etterfulgt av Brasil og USA (OECD/FAO, 2021).

OECD/FAO anslår en vekst i det globale forbruket av kjøtt på rundt 14 prosent frem mot 2030, sammenlignet med gjennomsnittlig etterspørsel i årene 2018–2020. Per innbygger tilsier dette en økning på 0,3 prosent årlig i forbruket i perioden frem mot 2030, en vekst som i all hovedsak vil dekkes av et høyere forbruk av fjørfe.

Etterspørselen vil først og fremst drives av økt inntekt og befolkningsvekst, noe som trekker opp forbruket spesielt i lavinntektsland. I typiske høyninntektsland er det mindre sannsynlig med ytterligere økning i forbruket. Markedet her er til dels mettet, og med en lavere befolkningsvekst og et større fokus på blant annet helseaspektet, vil dette gi en lavere etterspørselsvekst og en større vridning mot mer høyverdi produkter.

Sammen med inntektsveksten i Asia har etterspørselen etter proteinrike kjøttprodukter økt, og er forventet å øke også fremover. Siden produksjonsveksten i disse regionene ikke kan dekke etterspørselen, forventer OECD/FAO nå en økning også i handelen på verdensmarkedet frem mot 2030, selv om veksten vil avta etter hvert som svinekjøttproduksjonen i Asia kommer tilbake for fullt. Importen de neste ti årene vil stige med nærmere 10 prosent mot 2030, drevet av økende handel med fjørfe og storfe.

OECD/FAO forventer en eksportvekst på rundt 8 prosent, sammenlignet med referanseperioden (2018–2020). Dette er en betydelig lavere vekst enn i foregående tiårsperiode, men må sees i lys av den store veksten i eksporten av svin til Kina i 2019 og i 2020.

Det er flere usikkerhetsmomenter knyttet til utviklingen i kjøttmarkedet. På kort og mellomlang sikt vil covid-19-pandemien fortsatt være svært viktig, avhengig av hvor lenge pandemien vedvarer, i hvor stor grad den påvirker konsumentatferden og hvor raskt økonomien vil ta seg opp igjen. Nye utbrudd kan føre til logistikkutfordringer og dempe handelen. Videre vil eventuelle nye utbrudd av dyresykdommer, slik som svinepest og fugleinfluensa, kunne ha store eller mindre innvirkninger på markedet. Fokus på klima og bærekraft, sammen med økende oppmerksomhet rundt kosthold og helse, vil også kunne endre konsumentatferden, både på kort og lengre sikt, og påvirke kjøttmarkedet.

EU-kommisjonen anslår at forbruket av kjøtt i EU vil gå ned med 1,1 kg per innbygger i årene frem mot 2030. Større fokus på klima, dyrevelferd og helse, samt en aldrende befolkning, vil trekke konsumet per innbygger nedover (EU-kommisjonen, 2021g).

2.3.2 Storfeproduksjonen øker i verden, synker i EU

Produksjon

Etter en nedgang i verdens storfekjøttproduksjon i 2020, har utviklingen vært mer stabil med en liten økning i 2021. Ifølge estimater fra FAO endte verdensproduksjonen i 2021 på 71,8 mill. tonn, 0,2 prosent høyere enn året før (FAO, 2021b). Nedgang i deler av Sør-Amerika og Oseania blir veid opp av en økning i flere land i Asia og Nord-Amerika (FAO, 2021c).

Som de fleste andre land erfarte USA, som er verdens største produsent av storfekjøtt, utfordringer knyttet til pandemien både i 2020 og i 2021. Samlet endte likevel produksjonen i USA i 2020 på omtrent samme

nivå som året før. I 2021 er produksjonen prognosert til å gå noe opp, med en økning på 2,4 prosent fra 2020 (FAO, 2021b).

Se oversikt over de største produsentlandene med anslått produksjon i 2021 i tabell 5.

Tabell 5: Produksjon av storfekjøtt i 2021, mill. tonn.

Land / landområde	Mill. tonn
USA	12,7
Brasil	9,1
EU	6,9
Kina	6,9
Argentina	3,0
Øvrige	33,2
Totalt	71,8

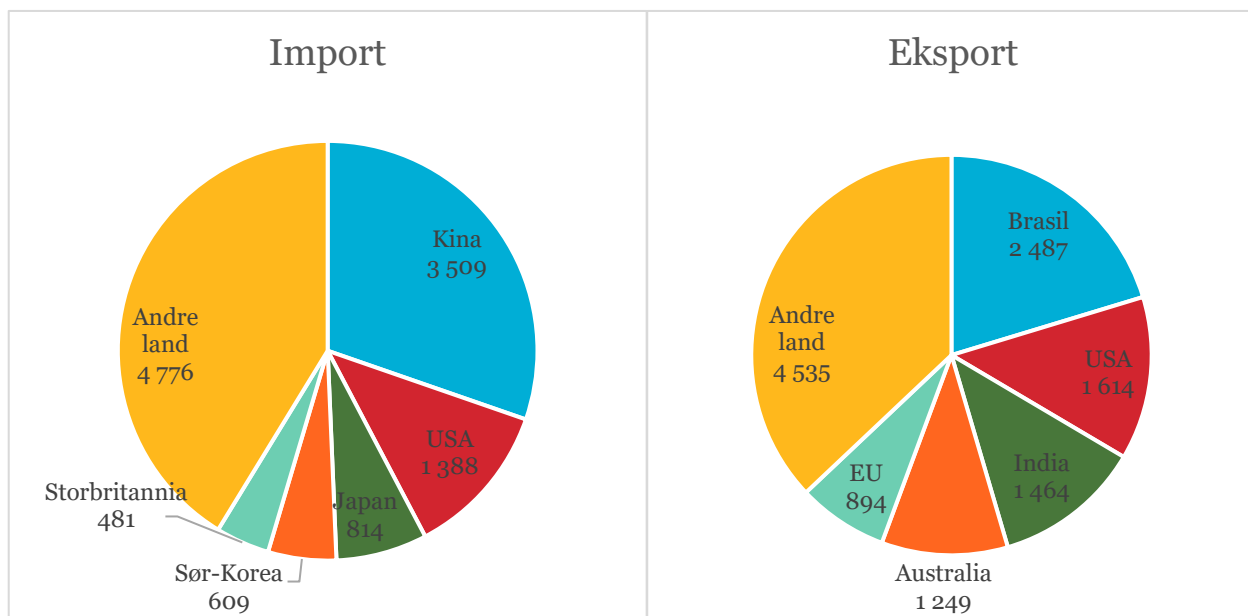
Kilde: FAO (2021b)

EU ser ut til å ende på omtrent samme nivå som i fjor, 6,9 millioner tonn. Tallene for Storbritannia er nå skilt ut fra EU i FAO sin statistikk, men utviklingen ser ut til å være den samme også her: en liten nedgang i produksjon, men omtrent samme nivå som 2020, 0,9 millioner tonn. EU har hatt nedgang i produksjonen av storfe siden toppnivået i 2018 (EU-kommisjonen, 2021a).

Ifølge EU-kommisjonen var produksjonen i første halvår nesten på samme nivå som i 2020, med en total nedgang på 0,6 prosent. Produksjonen i EUs største produsentland av storfekjøtt, Frankrike og Tyskland, har fortsatt å synke som i 2020, med henholdsvis 2,2 prosent og 1,9 prosent fra januar til juni, målt i tonn. Likevel har den totale produksjonen i Europa blitt opprettholdt av en økning blant annet i Spania, Italia og Polen.

Handel

Verdenshandelen med storfe, målt i eksport, gikk opp 3,8 prosent i 2021 og endte på 12,2 mill. tonn. Økningen fortsetter fra 2020, da det var en tilsvarende økning på 4,4 prosent (FAO, 2021b).

Figur 33: Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land, 2021. Tusen tonn

Kilde: FAO (2021b)

Kinas vekst i import fortsetter i 2021 og er anslått til 4,4 prosent fra 2020, opp til over 3,5 mill. tonn. Mye av økningen kommer fra USA, delvis på grunn av at de har tatt over noe av markedet som tidligere ble forsynt av Brasil, Australia og Argentina (FAO, 2021c).

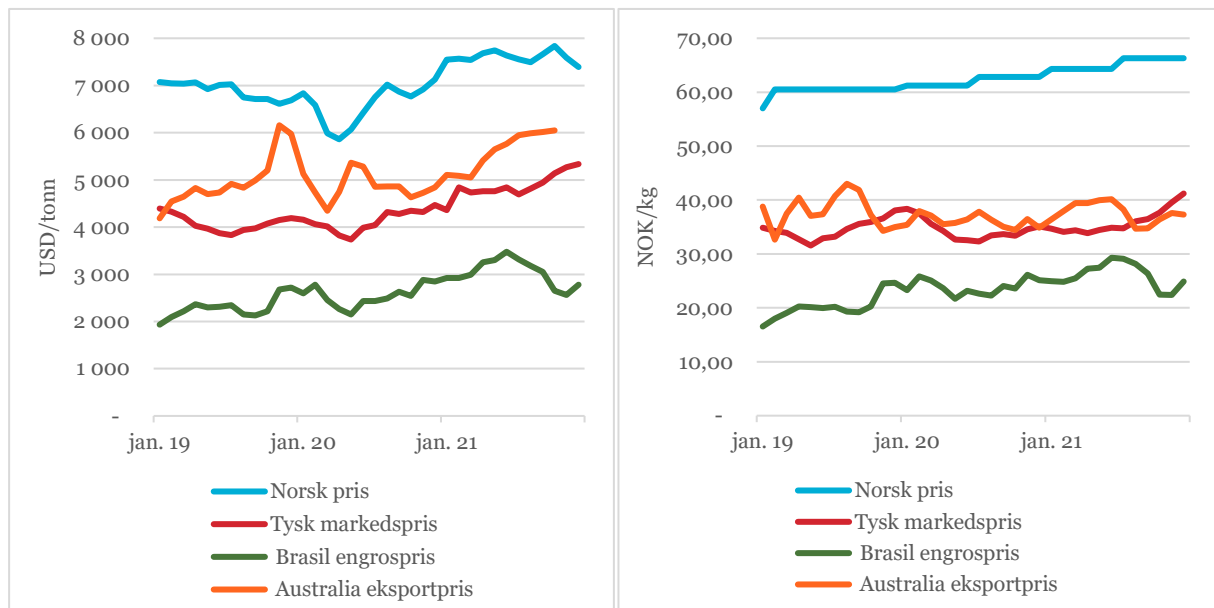
EU-kommisjonen forventer at eksport av storfe vil ta seg opp etter en nedgang i første halvår av 2021, blant annet på grunn av vekst i etterspørselen fra Hong Kong og Norge (EU-kommisjonen, 2021c)

Importen inn til EU er som i 2020 lav, både på grunn av mindre etterspørsel som følge av stengt serveringsbransje, og på grunn av begrenset tilbud fra en del av de viktige eksportørlandene som Australia, Brasil, Argentina og India.

Priser

I EU har prisene for storfe ligget godt over tidligere års priser siden våren 2021. Dette skiller seg markant fra 2020, da prisene gjennomgående lå lavere enn 2019 på tilsvarende tidspunkt av året. EU-kommisjonen anslår en nedgang i forbruket av storfekjøtt i Europa i 2021 på 0,6 prosent (EU-kommisjonen, 2021c).

Figur 34 viser markedspriser i Norge og i utvalgte land de siste årene. Brasil engrospris er engrospris på forpart av okse, Sao Paulo Brasil. Australia eksportpris er eksportpris på fryst storfeknoke fra Australia til USA. Tyskland markedspris er markedspris på ung okse inn til slakteri, EU-kommisjonens noterte markedspriser for ung okse klasse R (AR-3). Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid. Norsk pris er planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Figur 34: Utviklingen i internasjonale markedspriser på storfekjøtt, 2019–2021. USD per tonn og NOK per kg

Kilder: Mintec (2022), EU-kommisjonen (2022e), og Landbruksdirektoratet

FAOs prisindeks viser en gjennomsnittspris for storfe nesten 19 prosent høyere enn året før, drevet av begrensede tilførsler på verdensmarkedet, først og fremst fra Oseania og Sør-Amerika (FAO, 2021c).

Fremtidsutsikter for storfe

På grunn av de høye prisene har den nedadgående trenden i storfeproduksjonen i EU bremsert litt i 2021, men forventes å fortsette i 2022. Nedgangen kommer som følge av mindre besetninger, økt effektivisering i melkesektoren som gir færre dyr til slakt, økende konkurranse i eksportmarkedene og mindre og endret innenlands etterspørsel. EU-kommisjonen forventer en nedgang i det gjennomsnittlige forbruket av storfekjøtt i Europa fra 10,6 kg per innbygger i 2020 til 9,7 kg i 2030. Avhengig av eventuelle nye avtaler som Australia og USA kan komme fram til med Storbritannia, som i dag er største avtaker av eksport fra EU, kan etterspørselen etter storfekjøtt fra EU synke i fremtiden, men dette er foreløpig uklart. EU forventer uansett fortsatt å eksportere til Sveits og Norge (EU-kommisjonen, 2021g).

Selv om produksjonen er forventet å synke i EU, både målt i dyretall og produksjonsmengde, forventer OECD og FAO en global produksjonsvekst i alle andre verdensdeler frem mot 2030. Veksten vil være prosentvis størst i Afrika, men den største absolutte veksten er forventet i Asia, til tross for at produksjon i India er prognosert å gå betydelig ned som følge av strengere krav til dyrevelferd. De store driverne er Pakistan og Kina som er prognosert til å stå for en vekst fra 2020-produksjon på henholdsvis 31 og 6 prosent de neste ti årene. Dette blir til sammen en økning på over 1,12 mill. tonn, rett over en fjerdedel av den samlede forventede økningen i verdensproduksjon. Økende produksjon blant annet i Brasil, USA og Argentina vil også legge press på prisene på verdensmarkedet for storfekjøtt de neste årene (OECD/FAO, 2021).

2.3.3 Svineproduksjonen økte

Selv om Kina er i gang med å gjenoppta svineproduksjonen, preges fortsatt verdensmarkedet av utbruddet av afrikansk svinepest. De første store utbruddene startet i Kina i 2018, noe som førte til betydelige nedslaktninger i hele landet og en kraftig reduksjon i landets besetninger. Svinepesten spredde seg til flere land, og førte til stor vekst i etterspørselen etter svin på verdensmarkedet. I løpet av 2021 har Kina bygget opp sine svinebesetninger og produksjonen har økt. Kinas behov for import av svinekjøtt har dermed falt kraftig i løpet av året, noe som har gitt et overskudd i de markedene som har eksportert til Kina de siste årene og lavere priser på verdensmarkedet.

Produksjon

FAOs foreløpige anslag for 2021 viser en samlet svineproduksjon i verden på 122 mill. tonn. Dette er en vekst på hele 11,2 prosent fra 2020. Veksten drives først og fremst av Kina, verdens største produsent av svinekjøtt, hvor FAOs anslag viser en produksjonsvekst på hele 27 prosent fra året før. I løpet av året har Kina gjenoppbygget store deler av sin svinebestand, muliggjort blant annet med høye priser, restrukturering i markedet, statlige subsidier og tilgang på enkel finansiering. Høye svinekjøttpriser, spesielt i første halvår, i tillegg til høye kraftfôr- og energipriser, har ført til stor slakting og store mengder svinekjøtt på markedet.

Også Vietnam har gjenopptatt store deler av sin svineproduksjon, med en økning fra 2020 på 5 prosent. Samtidig utgjør fortsatt svinepest en stor trussel for svineproduksjonen i flere land, og det oppdages stadig nye tilfeller. Eksempelvis på Filippinene, som fortsatt er sterkt preget både av effektene fra det store svinepestutbruddet i 2018, og av stadig nye utbrudd. Produksjonen er der forventet å gå ned med hele 11 prosent i 2021, etter en produksjonsnedgang på hele 30 prosent i 2020 (FAO, 2021a).

Afrikansk svinepest

Afrikansk svinepest (ASF) er en svært smittsom og alvorlig virussykdom hos svin. Både ville og tamme svin kan rammes, men viruset smitter ikke til mennesker. Sykdommen gir høy feber, nedsatt allmenntilstand, opphørt matlyst, misfarging og blødninger i huden. Griser kan dø raskt uten at en har observert særlige symptomer på forhånd, men de fleste griser dør etter 2 til 10 dager.

Det har vært flere utbrudd i Europa av svinepest de siste årene, spesielt i Øst-Europa. Det er foreløpig ikke påvist tilfeller i Skandinavia (Mattilsynet, 2020).

Tabell 6: Produksjon av svinekjøtt, 2021. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	53,6
EU	23,7
USA	12,6
Brasil	4,7
Russland	4,4
Andre	23,0
Totalt	122,0

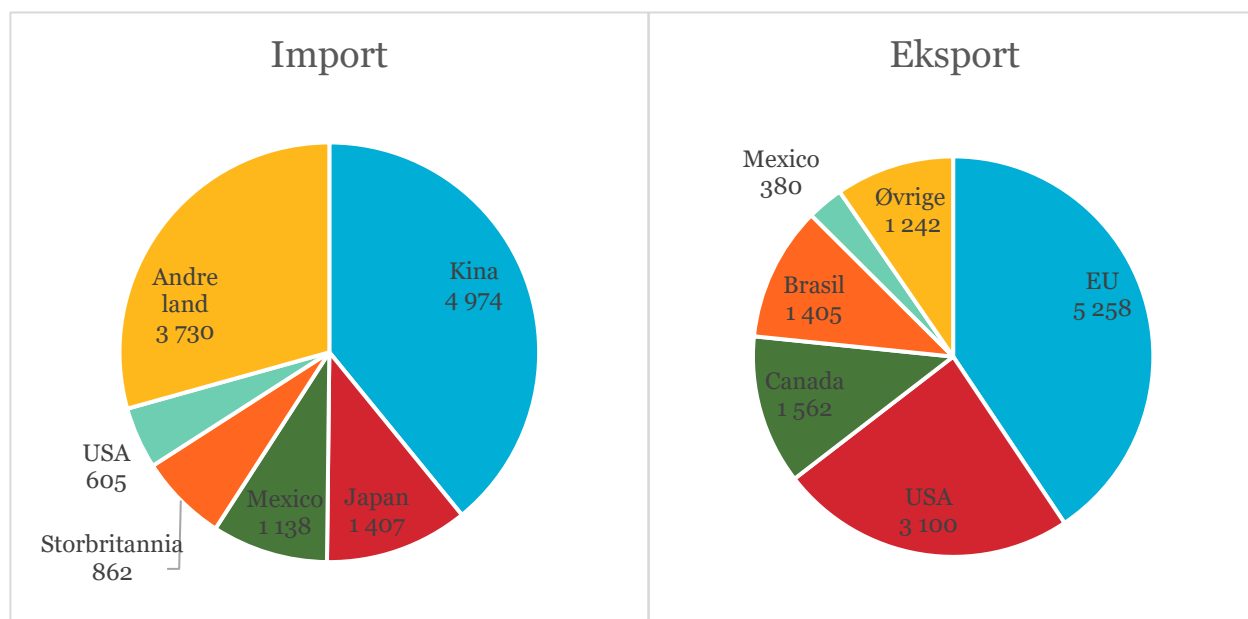
Kilde: FAO (2021b)

I første halvår økte svineproduksjonen også i EU som følge av stigende etterspørsel fra Kina og høye priser på svinekjøtt. Ifølge EU-kommisjonen økte produksjonen i EU med 4,1 prosent sammenlignet med første halvår 2020. Fallende etterspørsel fra serveringsmarkedene, som følge av nye koronarestriksjoner, sammen med mindre etterspørsel fra Kina, svekket svinekjøttprisene i EU betydelig i andre halvår. De lave prisene, sammen med økte førkostnader og lave marginer bidro dermed til en svært utfordrende situasjon for svineprodusentene i EU, og til en produksjonsnedgang i andre halvår. EU-kommisjonens siste prognoser viste en forventet samlet produksjonsvekst i 2021 på 1,7 prosent fra året før. Mens antall gris har vært ganske stabile de siste årene, var veksten drevet av høyere slaktevekter og høyere effektivitet (EU-kommisjonen, 2021c) (McCullough, 2021).

Handel

Mens Kina gjennom hele 2020 fortsatt hadde et stort importbehov for svinekjøtt, har dette helt snudd i løpet av 2021. Gjenoppbyggingen av bestanden og produksjonsveksten har bidratt til en nedgang i Kinas import på hele 13 prosent i 2021 fra året før.

Samtidig som importen gikk mye ned i Kina, økte den i flere andre store importland, slik som Filippinene, Mexico og USA. Veksten i øvrige land veide opp for nedgangen i kinesisk import, slik at den samlede importen i 2021, endte omtrent på samme nivå som året før. Figur 35 viser import og eksport av svinekjøtt i 2020, inkludert de fem største import- og eksportlandene.

Figur 35: Import og eksport av svinekjøtt, fordelt på land, 2021. Tusen tonn

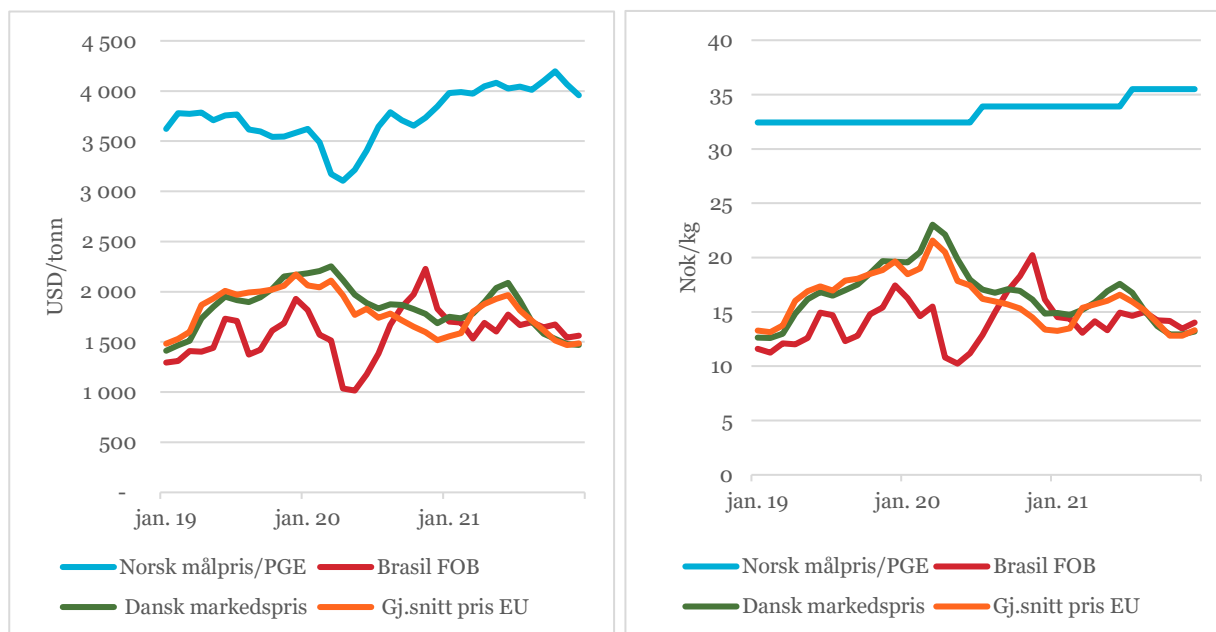
Kilde: FAO (2021b)

EUs eksport av svinekjøtt gikk opp med hele 14 prosent i første halvår av 2021. I andre halvår falt eksporten mye, hovedsakelig grunnet mindre etterspørsel fra Kina, men også fra andre land hvor svineproduksjonen har tatt seg opp igjen etter ASF-utbruddet. Det er fortsatt for tidlig å si hvor stor betydning dette har hatt for EUs samlede eksport av svinekjøtt i 2021. Mens FAO anslår en samlet nedgang i eksporten av svinekjøtt fra EU i 2021 på 2,1 prosent (FAO, 2021b), er EU-kommisjonen mer optimistisk og anslår en samlet vekst for året på hele 6 prosent (EU-kommisjonen, 2021c).

Priser

Gjennom hele 2020 gikk prisene på svinekjøtt på verdensmarkedet ned, i takt med økende overskudd i markedet, mindre etterspørsel fra serveringsindustrien og generell økonomisk nedgangstid i flere land. I starten av 2021 snudde trenden, og prisene gikk oppover. Prisveksten i første halvår 2021 var drevet av fortsatt stor internasjonal etterspørsel. Som følge av nedgangen i Kinas etterspørsel på verdensmarkedet i løpet av sommeren, ble prisene på verdensmarkedet presset nedover. Samlet for året viser FAOs prisindeks kun en marginal nedgang i den gjennomsnittlige prisindeksen for året, på rundt 0,1 prosent (FAO, 2022a).

Figur 36 viser markedspriser fra utvalgte land fra 2019 til 2021. Brasil FOB er pris på svin uten fraktkostnader (free on board) Sao Paulo, Brasil. Den danske prisen viser markedspris for svin, og EU prisen viser gjennomsnittlig pris i EU på slakt i klasse E. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Figur 36: Utvalgte internasjonale markedspriser på svinekjøtt, 2019–2021. USD per tonn og NOK per kg

Kilder: Mintec (2022), EU-kommisjonen (2022e), og Landbruksdirektoratet

I EU var markedet preget av stigende produksjon og stigende priser i første halvår. I takt med fallende etterspørsel fra Kina, falt prisene også her etter en topp rundt juni 2021.

I Tyskland, som er det landet Norge importerer mest svin fra, har prisene ligget på et svært lavt nivå det siste halve året. Kina har fortsatt importrestriksjoner derfra etter utbruddet av ASF i september 2020, og Tyskland har i stor grad vært avhengig av å selge på det europeiske markedet. Overskuddssituasjonen med lave priser, sammen med høye produksjonskostnader og varierende slaktekapasitet, har skapt store utfordringer for de tyske produsentene. I tillegg er også dette markedet preget av et økende fokus på dyrevelferd og endringer i konsumentatferd mot mindre kjøttforbruk.

Fremtidsutsikter svin

Utviklingen på verdensmarkedet for svin er i stor grad knyttet til hva som skjer i Kina. Store endringer har skjedd der i løpet av 2021, og det gjenstår å se når produksjon fullt og helt vil ta seg opp igjen til nivået før ASF-utbruddet.

OECD/FAO anslår en vekst i verdens produksjon av svinekjøtt på 13 prosent frem mot 2030, fra perioden 2018–2020. De første årene vil fortsatt være preget av ASF, da produksjonen spesielt i Asia fortsatt vil være begrenset av utbrudd eller ettervirkninger av utbrudd.

Forbruket av svinekjøtt vil øke med nesten 13 prosent fra 2021 til 2030. Veksten i svinekjøttforbruket vil dermed stå for omtrent en tredjedel av veksten i det totale kjøttforbruket frem mot 2030. Veksten blir drevet av økt forbruk først og fremst i utviklingsland, og da spesielt i Asia og Latin-Amerika.

Innad i Europa er markedet nå sterkt preget av de lave prisene og den reduserte eksporten til Kina. Trolig vil markedet på sikt tilpasse seg en noe mindre produksjon, sammen med de skiftende forbrukertrendene mot mindre kjøttkonsum, og på den måten presse prisene noe oppover igjen. Lave priser og høye førkostnader gjør at EU-kommisjonen forventer en lavere produksjonsvekst i 2022 enn året før. På lengre sikt forventes en nedgang i EUs svinekjøttproduksjon på rundt 0,8 prosent årlig frem mot 2031. I samme periode forventer EU-kommisjonen en nedgang i eget forbruk av svinekjøtt med rundt 0,5 prosent årlig, drevet av et økt fokus på dyrevelferd, helse og miljø. Selv om importen fra enkelte asiatiske land vil stige i årene som kommer, vil ikke dette være nok til å veie opp for nedgangen i Kinas import. EU-kommisjonen anslår en årlig nedgang i eksporten av svinekjøtt på rundt 2 prosent frem mot 2031. På tross av nedgangen

forventes det allikevel at EU fortsatt vil være verdens største eksportør av svinekjøtt, også i 2031. Deres andel på verdensmarkedet vil imidlertid gå ned fra 40 prosent i 2021 til 37 prosent i 2030 (EU-kommisjonen, 2021g).

2.3.4 Småfe: stabil produksjon, høye priser

Produksjon

Ifølge FAO har produksjonen av småfekjøtt økt med rundt 1,4 prosent i 2021. Som i tidligere år, er det Asia som står for det meste av økningen (FAO, 2021b). I Europa er produksjonen totalt sett noenlunde stabil.

Tabell 7: Produksjon av småfekjøtt (prognose), 2021. Tusen tonn

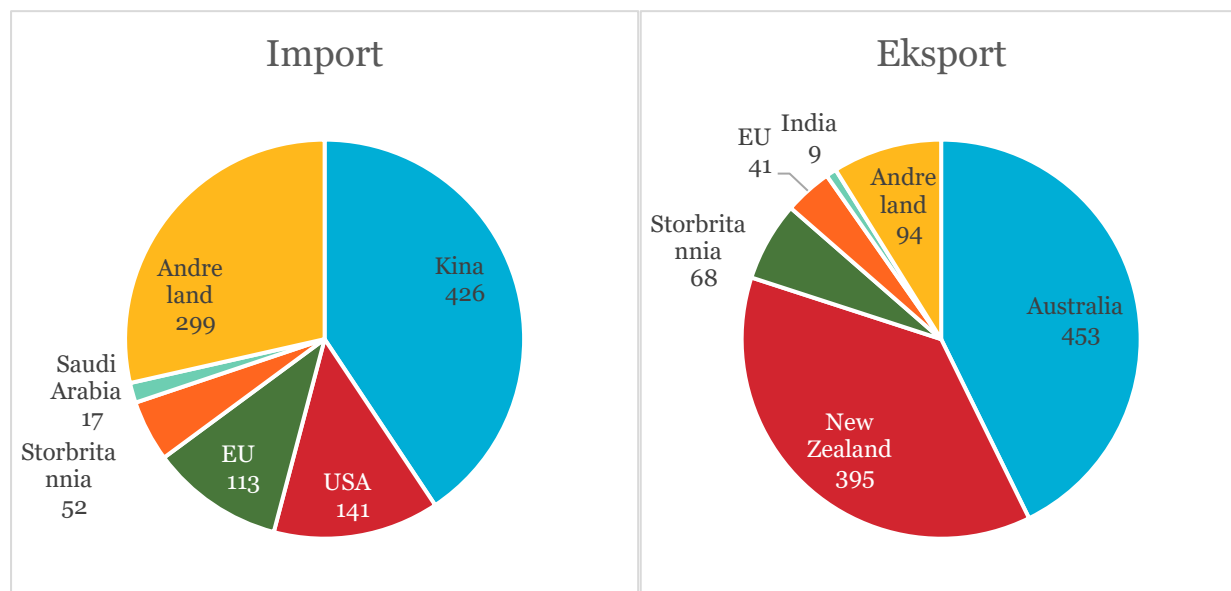
Land / landområde	Tusen tonn
Kina	5 016
EU	612
India	829
Australia	657
Pakistan	765
Øvrige	8 627
Totalt	16 506

Kilde: FAO (2021b)

Til tross for at prisene har økt og gitt insentiv til økt produksjon og slakting i 2021, har produksjonsøkningen i EU vært moderat, på 1,3 prosent. Dette speiler situasjonen for verden totalt, der økningen ligger på 1,4 prosent (EU-kommisjonen, 2021c) (FAO, 2021b).

Handel

Det ble eksportert rundt 1 mill. tonn småfekjøtt til verdensmarkedet i 2021. Australia og New Zealand sto for mer enn 85 prosent av denne eksporten, som vist i figur 37.

Figur 37: Import og eksport av småfekjøtt, 2021. Tusen tonn

Kilde: FAO (2021b)

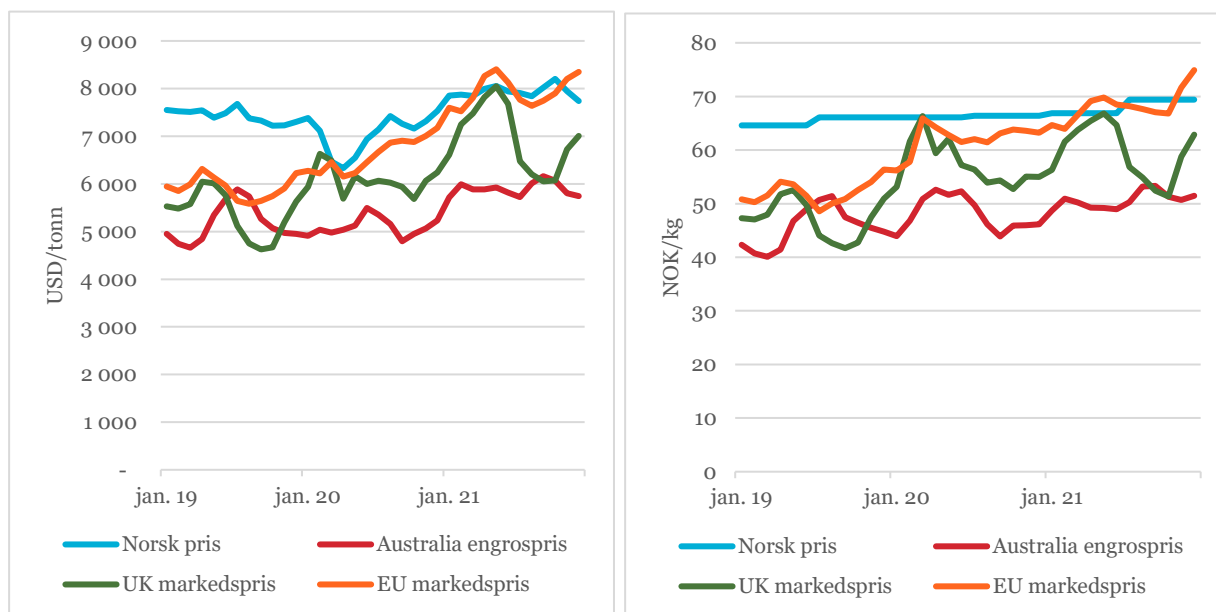
Eksporten totalt er nesten uendret fra 2020, og har gått ned med under 1 prosent. Kinas import øker igjen med 9 prosent etter en nedgang i 2020. EU har en langt større andel av eksportmarkedet enn tidligere år. Deres andel i 2020 endte langt høyere enn prognosert, og selv med en forventet nedgang i 2021 står EU for 10,9 prosent av verdens eksport, som er mer enn dobbelt så mye som i 2019 (FAO, 2021b).

Priser

Prisene har vært langt mindre stabile enn produksjonen, og i 2021 har prisene for lam vært 14,1 prosent høyere enn i 2020, og 22,4 prosent høyere enn snittet for de siste fem årene (EU-kommisjonen, 2021e).

FAOs prisindeks viser tilsvarende utvikling på verdensmarkedet, men en vekst på nesten 20 prosent i 2021. Veksten drives i stor grad av mindre tilførsler fra Oseania (FAO, 2021c).

Figur 38 viser prisutviklingen de siste fem årene. Norsk pris er PGE, Australia engrospris er pris på lammeslakt. UK markedspris er pris på lam fra AHDB (AHDB, 2022). Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Figur 38: Utvalgte internasjonale priser på småfjøtt, 2019–2021. USD per tonn og NOK pr kg

Kilder: Mintec, AHDB (2022), og Landbruksdirektoratet

Fremtidsutsikter småfe

I perioden frem til 2030 ser EU-kommisjonen først for seg en nedgang i prisen, og deretter en stabil økning. Prisene i Europa vil uansett ligge godt over verdensmarkedsprisen, grunnet høyere produksjonskostnader, tollvern og mindre press fra verdensmarkedet. Forbruket av småfjøtt per innbygger i EU frem mot 2031 vil øke litt, til 1,4 kg per person (EU-kommisjonen, 2021g).

Mindre tilførsler fra de store produsentlandene New Zealand og Australia vil holde prisene på verdensmarkedet høye de nærmeste årene.

2.3.5 Fjørfe markedet preget av fugleinfluensa

Verdens etterspørsel etter fjørfe kjøtt øker. Det har vært flere utfordringer i fjørfe markedet det siste året, med høye førkostnader, logistikkproblemer, mangel på arbeidskapasitet og koronarestriksjoner. På tross av dette har produksjonen av fjørfe kjøtt på verdensmarkedet gått opp, drevet av økt etterspørsel. Lavere pris enn for andre kjøttslag har drevet veksten i lavinntektsland, mens større fokus på helseeffekter har vært den største driveren for veksten i høyinntektsland.

Produksjon

Globalt er kylling er den største produksjonen innenfor fjørfe. FAO anslår at den globale produksjonen økte med 1,1 prosent i 2021, til 135,4 mill. tonn. De største fjørfeprodusentene var Kina, USA, Brasil og EU, som til sammen hadde 55 prosent av verdens produksjon i 2021. Mens produksjonen gikk ned i EU i 2021, økte den mye i både Kina og Brasil.

I Kina har produksjonsveksten blitt drevet av stor etterspørsel, i hovedsak grunnet underdekning på svin og høye priser på svinekjøtt. Utbruddet av svinepest i Kina ga også muligheter for Brasil til å selge på verdensmarkedet, noe som sammen med økt innenlands etterspørsel og utvidet produksjonskapasitet trakk opp produksjonen også her. Produksjonen økte med henholdsvis 2 og 4 prosent i Kina og Brasil i 2021 (FAO, 2021b).

Tabell 8: Produksjon av fjørfe globalt og i de største produsentlandene (prognose), 2021. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
USA	23,2
Kina	22,8
Brasil	14,9
EU	13,6
Russland	4,6
Øvrige	56,3
Totalt	135,4

Kilde: FAO (2021b)

I EU var det i 2020 to store utbrudd av fugleinfluensa, som rammet både oppdrettere og produsenter av slaktekylling i flere land. Situasjonen vedvarte inn i 2021, men det ble oppdaget vesentlig færre tilfeller. I oktober 2021 ble det i midlertidig oppdaget et nytt større utbrudd blant villfugl, og dette har spredd seg til flere land. Markedet har også vært preget av mindre etterspørsel som følge av nedstengte serveringsmarkeder, i tillegg til høye fôrkostnader som presser marginene. Ifølge EU-kommisjonen falt

Fugleinfluensautbrudd i Europa

Fugleinfluensa (aviær influensa, AI) er en smittsom virussykdom hos fugler, men kan også smitte til andre dyrearter. Den deles i en alvorlig og en mindre alvorlig form. Hos fjørfe kan den alvorlige formen (høypatogen fugleinfluensa, HPAI) føre til en dødelighet nær 100 prosent. Det er høy risiko for spredning av viruset fra ville fugler til kommersiell fjørfeproduksjon. Risikoen for smitte til mennesker vurderes som svært lav. HPAI forekommer i hele verden, og i Europa påvises det tilfeller hos både tamme og ville fugler hvert år (Mattilsynet, 2021).

I 2021 var det et høyt smittepress av HPAI i både ville fugler og fjørfebesetninger i Europa. Det siste, pågående smitteutbruddet startet i oktober og er knyttet til at et økende antall trekkfugler kom til sine overvintringsområder i Europa. Det er særlig mye smitte av ville fugler i kystområdene i Nederland, Tyskland, Danmark, Storbritannia og Irland. Med høy smitte i Storbritannia, er det videre en risiko for smitte i Norge når enkelte av disse fugleartene trekker nordover om våren.

Kommersiell fjørfeproduksjon har blitt hardt rammet i det siste smitteutbruddet i Europa. Italia har fått påvist desidert flest tilfeller av HPAI innen fjørfehold (hovedsakelig kalkun, men også noe slaktekylling og verpehøns). Videre har Ungarn, Polen, Storbritannia, Tyskland og Frankrike fått påvist mange tilfeller. Sverige og Danmark har også hatt noen tilfeller (til sammen 11 kalkunbesetninger, samt en svensk verpehønsbesetning). I Norge ble det i november for første gang påvist HPAI i en kommersiell fjørfebesetning (verpehøns). Tiltak har blitt innført i EU, i Storbritannia og i Norge ved påvist HPAI for å hindre videre smitte, blant annet portforbud, forbud mot samlinger av fugler og høns ved utstillinger og markeder, krav om overdekning av fugler og fjørfe i fangenskap, avlaving av smittede besetninger og strenge smitteverntiltak for besetninger (Veterinærinstituttet, 2022).

produksjonen i første halvår av 2021 med hele 4,7 prosent, med nedgang hos samtlige av de største produsentlandene i EU. I andre halvår bedret derimot markedssituasjonen seg noe, slik at samlet nedgang for året endte på omtrent 0,9 prosent (EU-kommisjonen, 2021c).

Polen ble hardt rammet av fugleinfluensa i 2020. Polen er den største produsenten av fjørfekjøtt i Europa, med en markedsandel på rundt 20 prosent i 2020. I september 2021 var fugleinfluensa ansett som omtrent utryddet, og Polen fikk status som «HPAI-free country». Dette åpnet i større grad opp for mer eksport til land utenfor EU, og flere land, deriblant USA, åpnet opp for import av fjørfekjøtt fra Polen. Kort tid etterpå ble imidlertid nye utbrudd av fugleinfluensa oppdaget, noe som igjen har stor innvirkning på Polens muligheter til å eksportere kylling til land utenfor EU.

EU-medlemslandenes produksjon av fjørfe fordeler seg på 82 prosent broiler/kylling, 14 prosent kalkun, 3 prosent and og 1 prosent annen fugl. Både produksjonen og forbruket innad i EU har økt i flere år. EU-kommisjonens siste estimater viser en anslått produksjon i 2021 på 13,7 mill. tonn og et konsum på 12,1 mill. tonn. Dette gir en selvforsyningsgrad på 113 prosent (EU-kommisjonen, 2021b).

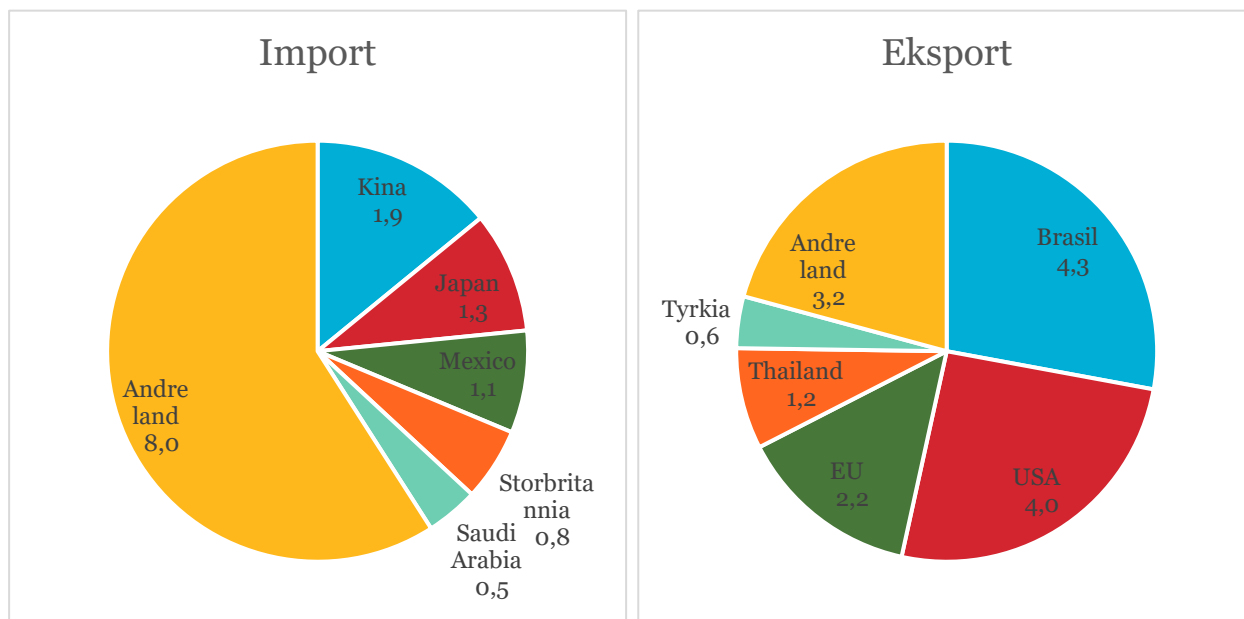
Handel

FAO anslår at eksporten av fjørfekjøtt var på 15,5 mill. tonn i 2021, kun marginalt opp med 0,2 prosent fra 2020. Brasil er fortsatt verdens største eksportør av fjørfekjøtt, med en eksport på 4,3 mill. tonn i 2021. Dette var en vekst på mer enn 6 prosent fra året før. De største destinasjonslandene for kylling fra Brasil er Kina, Saudi-Arabia, Japan, De forente arabiske emirater og Sør-Afrika.

Nord-Amerika følger etter som den nest største regionen for eksport av fjørfekjøtt. Eksporten kommer nesten utelukkende fra USA, som er det nest største eksportlandet globalt. Asia, og da spesielt Thailand, har også en betydelig eksport av fjørfekjøtt. Eksporten av fjørfekjøtt både fra Asia og USA økte i 2021 (FAO, 2021b).

Asia er den regionen i verden som importerer mest fjørfekjøtt. Kina, som i 2021 var verdens nest største produsent, var også verdens største importør av fjørfekjøtt. I 2020 førte utbruddet av svinepest til mindre svinekjøtt på markedet og en betydelig vekst i Kinas etterspørsel etter fjørfekjøtt som alternativ proteinkilde. Den økte etterspørselen ble dekket av både økt innenlands produksjon og økt import av fjørfe. I 2021 endret situasjonen seg. Økt produksjon av svinekjøtt, importrestriksjoner som følge av HPAI-utbrudd i store eksportland, sammen med lavere innenlandske priser på fjørfekjøtt, førte til en betydelig nedgang i Kinas import av fjørfekjøtt. FAO estimerer en nedgang på nærmere 13 prosent i 2021 fra året før.

HPAI-utbruddene i EU førte til at flere land innførte importrestriksjoner for fjørfe fra EU. Dette førte til en betydelig nedgang i eksporten. I 2021 anslår nå EU-kommisjonen en nedgang i eksporten av fjørfe på rundt 5 prosent fra året før, drevet av reduksjon i eksporten spesielt til Filippinene, Hong Kong, Sør-Afrika og Storbritannia. Også EUs import av fjørfekjøtt gikk noe ned i 2021, som følge av mindre etterspørsel fra serveringsmarkedene (EU-kommisjonen, 2021c).

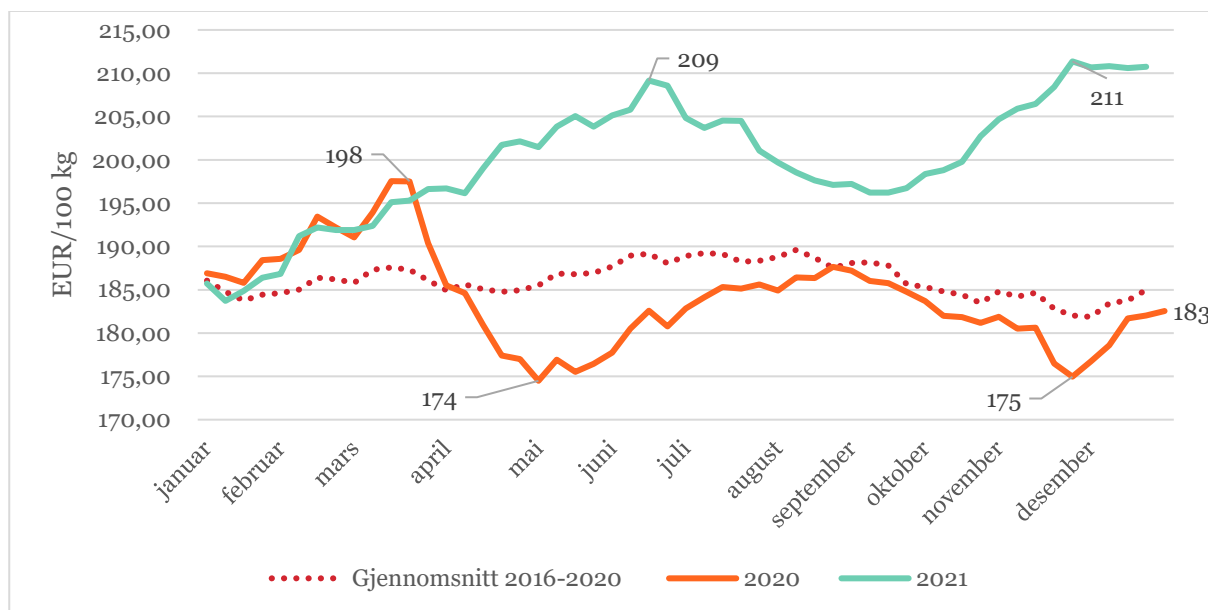
Figur 39: Import og eksport av fjørfe globalt, fordelt på de største landene, 2021. Mill. tonn (prognose)

Kilde: FAO (2021b)

Priser

I 2020 gikk prisene på fjørfekjøtt på verdensmarkedet kraftig ned. Dette reflekterte både et økt tilbud på det internasjonale eksportmarkedet fra ledende produsenter, samtidig som det var noe mindre global etterspørsel. Mot slutten av året gikk prisene noe opp, en utvikling som fortsatte inn i 2021. Prisene økte i hele første halvår, og lå deretter på et stabilt høyt nivå ut året. FAOs gjennomsnittlige prisindeks for fjørfe i 2021 endte rundt 17,1 prosent høyere enn året før.

Prisveksten har vært drevet av fortsatt stor etterspørsel på verdensmarkedet, spesielt fra Asia og Midtøsten. I tillegg er fjørfekjøtt en billig proteinkilde sammenlignet med andre kjøttslag, noe som også har holdt etterspørselen høy i takt med generelt høye kjøttpriser. I flere store produsentland har også prisene blitt presset opp av redusert produksjon, som følge av høye fôrkostnader, utbrudd av fugleinfluensa og mangel på arbeidskraft (FAO, 2021c).

Figur 40: Prisutvikling på kylling i EU, gjennomsnitt av ukesnoteringer fra medlemslandene. Euro per 100 kg

Kilde: EU-kommisjonen (2021h)

Prisen på kylling i EU har hatt sterke svingninger i 2021, som vist i figur 40. EU-prisen er gjennomsnittet av alle noteringer på engrosnivå fra medlemslandene, i euro. Prisene steg mye i første halvår, da markedet var spesielt preget av reduserte tilførsler etter at en del besetninger måtte avlives som følge av fugleinfluensautbrudd. I tillegg var det flere lettelsener i koronatiltak, noe som trakk etterspørselen fra serveringsmarkedene opp. Utover våren stabiliserte markedet seg, og prisene gikk noe ned, blant annet grunnet bedring i tilførsler. I oktober ble derimot et nytt stort utbrudd av fugleinfluensa påvist i Polen. Dette har trolig medvirket til prisveksten mot slutten av året.

Den økonomiske nedgangen på grunn av pandemien har ført til lavere kjøpekraft hos forbrukere. Dette har gitt økt etterspørsel etter billigere animalske proteinkilder, slik som kylling og egg.

Framtidsutsikter for fjørfe

OECD og FAO prognoserer at fjørfekjøtt vil være den viktigste driveren bak veksten i samlet kjøttproduksjon i prognoseperioden fram til 2029 og stå for nesten 47 prosent av økningen. Men veksten vil ikke være like høy som i forrige tiår. Den korte produksjonssyklusen gjør at produsenter kan reagere raskt på markedssignaler. Det gir også mulighet til å raskt gjøre forbedringer i genetisk materiale, dyrehelse og fôringspraksis. Etterspørselsveksten drives også av den lavere prisen på fjørfekjøtt sammenlignet med øvrige kjøttslag, og et økende fokus på helseaspektet ved kjøttforbruket (OECD/FAO, 2021).

EU-kommisjonen forventer at etterspørsel etter fjørfekjøtt per capita vil øke fra 23,5 kg i 2021 til 24,8 kg i 2031, drevet av endrede preferanser hos forbrukerne. Selv om dette er en betydelig vekst i etterspørselen, er den lavere enn i foregående tiårsperiode. Mens etterspørselen i gjennomsnitt økte med 2 prosent årlig i årene 2011–2021, er den nå anslått til å øke med rundt 0,5 prosent årlig frem mot 2031. EU-kommisjonen forventer tilsvarende utvikling for produksjonen, med en årlig vekst på 0,4 prosent mot 2031, sammenlignet med en årlig vekst på 2,6 prosent i foregående tiårsperiode.

2.3.6 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Importvernet for kjøtt bidrar til at prisene på det norske markedet i liten grad påvirkes av valutaendringer og prissvingninger på verdensmarkedet. Norge importerer i dag storfekjøtt fra store deler av verden, og har gode muligheter til å diversifisere hvor importen kommer fra. I 2021 var Tyskland det landet Norge importerte mest storfekjøtt fra, men det ble også importert storfekjøtt fra Namibia, Botswana og

Mercosurlandene. Kortsiktige endringer i tilførslene i enkeltland vil dermed ikke ha direkte betydning for det norske markedet for storfekjøtt.

Med unntak av de siste to årene har Norge lenge vært selvforsynt med svinekjøtt. Bortfall av eksportstøtten fra 2021, sammen med produksjonsnedgangen de siste årene, kan øke importen av svinekjøtt i årene som kommer. For svinekjøtt har Norge både WTO-kvoter og EU-kvoter. I 2021 ble det i all hovedsak importert svinekjøtt fra Europa, men det kom også noe fra USA. Importen fra flere ulike land gjør Norge mindre sårbar for eventuelle brudd i tilførslene fra de landene vi handler mest med.

Importen av sau og lam har de siste årene i all hovedsak kommet fra Island, hvor det er en egen kvote, og fra New Zealand. Det blir også importert noe fra øvrige EU-land og fra Uruguay. Dette viser at det er fleksibelt hvilke land man importerer fra, noe som gjør Norge lite sårbart for internasjonale svingninger i tilførslene.

Norge har relativt liten import av kylling. Det har imidlertid i løpet av 2021 kommet signaler fra bransjen om perioder med noe mangel på råvare i Norge, og importen har gått noe opp fra året før. Det ble i 2021 importert 1 241 tonn kylling og i tillegg en mindre mengde annet fjørfe. På grunn av salmonella er det få land Norge ønsker å importere fra, og Danmark har vært det foretrukne landet å kjøpe fra i mange år.

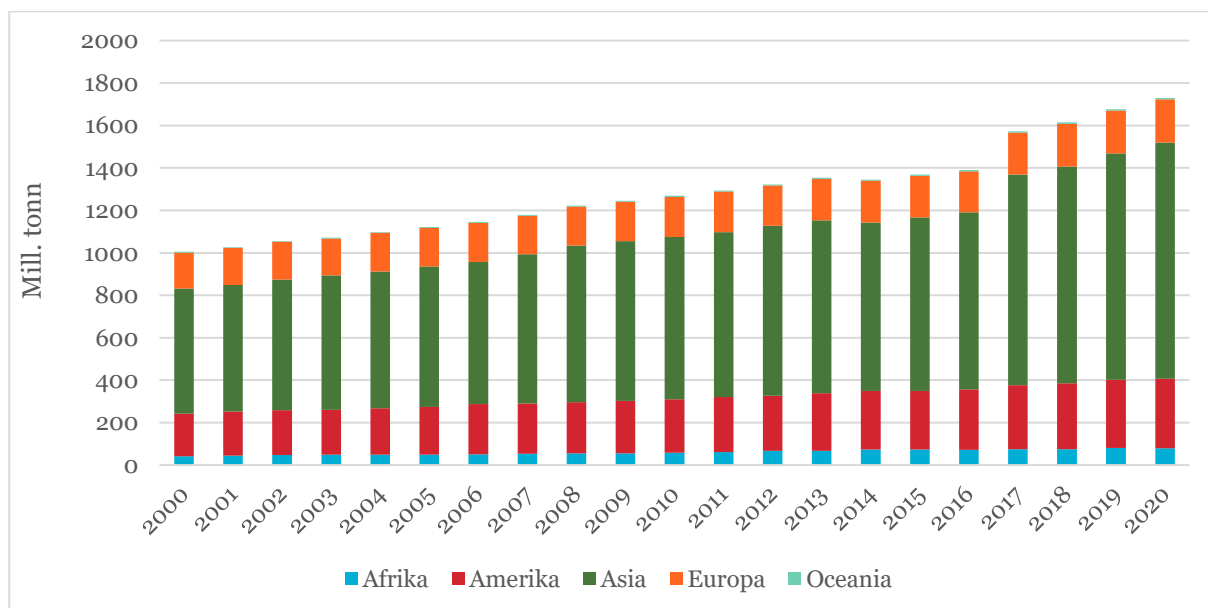
2.4 Egg

Produksjonen av skallegg går i hovedsak til innenlands konsum. Det handles mest ferske egg, og en mindre andel flytende og tørkede eggprodukter. Svært mye av handelen skjer mellom land i samme region. Den internasjonale handelen har de senere årene i stor grad vært preget av at Europa har økt sin eksport av skallegg, og at Asia, spesielt Kina, har økt sin import.

2021 kan sies å være et mer normalt år, etter at 2020 ble preget av både covid-19-pandemien og til dels fugleinfluensautbrudd i en del land, som begge påvirket produksjon, distribusjon, salgskanaler, eksport og priser på egg. Produksjonen i EU fortsatte å øke, mens eksporten gikk litt tilbake i 2020 og tok seg opp igjen i 2021.

Produksjon globalt

De siste 20 årene (2000–2020) har den globale produksjonen av ferske skallegg fra høns økt med 72 prosent til 1 730 mill. tonn. Som det fremgår av figur 41 er produksjonen i Asia betydelig, og den har i hele perioden ligget på rundt 2/3 av total global produksjon. Produksjonsveksten i denne perioden var også svært høy i Asia, på 89 prosent. Amerika er nummer to av verdensdelene i produksjonsstørrelse og har også hatt betydelig vekst på rundt 62 prosent. Også Afrika og Oseania har hatt sterk vekst i perioden, men fra et lavt nivå. Europa har til sammenligning hatt mer beskjeden vekst, på 20 prosent. Kina har betydelig høyere produksjon av konsumegg av høns enn noe annet land, med hele 626 mill. tonn i 2020. India er nå verdens nest største produsent, med ca. 121 mill. tonn, etterfulgt av USA med 118 mill. tonn. Produksjonsomfanget og veksten per verdensdel og land reflekterer både befolkningsstørrelse, velstandsutvikling og, for Europa, at markedet er mer "mettet". FAOSTAT oppdaterte med tall for 2020 i januar 2021 (nyere tall globalt finnes ikke i skrivende stund).

Figur 41: Utvikling i produksjon av konsumegg fra høns, per verdensdel, 2000–2020. Mill. tonn

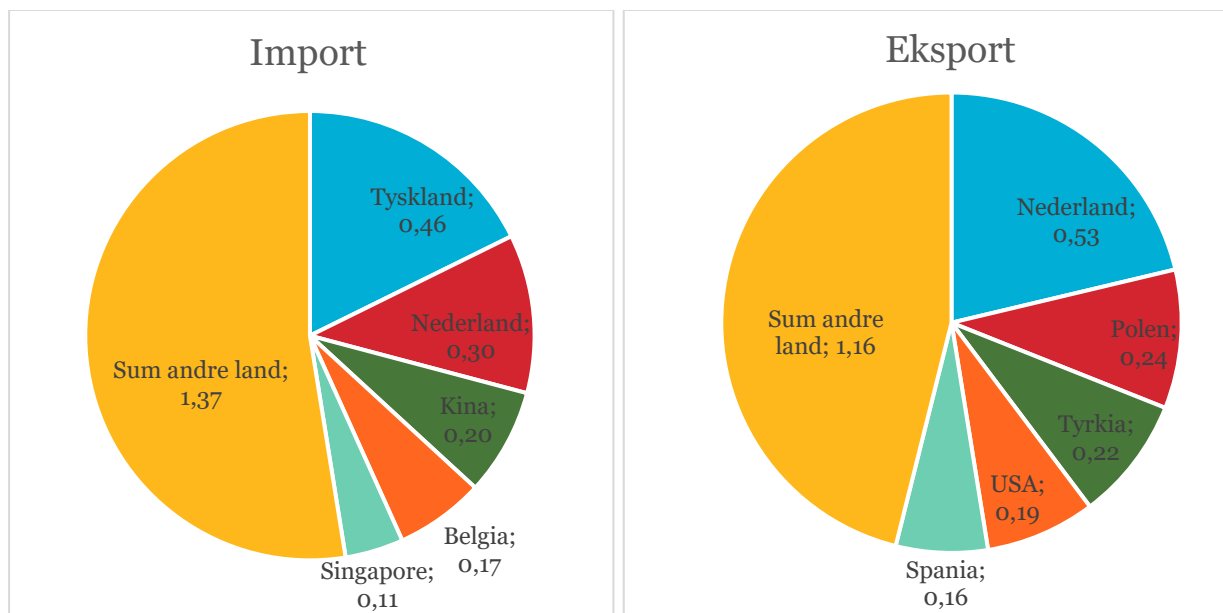
Kilde: FAO (2022b)

Handel globalt

Produksjonen av skallegg går i hovedsak til innenlandsk konsum. Andelen av verdens produksjon av skallegg som blir eksportert er relativt lav og utgjør ca. tre prosent. Dette skyldes blant annet at ferske skallegg har kort holdbarhet og at de ikke kan dypfryses. Flere land har også utfordringer med salmonellabakterien i egg, noe som gjør det mindre attraktivt å kjøpe og selge egg mellom land med og uten disse utfordringene. Salmonella er årsaken til at det er få land Norge kan importere skallegg fra.

Den globale eksporten av skallegg og eggprodukter var på 2,5 mill. tonn i 2020. Det meste av eksporten er av ferske skallegg, som totalt utgjorde 2,08 mill. tonn i 2020. Eksporten av flytende egg utgjorde 0,354 mill. tonn og tørket egg (eggepulver) 0,070 mill. tonn. Europa er den verdensdelen som står for hoveddelen av eksporten, med en eksport på 1,6 mill. tonn i 2020 (samlet for skallegg og eggprodukter). Asia eksporterte 0,645 mill. tonn og Amerika 0,221 mill. tonn.

Ganske mange land har både betydelig import og eksport av egg. Nederland er verdens største eksportør, med en eksport på 534 000 tonn i 2020 (skallegg og eggprodukter), etterfulgt av Polen, Tyrkia og USA. Tyskland, Nederland og Kina er de største importørlandene, se figur 42.

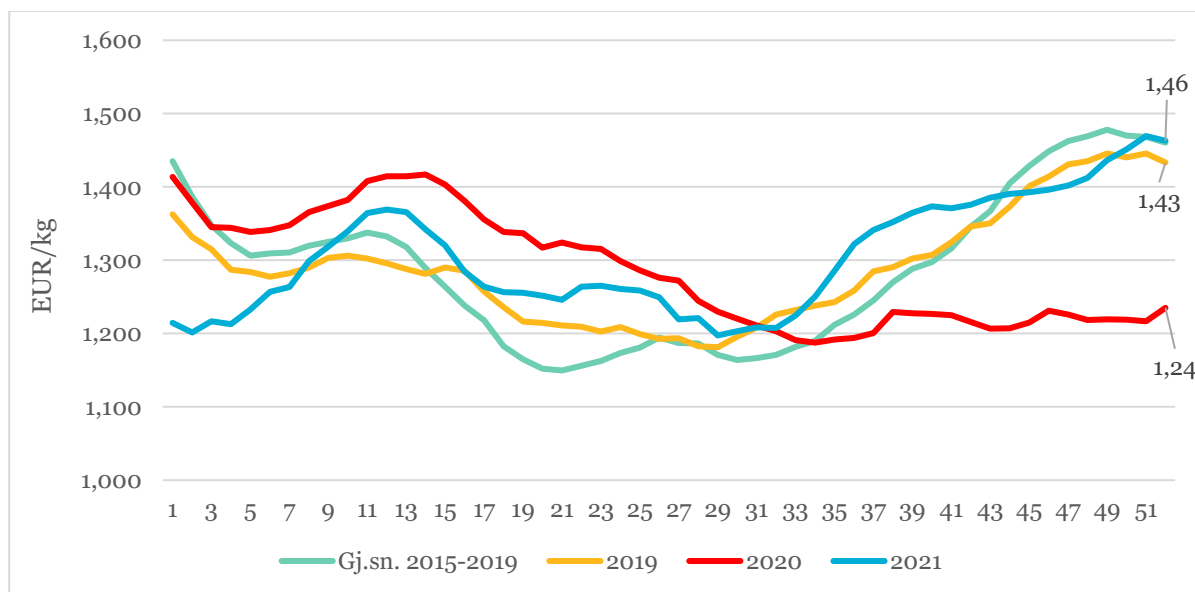

Figur 42: Import og eksport av egg og eggprodukter globalt, fordelt på de største landene i 2020. Mill. tonn

Kilde: FAO (2022b)

Produksjon av og markedsutvikling for konsumegg i EU

I 2021 har produksjonen og markeds situasjonen på egg kommet mer i balanse igjen, etter et krevende år i 2020. 2020 ble preget av både fugleinfluensautbrudd og covid-19-pandemien og restriksjoner knyttet til den. Blant annet hadde Polen noen avbrudd i produksjon grunnet fugleinfluensa. Det var sviktende etterspørsel i en del markeder (serveringsbransjen) i perioder, og det ble nedgang i eksporten i perioder. Dette førte igjen til opphoping av egg på lager og dermed lave priser utover høsten. Dette vises med en svært lav pris for EU samlet i 2020 i figur 43. I 2021 ligger prisene for EU samlet på et mer normalt nivå, men økte førkostnader påvirker økonomien til eggprodusentene.

Figur 43: Prisutvikling på ferske skallegg samlet for EU, 2019–2021 og gjennomsnitt for 2015–2019. Euro per kg

Kilde: EU-kommisjonen (2022d)

EU produserte totalt 7,2 mill. tonn egg i 2021, og av dette utgjorde egg til konsum hoveddelen og befruktede egg til klekking utgjorde 9,3 prosent. Produksjonen av skallegg til konsum var på 6,4 mill. tonn i 2020 og økte med 1,8 prosent til 6,5 mill. tonn i 2021. Det forventes en videre økning på 1,4 prosent til 6,6 mill. tonn i 2022. De største produsentlandene av konsumegg i EU er Frankrike, Tyskland, Spania, Italia, Nederland og Polen. Ser man på 2021 under ett, hadde ingen av EU-landene nedgang i produksjonen, selv om enkelte land periodevis ble rammet av fugleinfluensa. Flere av EU-landene økte produksjonen (EU-kommisjonen, 2022d).

EU er, som nevnt, en stor netto eksportør av egg og eggprodukter. Eksporten økte betydelig fra 221 000 tonn i 2018 til 255 000 tonn i 2019. I 2020 gikk eksporten tilbake med 2 prosent til 250 000 tonn grunnet redusert global handel. Dette skyldtes både pandemien og, kanskje viktigst, at flere land ikke ønsket å importere fra de store eksportlandene i EU som var rammet av fugleinfluensautbrudd. Eksporten tok seg betydelig opp i 2021, og i perioden januar til og med november 2021 var eksporten på 259 000 tonn, en økning på hele 15,8 prosent mot samme periode året før. Tallene er beregnet i egg-ekvivalenter av skallegg til konsum og eggprodukter, eksklusiv Storbritannia. EU eksporterer mest egg til Japan, som mottok 27,5 prosent av den totale eksporten i 2021. Sveits var den nest største mottakeren, med 14 prosent av totalen i 2021. EU eksporterte også egg til en rekke andre land.

EUs import av egg og eggprodukter fra land utenom unionen er til sammenligning liten. EU importerer mest egg fra Storbritannia, men denne importen har avtatt de siste årene grunnet brexit. EUs totale import gikk ned i 2020 med 1,3 prosent og utgjorde ca. 56 000 tonn. I skrivende stund er ikke importtallene klare for hele 2021, men importen til og med oktober viste en sterk nedgang sammenlignet med samme periode året før, på hele 34 prosent. Nedgangen i importen totalt er i stor grad forårsaket av nedgang i importen fra Storbritannia. Andelen av importen som kom fra Storbritannia har gått fra 60 prosent i 2019, til 54 prosent i 2020 og 48 prosent i 2021. Dernest kom 24 prosent av importen i 2021 fra Ukraina, 11 prosent fra USA, 5 prosent fra Argenia og 3 prosent fra Kina. I tillegg importeres det mindre mengder fra andre land, deriblant Norge (2,6 prosent av importen i 2020, 0,6 prosent i 2021).

Befruktede egg til klekking rammet av fugleinfluensa

Når det gjelder egg til klekking har denne produksjonen hatt en del utfordringer i 2021. Befruktede egg til klekking skal bli kyllinger av både slaktekyllingrase og verperase og påvirker derfor verdikjedene videre. De to største produsentene av egg til klekking, Polen og Frankrike, hadde en betydelig produksjonsnedgang i 2021, på henholdsvis 5 og 6 prosent. Dette skyldtes trolig fugleinfluensautbrudd. Totalt for EU var det en

nedgang på 0,7 prosent i 2021. Det forventes en sterk økning i produksjonen av egg til klekking i Polen og Frankrike fra 2021 til 2022, tilsvarende det tapte og litt til. Videre forventes det at produksjonen totalt for EU øker til 1,7 prosent i 2022. Denne prognosen fra EU-kommisjonen kom i august 2021, og vil kunne bli påvirket av fugleinfluensautbrudd og andre eksterne faktorer.

Eksporten av befruktete egg til klekking til land utenfor EU økte både i 2020 og 2021. Eksporten i 2020 var på nærmere 106 000 tonn, og for perioden januar til og med november 2021 økte den med 6 prosent sammenlignet med samme periode året før. Det har skjedd noen større endringer i hvilke land disse eggene går til. I 2018 og 2019 gikk ca. 45 prosent av EUs eksport til Russland, men andelen har gått ned både i 2020 og i 2021. I 2021 gikk eksporten til Russland ned med hele 24 prosent (målt til og med november 2021, sett mot samme periode året før). Russlands andel av EUs totale eksport gikk ned til 28 prosent. Samtidig har særlig Saudi-Arabia økt sin import de to siste årene. I 2020 mottok Saudi-Arabia og Irak hver 20 prosent av den totale eksporten fra EU.

EU eksporterer også daggamle kyllinger til land utenfor EU. Denne eksporten økte kraftig i 2019, men gikk ned med hele 10 prosent i 2020 og videre ned med 2,5 prosent i 2021 (januar–november målt mot samme periode året før).

2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær

Lønnsomheten i potetdyrking er svekket på grunn av økte produksjonskostnader i Europa. Produksjonen av tomater i Spania vris i stadig større grad til småtomater. Veksthusarealer i flere land i EU forblir stabile, men produksjonen av tomater synker i flere land til fordel for andre veksthusvekster, som agurk, paprika og squash.

Norge importerer mest frukt og grønnsaker fra Spania og Nederland. Fra land med lange transportavstander importeres stort sett bananer, sitrusfrukt, druer og andre produkter som ikke produseres i Norge.

Poteter, grønnsaker, frukt og bær produseres i store mengder over hele verden. På grunn av at Norge handler mest med EU, kommer vi her til å omtale produksjonen av poteter, grønnsaker og frukt i EU framfor på verdensbasis. Handelen i EU foregår hovedsakelig internt, dvs. mellom medlemslandene framfor eksport til land utenfor EU. Unntaket er produkter som bananer, nøtter og andre eksotiske frukter, som man av klimatiske årsaker ikke kan produsere i EU.

Stengte landegrensener grunnet covid-19-pandemien forårsaket kortvarige utfordringer med arbeidskraft, uhøstede avlinger og tap av inntekter, men påvirket også transport, transportkostnader og handel med matvarer, særlig under den første smittebølgen. EU reagerte raskt og innførte «grønne korridorer» for transport av livsnødvendige varer og arbeidskraft. Dette omtalte vi mer i rapporten *Omverdenen til norsk landbruk og matindustri* for 2020. Økte transportkostnader førte blant annet til økte varepriser, men hadde også positiv innflytelse på lokal produksjon. Eksempelvis førte dyrere import av hvitløk fra Kina til økt etterspørsel fra EU-produsenter.

2.5.1 Produksjon av poteter, grønnsaker og frukt i EU

De viktigste vekstene i EU er sukkerbeter, poteter, tomater og epler. Sukkerbeter er den største produksjonen i EU, og EU er verdens største produsent. Poteter er den nest største produksjonen i EU. Produsentene av frukt og grønnsaker er konsentrert geografisk i noen få land, mens noen vekster som poteter, kål, tomater, gulrøtter og epler produseres i hele EU (Eurostat, u.d.).

2.5.1.1 Poteter

Sommeren 2021 var uvanlig våt, særlig i Belgia, Tyskland og Nederland. Dette førte til vanskelige høsteforhold, og noen bønder valgte å utsette høsting til september-oktober. I Belgia ble høstingen noen steder utsatt helt til november. Nesten alle potetene gikk til industri, ettersom værforholdene gjorde potetene uegnet til konsummarkedet. I NEPG-landene gikk arealene til produksjon av poteter ned med 24 000 hektar i 2021 (NEPG, 2021).

Ifølge forbundet for potetprodusenter i Nordvest-Europa (NEPG) økte produksjonskostnader som drivstoff, strøm, sprøytemidler og gjødselpriser gjennomgående gjennom hele sesongen. Gjødselpriser til kommende sesong økte med 50 prosent for kaliumgjødsel og mellom 200 og 300 prosent for nitrogen. I sesongen 2021–2022 gikk kontraktsprisene ned med 0,5 euro per 100 kg sammenlignet med forrige sesong. NEPG mener at prisene burde øke med minst 3-4 euro per 100 kg for at det skal være lønnsomt å dyrke poteter og for at dyrkingsarealene ikke skal gå betydelig ned. Dette fordi prisene for korn- og rapsproduksjon økte i samme periode. Disse produksjonene er forbundet med mindre risiko enn potetdyrking, og kan derfor være mer attraktive å produsere enn poteter (NEPG, 2021).

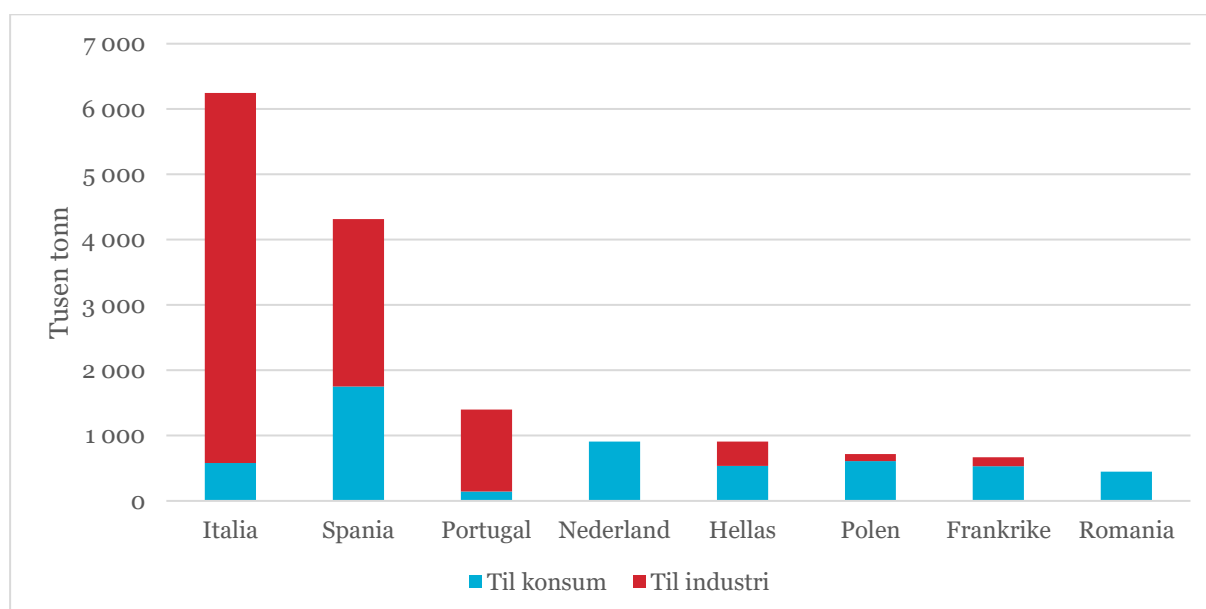
Store deler av potetproduksjonen i EU blir prosessert til serveringsmarkedet. Nedstenging av serveringsmarkedet førte til fulle potetlagre og et overskudd av poteter på om lag 2,8 millioner tonn i EU i 2020. Dette ga økte kostnader for lagring av poteter. Destruering av lagervarer ville ført til enda større kostnader, som EU estimerte til ca. 70 euro per tonn. Videre meldte European Potato Processors Association (EUPPA) at etterspørselen etter ferske konsumpoteter var større enn vanlig i starten av pandemien, men gikk tilbake til normalen etter en stund. Det ble også meldt om at forbrukere «hamstret» fryste poteter (pommis frites o.l.) i starten av pandemien. Til tross for at etterspørselen til

dagligvaremarkedet var mye større enn vanlig, kompenserte det ikke for den tapte omsetningen til serveringsmarkedet. Totalt sett var det markedet for frysede poteter som ble mest negativt påvirket av pandemien, ettersom serveringsmarkedet er svært avhengig av denne varen. Denne situasjonen kan vedvare så lenge det er fare for smittespredning og det er behov for smittereduserende tiltak i form av stengte serveringssteder og lignende. De store lagrene som ble bygd i løpet av pandemien kan føre til lavere potetpriser, dersom produksjonen i 2022 blir like stor som vanlig. Noe som kan hjelpe situasjonen er å redusere arealene som er dyrket med poteter.

2.5.1.2 Grønnsaker

Tomat

Spania og Italia er de største produsentene av tomater i EU, hvis man ser på totalproduksjonen. Italia produserer i hovedsak tomater til industri, mens kun ca. 10 prosent av produksjonen er til ferskkonsum. I Spania går derimot ca. 40 prosent av produksjonen til konsum og resten til industri. Hvis man ser på EUs totalproduksjon av tomater til konsum, er Nederland den nest største produsenten etter Spania. Nederland har ingen produksjon av tomater til industri. Se figur 44 for fordelingen av produksjonen av tomater til konsum eller industri i de største produsentlandene i EU.

Figur 44: De største produsentene av tomater i EU, produksjon i 2020 fordelt på bruk. Tusen tonn

Kilde: Eurostat

Ifølge *Fruit and vegetable Market Observatory* for oktober 2021 (F&V Market Observatory, 2021), har produksjonen av tomater i EU økt med 18 prosent mellom oktober 2020 og oktober 2021, særlig i Italia, på den iberiske halvøy og i Frankrike. EU hadde også, for første gang, en andel på 30 prosent av den totale produksjonen av prosesserte tomater i verden. Etterspørselen etter tomater og tomatprodukter økte i EU i løpet av covid-19-pandemien og førte til økt import på grunn av lavere tilgjengelighet av tomater på det indre markedet etter mindre produksjon i 2020.

Spania, som er den største produsenten av tomater til konsum i EU, skifter i stadig større grad til småtomater. Småtomatproduksjonen er mer lønnsom enn produksjonen av runde tomater. Arealene for produksjon av sommertomater går også ned og dermed også produksjonen av tomater til konsum. Mens veksthusarealer forblir stabile, synker produksjonen av tomater og blir erstattet med andre veksthusvekster, som agurk, paprika eller squash. Vi ser tilsvarende trender i Nederland, med skifte til mindre tomatsorter og andre vinterproduksjoner, som agurk og paprika.

Tomatproduksjonen i EU er forventet å gå ned fram mot 2031 (EU-kommisjonen, 2021g). Det er stadig økt konkurranse fra land utenfor EU og særlig fra Marokko. EU forventer at også sammensetningen av industriprodukter mot 2030 vil endre seg fra konsentrerte produkter som tomatpuré til dyrere varianter som hakkede tomater, tomatsauser og økologiske produkter.

Tabell 9: Utvalgt statistikk om tomater i EU, 2020 og 2021. Tusen tonn

	2020	2021
Produksjon totalt	16 380	17 523
<i>Av dette til ferskkonsum</i>	6 386	6 208
<i>Av dette til bearbeiding</i>	9 994	11 315
Import	2 992	4 390
<i>Import til ferskkonsum</i>	621	703
<i>Import bearbeidet</i>	2 371	3 687
Eksport	5 156	4 144
<i>Eksport til ferskkonsum</i>	442	332
<i>Eksport bearbeidet</i>	4 714	3 812

Kilde: EU-kommisjonen (2021g)

2.5.1.3 Frukt

Epler

I 2021 ble det produsert epler på 503 millioner hektar i EU, ca. 2 prosent mer enn i 2020. EU forventer at arealet for produksjon av epler går ned mot 2031, men at produktiviteten øker på grunn av overgang til nye, mer produktive eplesorter og bedre agronomi. Forbruket av ferske epler er forventet å øke. Økningen vil være drevet av en dreining til andre eplesorter som er bedre tilpasset forbrukerpreferanser.

Tabell 10: Utvalgt statistikk om epler i EU, 2020 og 2021. Tusen tonn

	2020	2021
Areal, mill. ha	492	503
Avling i tonn/ha	23	25
Total produksjon	11 409	12 550
Import til ferskkonsum	289	275
Eksport til ferskkonsum	1 064	1 100
Import bearbeidet	1 064	1 000
Eksport bearbeidet	898	1 500

Kilde: EU-kommisjonen (2021g)

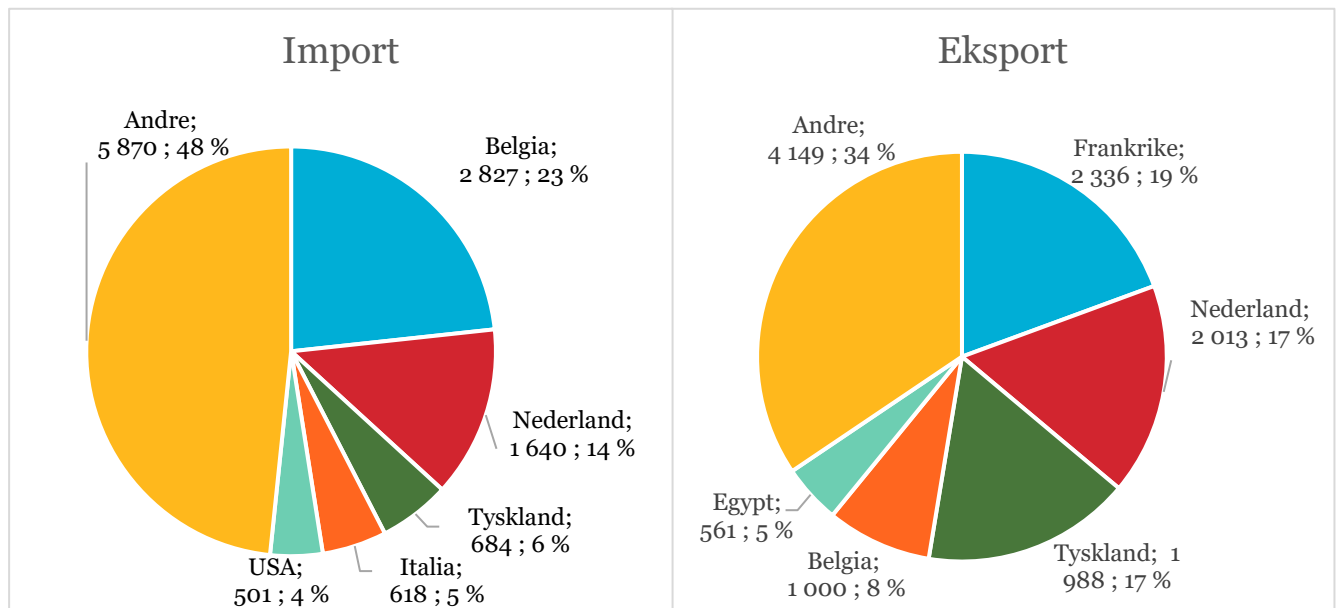
2.5.2 Internasjonal handel med poteter, grønnsaker og epler

Det er kun en liten andel av produksjonen av poteter, grønnsaker, frukt og bær som handles på tvers av landegrensene. Kort holdbarhet for mange kulturer og stor produksjon av lokaltilpassede varianter som forbrukes lokalt bidrar til å begrense eksporten. Nedenfor følger en oversikt over internasjonal handel med poteter, friske grønnsaker og epler.

2.5.2.1 Poteter

EU er den største eksportøren og importøren av poteter i verden. 61 prosent av eksporten og 48 prosent av importen av poteter på verdensbasis kommer fra EU. Frankrike og Nederland er de største eksportørene, mens Belgia og Nederland er de største importørene, som vist i figur 45. EU-markedet fungerer som et

internt marked uten handelsbarrierer, og derfor er det enkelt å handle varer, importere og eksportere på tvers av landegrensene innad i EU. Av den grunn kommer om lag 75 prosent av importen i EU fra andre medlemsland, mens kun 54 prosent av eksporten går til de andre EU-landene (Eurostat, u.d.).

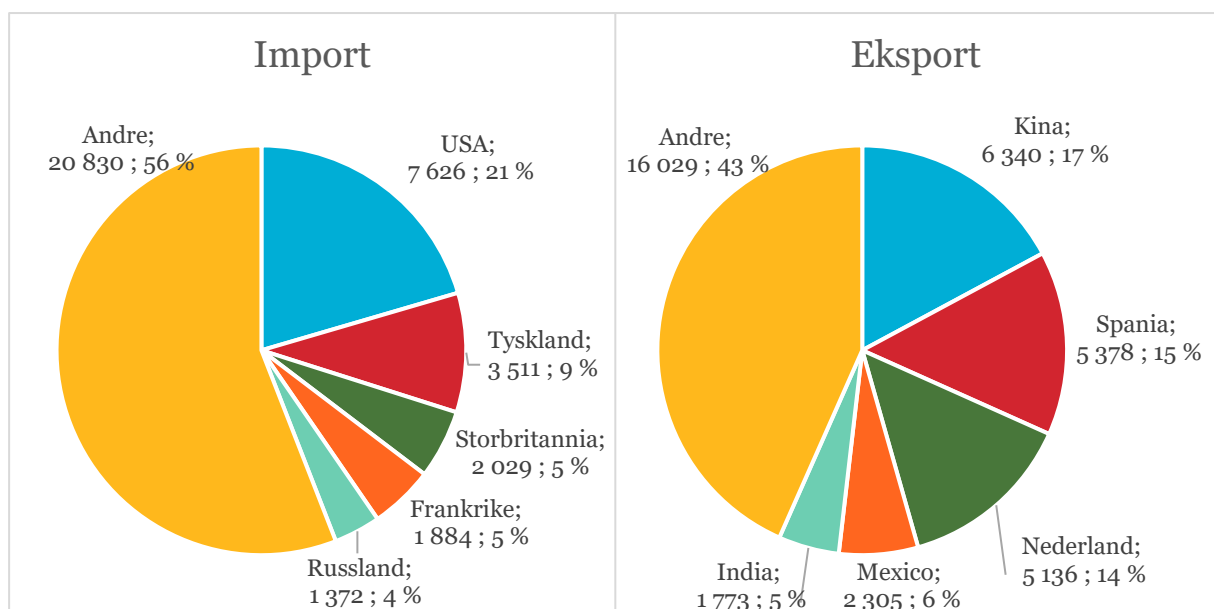

Figur 45: De største import- og eksportlandene av friske poteter i verden i 2020. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

2.5.2.2 Friske grønnsaker

De største eksportlandene i 2020 var Kina, Spania og Nederland, med en andel i totaleksporten på henholdsvis 17, 15 og 14 prosent, jf. figur 46. USA er verdens største importør av grønnsaker, fulgt av Tyskland. I 2020 var Spania ikke lenger blant de fem største importlandene i verden.

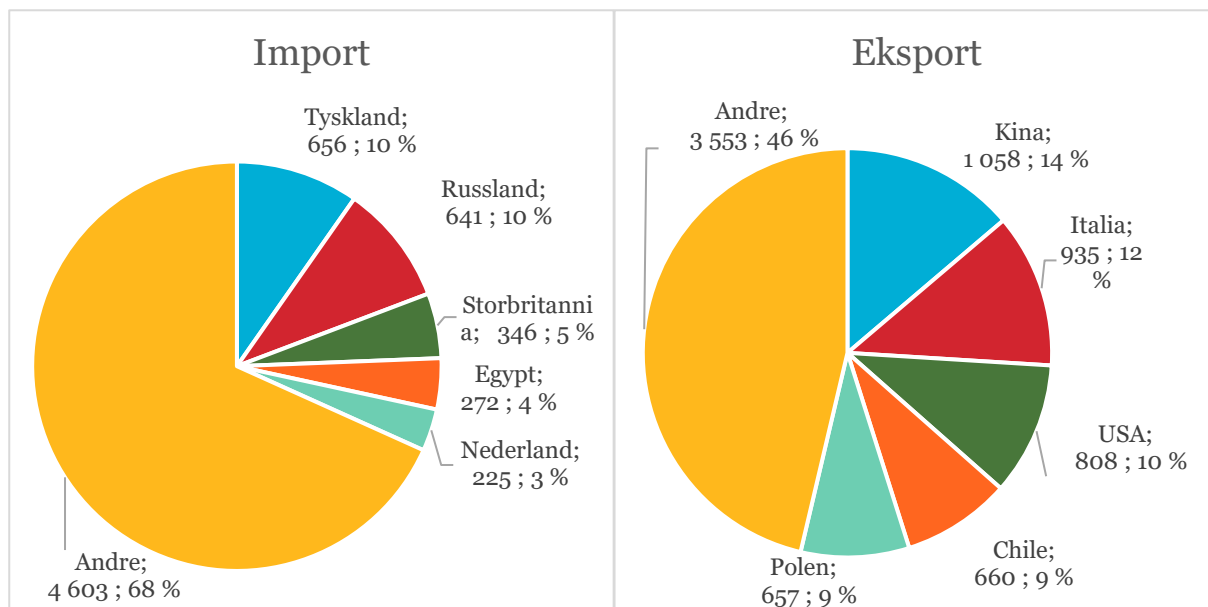

Figur 46: De største import- og eksportlandene av friske grønnsaker i verden i 2020. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

2.5.2.3 Epler

Mens både import og eksport av poteter og grønnsaker er dominert av noen få store land, er den internasjonale handelen med epler jevnere fordelt. Hvert land har en mindre andel av den totale eksporten og importen. Kina og Italia var de største eksportørene av epler i 2020, med en andel av totaleksporten på henholdsvis 14 og 12 prosent. Tyskland og Russland importerte mest epler i verden, om lag 6,5 mill. tonn, tilsvarende 20 prosent av den totale importen. Den tredje største importøren er Storbritannia med 3,5 millioner tonn. Se figur 47 for flere detaljer.

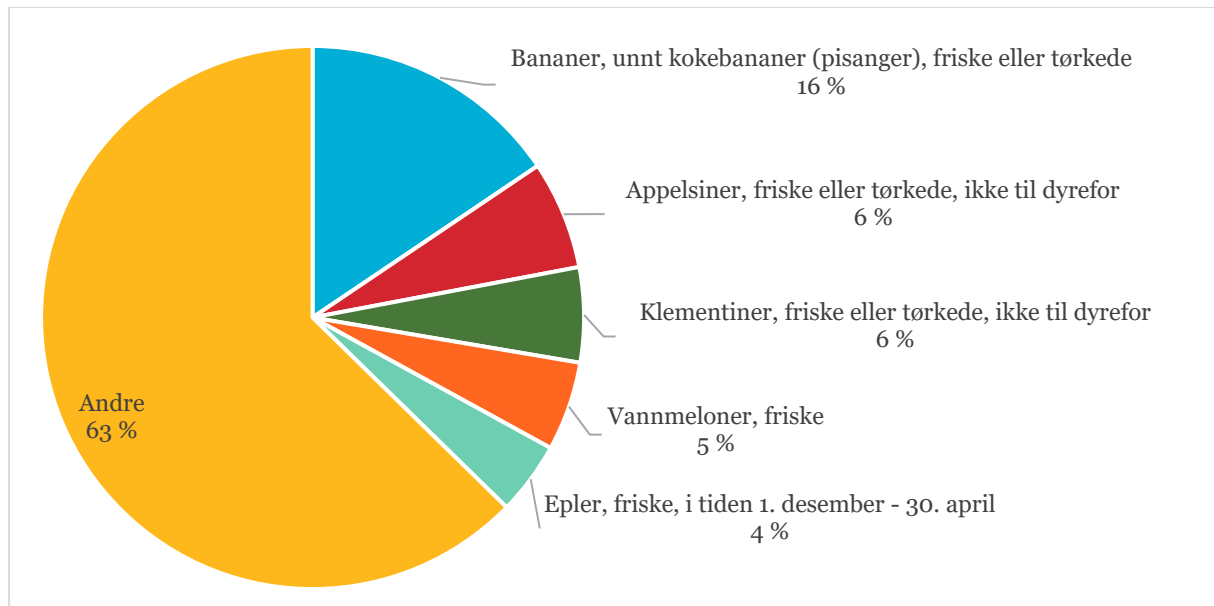
Figur 47: De største import- og eksportlandene av epler i verden i 2020. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

2.5.3 Norge og verden

Norge har bilaterale landbrukskvoter med EU, som omfatter både eksport og import. Gjennom eksportkvotene har Norge tollfri markedsadgang til EU. Importkvotene er i stor grad utnyttet, mens eksportkvotene i liten grad blir benyttet.

I 2021 importerte Norge 511 000 tonn friske poteter, grønnsaker og frukt. Det var 3 prosent mindre enn året før. Norge importerer ca. 60 prosent av alle friske poteter, grønnsaker og frukt fra EU, men det er også betydelig import fra land med lang transportavstand til Norge, som Costa Rica, Ecuador og Sør-Afrika. De mest importerte enkeltvarene er bananer fra Costa Rica og Ecuador. Det er altså varer som Norge ikke produserer selv som i hovedsak importeres over store avstander, men også noen nypoteter utenom norsk sesong og friske epler i i perioden 1. mai–30. november. Bananer, sitrusfrukter, vannmeloner og epler (1. desember–30. april), tomater (1. november–9. mai) og poteter (15. mai–15. juli) var de mest importerte varene til Norge i 2021, jf. figur 48.

Figur 48: Andel import av total på ulike varenumre i 2021. Prosent

Kilde: SSB

Spania er landet Norge importerer mest fra, etterfulgt av Nederland. Andelen import fra Spania lå på 29 prosent av totalimporten av poteter, grønnsaker og frukt i 2021, og 50 prosent av importen fra EU. Norge importerte nesten like mye fra Nederland og Costa Rica, dvs. i overkant av 45 000 tonn fra hver av disse landene. Nesten 90 prosent av all import fra Costa Rica var bananer. Resten var ananas og andre eksotiske frukter. Fra Ecuador importeres 99 prosent bananer og 1 prosent kokebananer. Fra Sør-Afrika kommer i hovedsak druer og sitrusfrukter.

2.6 Blomster og planter

Trenden med å handle mer blomster og planter på nett ble forsterket under pandemien, særlig i land som Storbritannia, Nederland, Frankrike og Tyskland. Storbritannia kan potensielt endre det globale markedet for blomster og planter. Da landet var EU-medlem, importerte Storbritannia mesteparten av blomstene og plantene fra Nederland, men etter brexit har landet begynt å søke etter avtaler utenfor EU, særlig fra land i samveldet.

Ca. 90 prosent av all handel med blomster skjer tollfritt gjennom internasjonale avtaler med utviklingsland i Afrika og Sør-Amerika. Norge importerer stadig flere levende planter og snittblomster og stadig færre løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker. I 2021 kom 88 prosent av all importen fra EU og 10 prosent fra nulltolland.

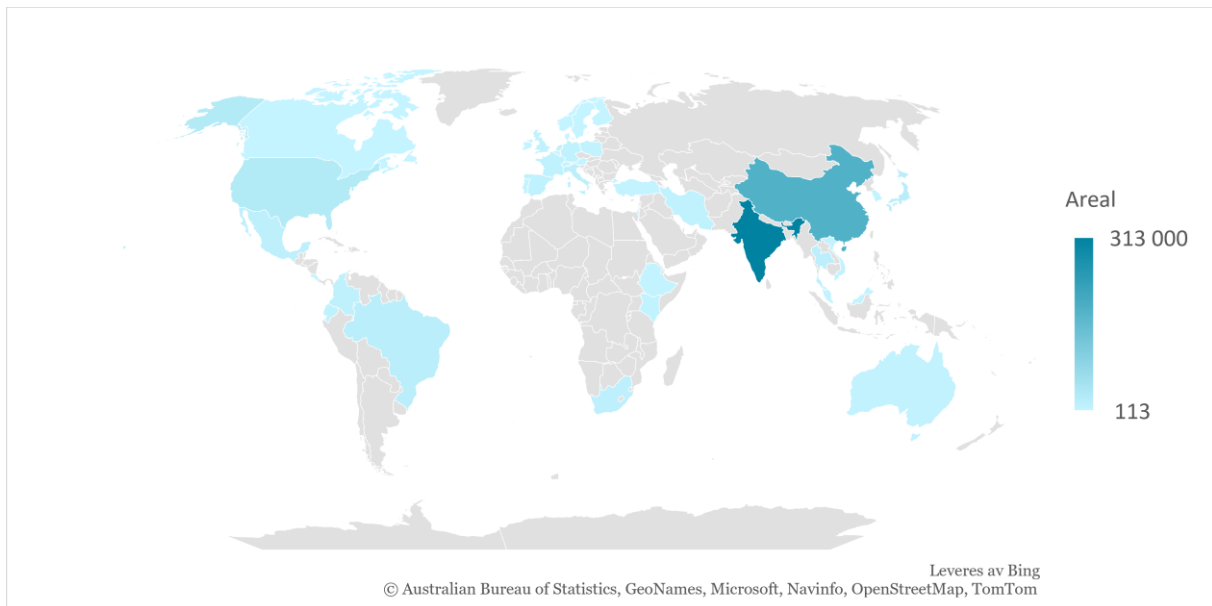
Blomsterindustrien er en ferskvareindustri. Tradisjonelt ble blomster dyrket i nærheten av der etterspørselen var. Japan, USA og Tyskland var store blomsterforbrukere og derfor også store produsenter. Siden 1980-tallet har produksjonen flyttet seg mer og mer fra den nordlige halvkulen til den sørlige, der klimaforholdene er gunstigere og produksjonskostnadene lavere (Belgian Development Agency, 2010). Siden har blomsterproduksjonen blitt mer og mer globalisert. Verdikjeden består av bedrifter fra både utviklede og utviklingsland, som er sterkt avhengige av hverandre. Ifølge Union Fleurs, den internasjonale foreningen for blomsterhandel, skjer ca. 90 prosent av all handel med blomster tollfritt gjennom internasjonale avtaler med utviklingsland i Afrika og Sør-Amerika.

2.6.1 Produksjon av blomster og planter

India er den største blomsterprodusenten i verden etter dyrket areal, etterfulgt av Kina, jf. figur 49. India produserer i hovedsak snittblomster og i litt mindre omfang lauvverk, frøløker og knoller, stiklinger og tørkede blader. Produksjonen har økt kraftig de siste årene og er doblet i perioden 2008–2019. Veksten skyldes økende etterspørsel og liberalisering av økonomien i India med formål om å gjøre den mer markeds- og tjenesteorientert, samt styrke private og utenlandske investeringer. Mye av produksjonen foregår i toppmoderne veksthus. Ifølge det indiske nærings- og handelsdepartementet er hele produksjonen rettet mot eksport (APEIDA, u.d.). Det er imidlertid liten sammenheng mellom denne informasjonen og faktiske eksporttall fra Comtrade. India må altså gjøre en innsats for å nå flere internasjonale markeder.

Noen av de viktigste landene i blomsternæringen er:

- Nederland: i overkant 40 prosent all handel gikk gjennom dette landet i 2020. Dette fordi Nederland importerer blomster og planter til re-eksport.
- Kenya: produserer en tredjedel av alle verdens snittblomster (særlig roser) og eksporterer til over 50 land (Union Fleurs, 2018).
- Colombia og Ecuador: forsyner 90 prosent av markedet i USA med snittblomster. Noen av blomsterprodusentene i Colombia er eid av grossister fra USA. Ecuador har i motsetning til Colombia et smalt utvalg av snittblomster, og roser har en markedsandel på ca. 80 prosent.

Figur 49: Fordeling av produksjon av blomster og planter i verden i 2020, etter dyrket areal

Kilde: Union Fleurs

Som vi omtalte i fjorårets rapport, har covid-19-pandemien forårsaket store markedsforstyrrelser for markedet for blomster og planter. Noen produsenter av snittblomster måtte stanse produksjonen midlertidig i 2020, men de klarte å øke produksjonen igjen i 2021. Grossister måtte finne nye måter å organisere verdikjedene på, og detaljister måtte finne nye måter å levere plantene sine til forbrukerne. Markedsundersøkelser i Storbritannia, Nederland, Frankrike og Tyskland viser at trenden med å handle mer blomster og planter på nett ble forsterket under pandemien (Horen, 2022).

Salget av pottplanter og hageprodukter fikk et oppsving under pandemien da utesteder, treningssentre, kinoer og andre offentlige tilbud stengte. Mange skaffet seg da grønne planter og etablerte kjøkkenhager. Ifølge Rabobank-rapporten *World Floriculture Map 2021* er det forventet at omsetningen av grønne planter vil forbli høy, ettersom arbeid hjemmefra har blitt vanlig under pandemien og kontormedarbeidere vil fortsette å jobbe hjemmefra også etter pandemiens slutt (Horen, 2022).

Storbritannia kan potensielt bli en «gamechanger» i verdensmarkedet de kommende årene. Mens Storbritannia var EU-medlem, importerte de ca. 80 prosent av blomstene og plantene fra Nederland. Etter brexit begynte landet å søke etter avtaler utenfor EU, særlig fra land i samveldet som Kenya. Dette gir en mulighet for produsenter i Kenya til å utvide produksjonen til et større varesortiment enn i dag (Horen, 2022).

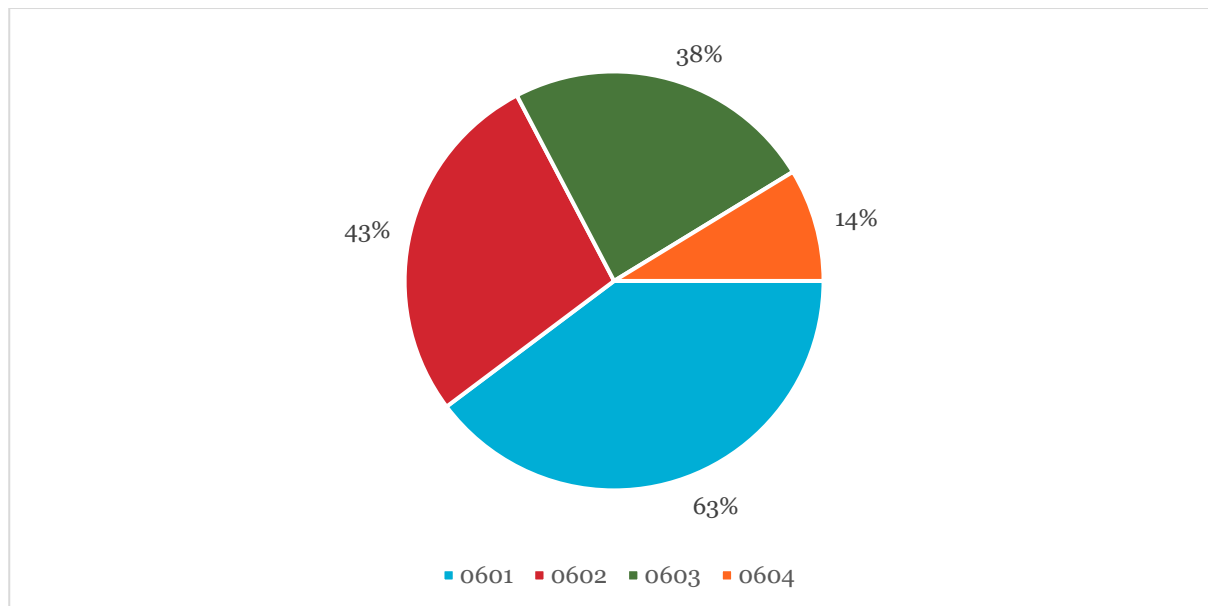
2.6.2 Internasjonal handel med blomster og planter

Nederland importerer store mengder blomster og planter fra hele verden for deretter å eksportere disse til alle verdensdeler. De er dermed den største eksportøren av blomster og planter i verden og har en markedsandel på 42 prosent. Markedsandelen av eksporten med levende planter (0602) og løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker (0601) er enda høyere og ligger på henholdsvis 63 og 43 prosent av hele verdenseksporten på det varenummeret, som vist i figur 50.

Forklaring på posisjonen i tolltariffen i figur 50:

- **0601** – Løker, rotknoller, stengelknoller og rotstokker, i hvilende tilstand, i vekst eller blomst; sikoriplanter og -røtter, unntatt røtter som hører under posisjon 12.12.
- **0602** - Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium.

- **0603** - Avskårne blomster og blomsterknopper av det slag som brukes til buketter eller pryde, friske, tørkede, fargede, bleikete, impregnerte eller preparerte på annen måte.
- **0604** - Lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler, uten blomster eller blomsterknopper, samt gras, mose og lav, av det slag som brukes til buketter eller pryde, friske, tørkede, fargede, bleikete, impregnerte eller preparerte på annen måte.

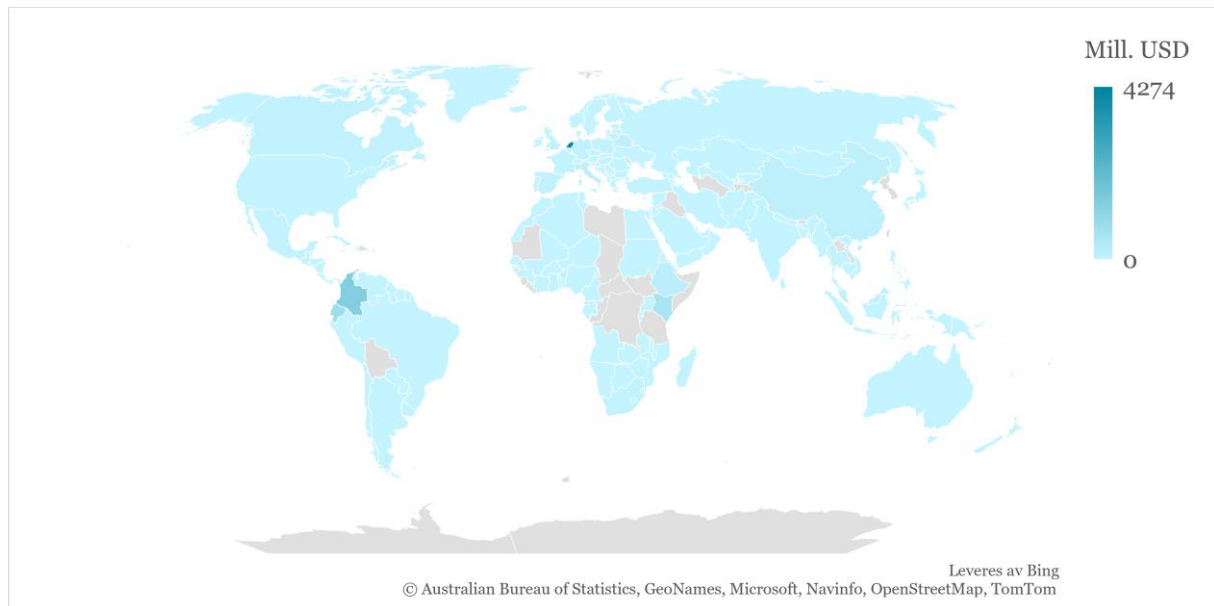

Figur 50: Fordeling av eksporten fra Nederland i 2020 per posisjon i tolltariffen

Kilde: UN Comtrade

Handelen med snittblomster og lauvverk gikk ned i 2020 i Nederland sammenlignet med året før, men handelen med levende planter gikk opp. Eksporten av snittblomster og lauvverk gikk ned med henholdsvis 4 og 7 prosent. Men eksporten av levende planter gikk opp med 5 prosent, noe som veide opp for nedgangen av de andre kategoriene. Samlet sett gikk eksporten på verdensbasis opp med 0,4 prosent.

Når det gjelder eksport av snittblomster er det de store blomsterprodusentene som også er de største eksportørene. Nederland, Colombia, Ecuador, Kenya, Etiopia og Kina har til sammen en markedsandel av verdenseksporten på om lag 86 prosent. Se fordelingen av eksporten i verden i figur 51.

Figur 51: Fordeling av eksporten av snittblomster i verden i 2020. Mill. amerikanske dollar

Kilde: UN Comtrade

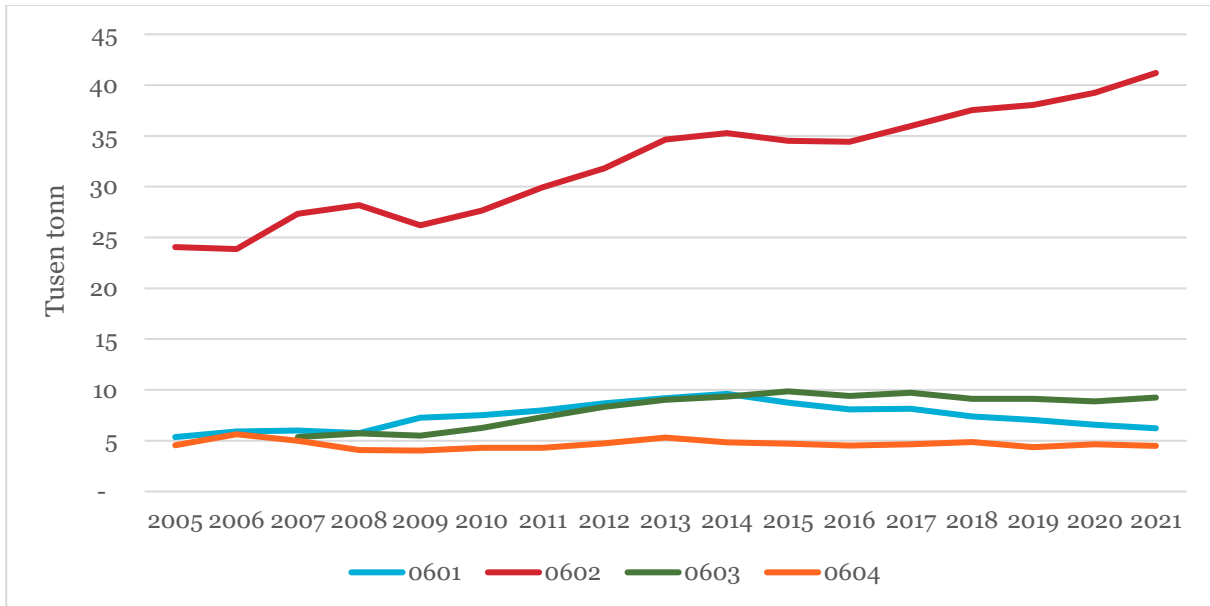
Tyskland er den største importøren av blomster og planter i verden og har en markedsandel på 15 prosent av den totale blomsterimporten. I 2020 importerte de 4 prosent mer enn året før.

2.6.3 Norsk handel med blomster og planter

Norge importerer stadig flere levende planter og snittblomster og stadig færre løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker. Importen av løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker var størst i 2014, men har gått stadig ned siden. Importkvantumet på posisjon 0601 i tolltariffen var på 6,2 tusen tonn i 2021, 5 prosent lavere enn i 2020. Importen av lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler til bruk i buketter eller pryde er relativt stabil og kun ca. 4 prosent høyere enn for ti år siden. Snittblomster ble det importert om lag 40 prosent mer av i 2021 enn i 2011 og 4 prosent mer enn i 2020. I 2021 kom 88 prosent av all importen fra EU og 10 prosent fra nulltoll-land.

Forklaring på posisjonen i tolltariffen i figur 52:

- **0601** – Løker, rotknoller, stengelknoller og rotstokker, i hvilende tilstand, i vekst eller blomst; sikoriplanter og -røtter, unntatt røtter som hører under posisjon 12.12.
- **0602** - Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium.
- **0603** - Avskårne blomster og blomsterknopper av det slag som brukes til buketter eller pryde, friske, tørkede, fargede, bleikte, impregnerte eller preparerte på annen måte.
- **0604** - Lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler, uten blomster eller blomsterknopper, samt gras, mose og lav, av det slag som brukes til buketter eller pryde, friske, tørkede, fargede, bleikte, impregnerte eller preparerte på annen måte.

Figur 52: Import av planter og snittblomster til Norge fordelt på posisjon i tolltariffen, 2005–2021. Tusen tonn

Kilde: SSB

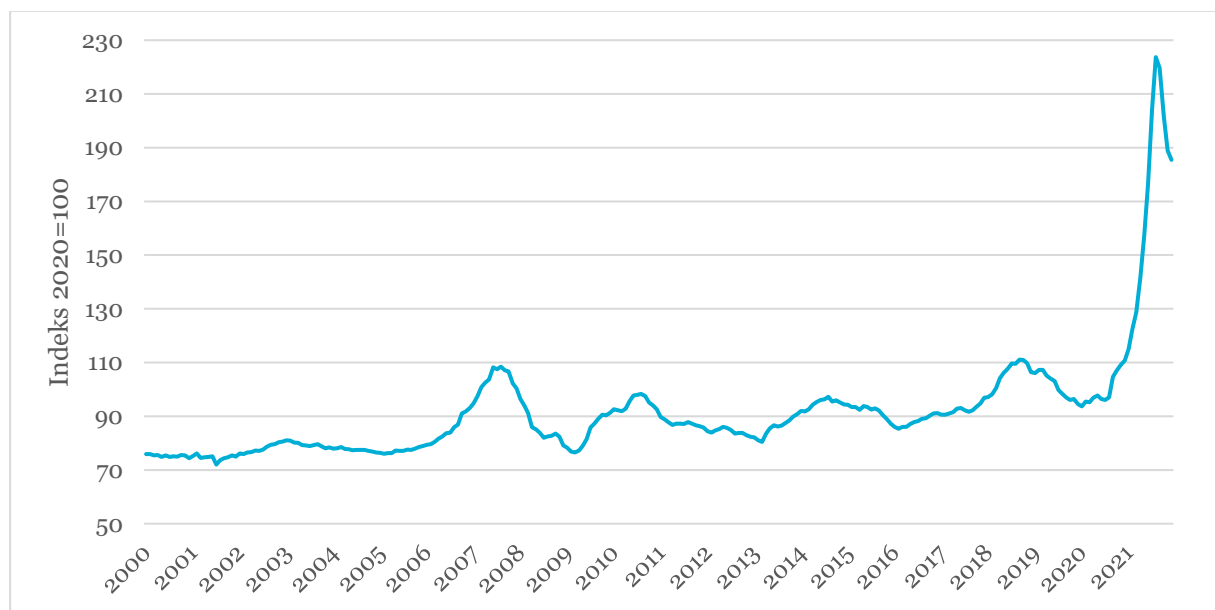
2.7 Skog

Utfordringene i 2020 forårsaket av covid-19-pandemien ble i 2021 snudd til et toppår for skog- og trenæringen med stor etterspørsel etter tømmer og treprodukter. Dette ga ny avvirkningsrekord på 11,57 mill. kubikkmeter.

2.7.1 Trelast og sagtømmer

I starten på 2021 var det stor etterspørsel etter trelast både i Europa, USA og Midtøsten/Nord-Afrika, som er de viktigste markedene for skandinavisk eksport. Usikkerheten i etterspørselsutviklingen var stor, og mange forventet at den ville falle til et lavere nivå. Ved inngangen til andre halvår startet fallet, og det fortsatte utover i året. Særlig stort var etterspørselsfallet i Europa. Dette har ført til økende lager og prisfall.

Hittil har prisfallet på trelast vært mindre enn etterspørselsfallet, men det forventes at det vil skje en pristilpassning i løpet av første kvartal av 2022. Det anslås et prisfall på 25 til 40 prosent. Selv om vi får det største prisfallet som kan forventes, vil prisene på trelast ligge på et betydelig høyere nivå enn før prisoppgangen. I USA og Midtøsten/Nord-Afrika har ikke etterspørselen og prisene gått ned like mye, men prisene har ligget litt under de europeiske. I tråd med etterspørselsreduksjon på trelast ble også produksjonen i Skandinavia noe redusert fra et meget høyt nivå. Canada, som er en viktig leverandør til markedet i USA, har også redusert sin trelastproduksjon, noe som bidrar til at det amerikanske markedet fortsatt er interessant for skandinavisk trelast. Utfordringer innen frakt har derimot begrenset mulighetene for å utnytte disse markedene. På nyåret i 2022 har etterspørselen etter trelast tatt seg opp igjen, og det forventes at lagrene bygges ned og at etterspørselen vil holde seg på et høyt nivå utover i 2022.

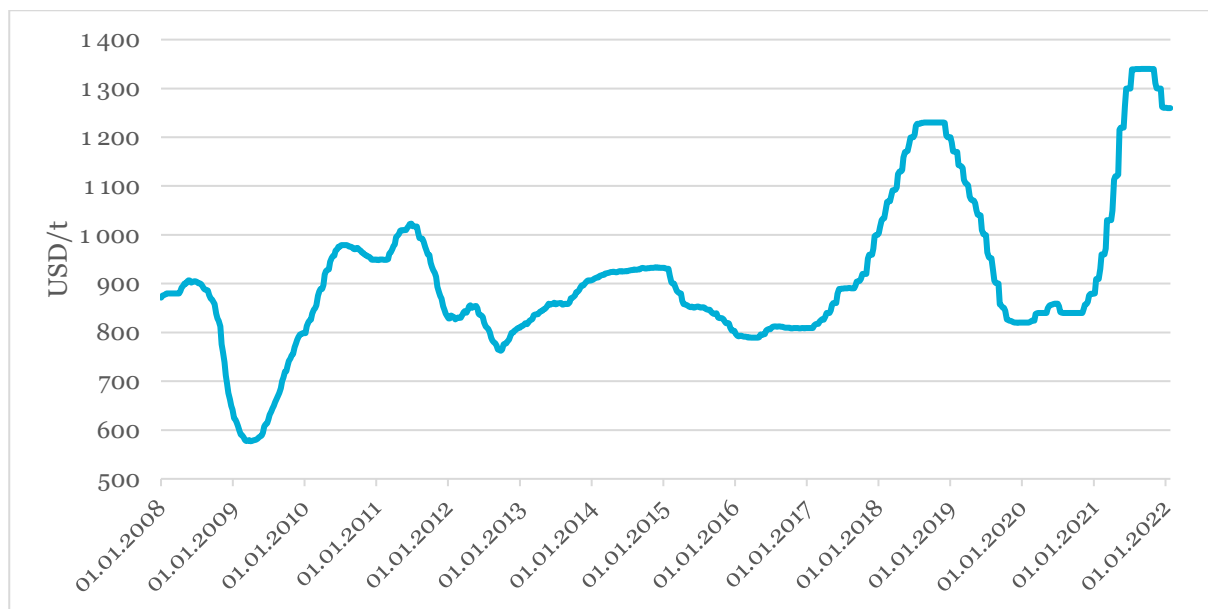
Figur 53: Eksportprisindeks for trelast, 2000–2021. Indeks 2020=100

Kilde: Danske Bank

Sagtømmerprisene har ikke hatt samme utvikling som trelast, men de har økt med anslagsvis 30 prosent, og etterspørselen etter sagtømmer har vært god i hele 2021. Oppgangen i sagtømmerpriser er nok den viktigste årsaken til avvirkningsøkningen i 2021, som ble et toppår med 11,57 mill. kubikkmeter. Selv om trelastprisene vil stabilisere seg på et noe lavere nivå, er det fortsatt høye priser på sagtømmer og forventninger om at disse vil holde seg utover i 2022.

2.7.2 Papir, masse og massevirke

Markedene for grafisk papir er i en langsiktig fallende trend, og fallet var ekstra stort i 2020 på grunn av covid-19-pandemien. Trykkpapirproduksjon i Mellom-Sverige ble derfor redusert med nedstenging av to fabrikker, noe som har gitt økt etterspørsel for de norske trykkpapirprodusentene. Dette har medført økt behov for massevirke og håp om en prisøkning på massevirke lenger ut i 2022. Prisene på papir til emballasje og hygiene har økt, og det samme har prisene på sulfatmasse, som ved utgangen av året lå høyere enn forrige topp i 2018–2019.

Figur 54: Eksportpriser for masse, januar 2008–januar 2022. Amerikanske dollar per tonn

Kilde: Danske Bank

Selv om masseprisene ligger på et høyt nivå og etterspørselen er stor, har dette hittil ikke gitt utslag i økte massevirkepriser. Danske Bank forklarer dette med den høye avvirkningen på grunn av stor etterspørsel etter sagtømmer, som gjør at treforedlingsindustrien har fått dekket sitt behov for massevirke uten å øke prisene. En fallende trend i markedet for grafisk papir har heller ikke gitt drahjelp til massevirkeprisene. Videre eksporteres mye av massevirke fra Østlandet til kartongindustrien i Karlstadregionen i Sverige. Mellom-Sverige har i lang tid hatt Sveriges laveste priser på massevirke, delvis på grunn av den store importen fra Norge. Nedstengningen av de to trykkpapirfabrikkene har redusert etterspørselen etter massevirke, og store deler av investeringene for å øke produksjonen hos Stora Enso er utsatt. Danske Bank mener også at EUs signaler om en ny taksonomi, der det sås tvil om skandinavisk skogbruk skal regnes som bærekraftig, påvirker investeringsviljen innen treforedling.

Oppsummert kan det se ut til at pris- og avsetningsbildet ved inngangen til 2022 vil holde seg framover. Ettersom dette medførte en avvirkningstopp i 2021, kan det tyde på at det blir et godt år for skogbruket i Norge i 2022.

3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer

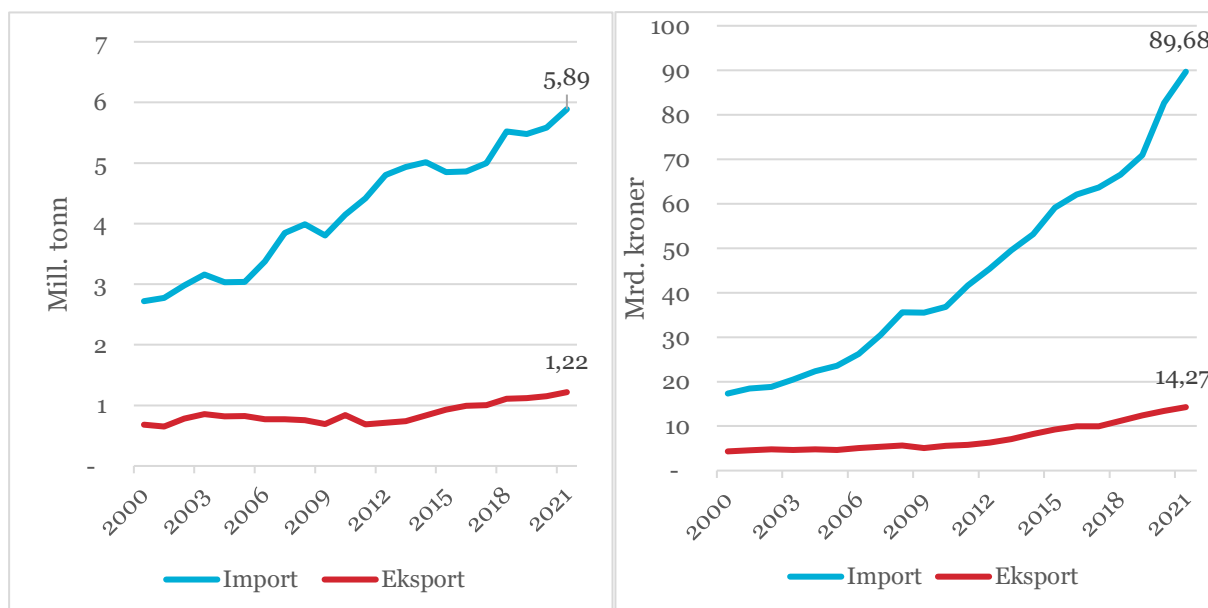
I 2021 ble det importert jordbruksvarer for 89,7 mrd. kroner, en økning på 8,5 prosent fra året før. Varer som ble importert tollfritt utgjorde 74 mrd. kroner i importverdi. RÅK-varer utgjorde ca. 20 prosent av importverdien. Vi handler mest med nabolandene våre, mens import fra de fattigste landene, nulltollandene, utgjorde 1,4 prosent av importverdien.

Eksporten av jordbruksvarer var på 14,3 mrd. kroner. Den økte med ca. 6 prosent fra 2020. Osteeksporten gikk ned med over 40 prosent, og det ble eksportert mindre av flere andre jordbruksvarer. De største eksportvarene, målt i verdi, var blant annet fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner. Dette var også varene med størst økning i eksportverdi i 2021.

I 2021 økte importverdien av jordbruksvarer, som definert i WTO-landbruksavtalen fra Uruguayrunden, med 8,5 prosent fra året før. Samtidig var økningen i importert mengde jordbruksvarer på 5,4 prosent. Enkelte jordbruksvarer importeres det store kvantum av med lav enhetsverdi, for eksempel hvete. Andre jordbruksvarer, som blant annet sigaretter, har høy enhetsverdi. Utviklingen i importen målt i verdi og mengde henger nødvendigvis ikke helt sammen, fordi sammensetningen av varene som importeres varierer noe fra år til år. Utviklingen i valutakurser er også en faktor som kan påvirke forholdet mellom importverdien og importkvantumet.

Kursen på den norske kronen, jf. kapittel 1.1.2.1, har i gjennomsnitt for 2021 sammenlignet med 2020 styrket seg mot flere valutaer. Veksten i importverdien begrenses derfor av at importen har vært billigere målt i norske kroner enn på flere år. I gjennomsnitt for 2021 styrket kronen seg med 8,5 prosent mot dollar, sammenlignet med kursen i 2020.

Verdien av eksporten av jordbruksvarer er omtrent en sjettedel av verdien av importen av jordbruksvarer. Eksportverdien økte med 6,3 prosent i 2021 sammenlignet med 2020, mens veksten i eksportert mengde var på 6,1 prosent. Deler av eksporten er produkter som ikke er basert på norske råvarer. Eksempler på dette er kaffe og produkter basert på soya og importerte erter, samt produkter basert på marine råvarer som klassifiseres under et varenummer som regnes som jordbruksvarer, som for eksempel Omega 3-produkter. Tallene inkluderer også eksport av råvarer som bearbeides i utlandet, for å tas inn i bearbeidet form under ordningen for utenlands bearbeiding (UB). Dette er eksempelvis melk som eksporteres til produksjon av ost i utlandet, for deretter å importeres igjen i form av ost.

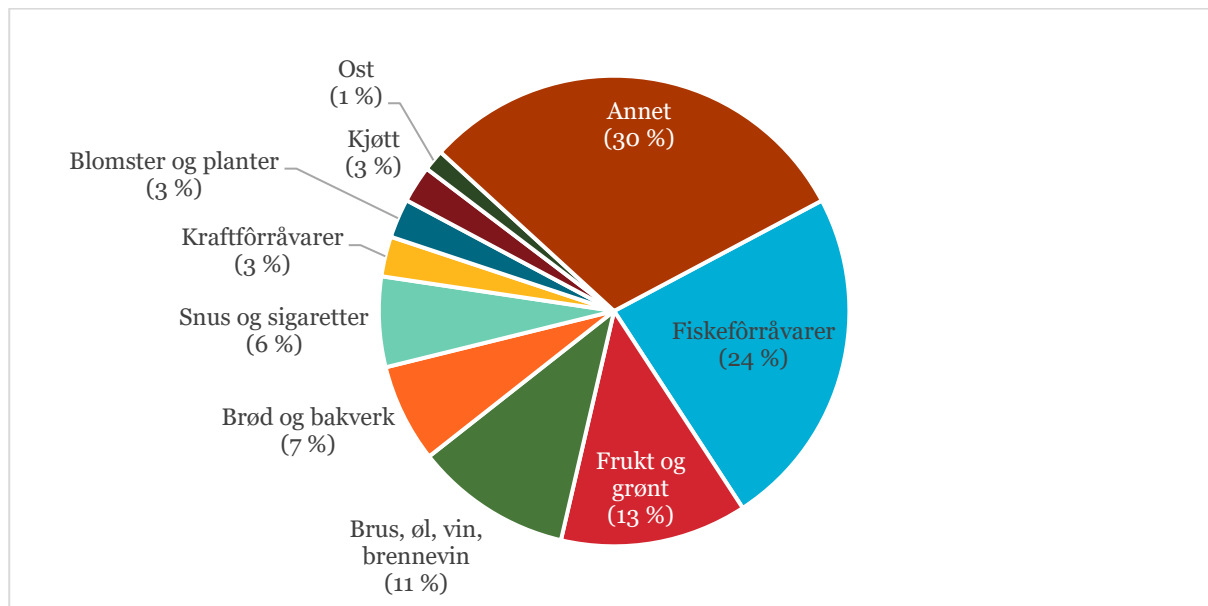

Figur 55: Utviklingen i import og eksport av jordbruksvarer, mengde og verdi, 1999–2021

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1 Import

Importen av jordbruksvarer utgjorde 11 prosent av den totale importen av varer til Norge i 2021, målt i verdi. Dette er uendret fra 2020. Av jordbruksvarene ble det i 2021, målt i verdi, importert mest råvarer til fiskefôr, som vist i figur 56. Denne importen utgjorde 24 prosent av jordbruksvareimporten. Import av frukt og grønnsaker utgjorde 13 prosent av importverdien, mens importen av brus, øl, vin og brennevin utgjorde 11 prosent.

Figur 56: Anslått fordeling på import av jordbruksvarer i 2021 målt i verdi med framheving av utvalgte store grupper

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

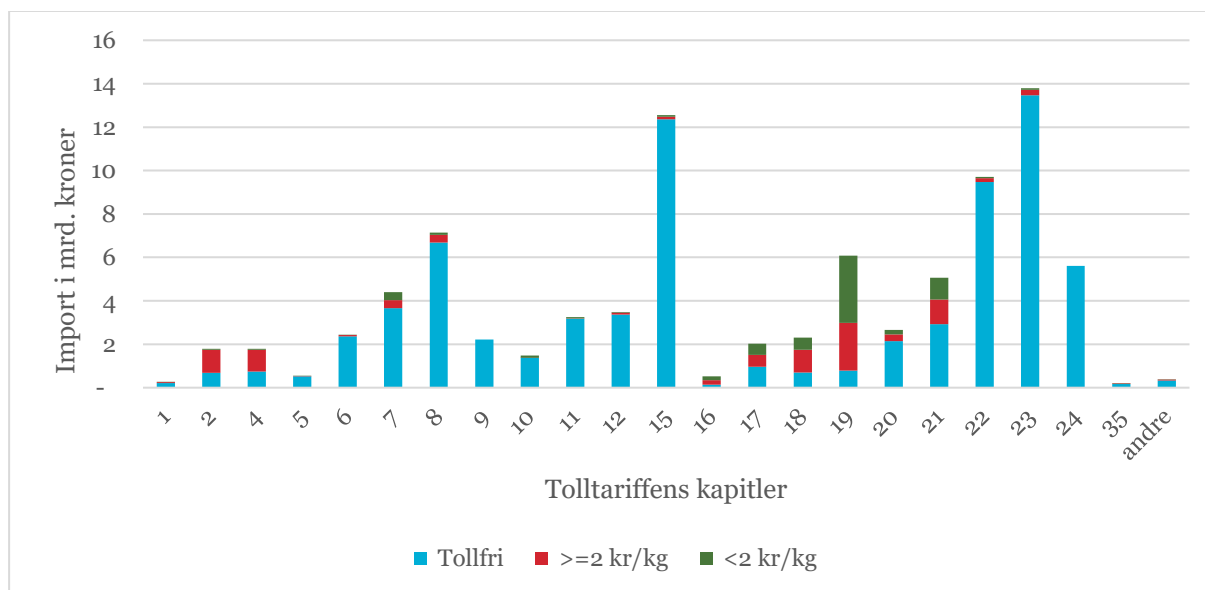
3.1.1 Import per tollsats

I figur 57 vises fordelingen av den tollfrie importen på ulike kapitler i tolltariffen. Det er kapittel 19 som inneholder mest import som ikke har blitt importert tollfritt. Dette kapitlet inneholder import av produkter av korn, mel, stivelse eller melk, og er i stor grad import av bakverk, noe som hovedsakelig er import av bearbejdede produkter, såkalte RÅK-varer. Importen av RÅK-varer er mer omtalt i Landbruksdirektoratets Markedsrapport 2021.

Varene som går under kapittel 7 og 8 er poteter, grønnsaker, frukt, bær og nøtter. En stor andel av denne importen er tollfri. Mange av disse varene som importeres er varer som ikke produseres i Norge eller som bare produseres i Norge deler av året. Derfor er det ikke toll på disse varene.

Omtrent halvparten av importen under kapittel 15, 21 og 23 er import av råvarer til fiskefôr, målt i verdi. Varene med høyest importverdi er soyaproteinkonsentrat, fiskeolje, rapsolje, fiskemel og ferdig fiskefôr. Det er tollfritt å importere råvarer som skal brukes i fiskefôr. Innenfor disse kapitlene er det også en del import til næringsmiddelindustrien og import av kraftfôrråvarer og råvarer til biodrivstoff.

Kapittel 22 er drikkevarer, og det meste av denne importen er tollfri. Det er kun toll på drikkevarer på basis av melk, melkeerstatninger, øl og noen typer alkohol som brukes til framstilling av drikkevarer.

Figur 57: Importverdi av jordbruksvarer i 2021, fordelt på tollbeløp betalt ved innførsel, og kapitler i tolltariffen

Kilde: Landbruksdirektoratet

Se tabell 20 (vedlegg) for forklaringer på hva slags varer som importeres under de ulike kapitlene

3.1.2 Import av jordbruksvarer som produseres i Norge

Importen av kjøtt, poteter, grønnsaker vi produserer i Norge og korn varierer med hvor stort behov det er for å supplere norsk produksjon med importerte varer. Tabell 11 viser importen i 2021.

Importen av korn økte i 2021 med 6 prosent målt i mengde og 9 prosent målt i verdi, sammenlignet med 2020. I 2020 gikk importmengden ned med 30 prosent, ettersom det var større kornproduksjon i etterkant av tørkesommeren 2018.

Det har vært en ny kraftig økning i importen av kjøtt i 2021, etter at importmengden økte med hele 56 prosent i 2020. Importmengden økte i 2021 med 43 prosent, ca. 14 000 tonn. Importen gikk opp for alle kjøttslag, men spesielt for storfe og svin. Økt etterspørsel og underskudd i det norske markedet er årsakene til den rekordhøye importen av kjøtt.

Importen av ost har økt med 9 prosent, målt i verdi, og 10 prosent målt i mengde. Osteimporten har økt fra år til år, men den økte mindre i 2021 enn i 2020. De siste 10 årene er importen av ost doblet.

Importen av friske grønnsaker lå ganske stabilt fra 2020 til 2021. Omtrent en tredjedel av denne importen, målt i verdi, er import av varer som vi ikke, eller i liten grad, produserer i Norge, for eksempel paprika, hvitløk, oliven og sopp.

Den totale importen av frukt og bær målt i mengde økte med rundt 1 prosent i 2021. Verdien av importen gikk imidlertid ned med rundt 3 prosent. En stor del av importen av friske frukt og bær er av varer som vi ikke produserer i Norge.

Tabell 11: Import i 2021 fordelt på utvalgte varegrupper, samt endringer siste år. Sortert etter importverdi i 2021

	Import i mill. kroner			Import i 1 000 tonn	
	2021	Endring fra 2020	Andel av jordbruksvareimporten	2021	Endring fra 2020
Friske frukt og bær*	6 035	-3 %	7 %	343	1 %
Friske grønnsaker**	2 845	1 %	3 %	127	0 %
Kjøtt***	2 273	25 %	3 %	46	43 %
Korn	1 478	9 %	2 %	466	6 %
Ost****	1 245	9 %	1 %	17	10 %
Potet	208	-25 %	0 %	41	-29 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

*Import under posisjonene 08.03–08.10. **Import under posisjon 07.02–07.09. ***Import under kapittel 2 (ikke inkl. lever) og posisjonene 16.01–16.02. ****Import ekskl. ost som kommer inn til Norge etter utenlands bearbeiding (UB)

Les mer om norsk produksjon og suppleringsimport av korn, kjøtt, meierivarer og frukt og grønt i Landbruksdirektoratets Markedsrapport 2021.

3.1.3 Import framover

Landbruksdirektoratet forventer at importen framover vil bli påvirket av mange av de samme faktorene som har påvirket den historisk. Det er spesielt to områder som i stor grad påvirker importen: utviklingen i etterspørselen etter råvarer til norskprodusert fiskefôr, og utviklingen i hva slags type mat nordmenn har i kostholdet.

Norsk havbruksnæring påvirker import av jordbruksvarer

Vekst i havbruksnæringen og endret forbruksmønster har ført til økt import av jordbruksvarer. Importen av fiskefôrråvarer utgjorde nesten en fjerdedel av verdien av jordbruksvareimporten i 2021. I verdi økte den med 3,9 mrd. kroner fra 2020, en økning på nesten 23 prosent.

Så lenge det er vekst i norsk havbruksnæring, er det naturlig å anta at det også vil være vekst i importen av råvarer til fiskefôr.

Matvaner påvirker importen

Endring i nordmenns forbruk har også bidratt til vekst i importen. Fra 2013 til 2021 har importen av drikkevarer økt mye. Blant annet endte importverdien av vin nesten 90 prosent høyere, og endte på 4,87 mrd. kroner i 2021. Energidrikker og brus økte med mer enn 1,8 mrd. kroner.

Introduksjon av matvarer og forbrukstrender fra utlandet vil kunne gi økt import av produkter vi ikke kan produsere i Norge, som for eksempel økt konsum av kjøttsubstitutter som er basert på råvarer som ikke produseres i Norge. Økt import kan også skje dersom det blir mer vanlig å spise produkter vi ikke dyrker i Norge, slik som vi har sett i en økt import av avokado.

Klimavennlig mat

Økt fokus på klimaendringer påvirker forbrukervalg i stadig større grad. Hvis dette gir større forbruk av plantebaserte produkter, som ikke blir laget av norske råvarer, vil det gi endringer i importen. Redusert kjøttproduksjon vil gi mindre behov for importerte kraftfôrråvarer, og større import av plantebaserte produkter som substitutt til kjøttet.

Det er ventet at klimaendringer kan føre til mer «ekstremvær». Enkelte år kan man se at tørke eller mye regn kan føre til avlingssvikt, som i 2018 da tørke på sommeren førte til halverte kornavlinger og reduserte

grovfôravlinger. Avlingssvikt vil gi større importbehov enn normalt. I 2018 var importen av korn og grovfôr stor. Dette kan vi komme til å se mer av i årene framover.

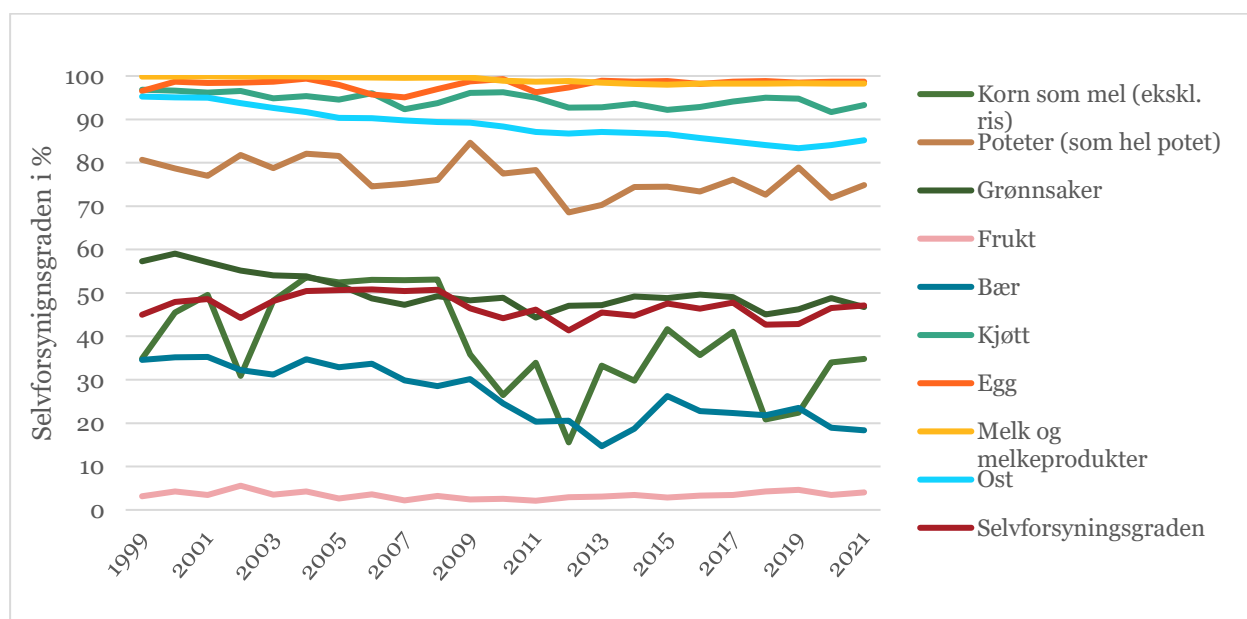
3.1.4 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er et begrep som blir brukt om andelen norskprodusert av matvareforbruket innenlands. Det totale engrosforbruket er beregnet som norsk produksjon pluss import minus eksport. Fordelingen av norsk og import av det innenlandske engrosforbruket i et enkelt år vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler og lignende.

Det er nyttig å være klar over at dette målet ikke viser den teoretiske muligheten for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon (kalt selvforsyneevnen). Eksporten er ikke medregnet. For eksempel blir det både eksportert og importert betydelige mengder ost. For å se på evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon bør eksporten tas med (dette blir kalt dekningsgraden). I tillegg vil forbruket i en krisesituasjon kunne legges om til større andel planteprodukter ((Helsedirektoratet, 2022).

Helsedirektoratets viser i sin årlige rapport om utviklingen i norsk kosthold selvforsyningsgraden målt på energibasis (TJ). Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) utfører beregningen, og omregner produksjons- og handelstall fra kg til TJ. Hvordan man fremstiller selvforsyningsgraden, med basis i kg, TJ eller teoretisk i annen valgt måleenhet, avhenger av hva man vil vektlegge å belyse. Selvforsyningsgraden vil variere ut fra hvilken måleenhet man bruker i beregningen. Det vanligste har vært å bruke TJ, og vi gjengir dette her når vi viser utviklingen i figuren og omtaler enkelte varegrupper.

Selvforsyningsgraden inkluderer alle varegrupper, både fra landbruk og sjømat. Figur 58 viser utviklingen for noen viktige landbruksprodukter. Selvforsyningsgraden er inklusiv fisk, og lå på 47,1 prosent i 2021. Eksklusiv fisk utgjorde den 46,5 prosent. Tallene for siste år er midlertidige og vil kunne bli endret til neste års beregning.

Figur 58: Selvforsyningsgrad fra 1999–2021, målt på energibasis (TJ)

Kilde: NIBIO

Selvforsyningen av melk og melkeprodukter (utenom ost) samt egg lå på i overkant av 98 prosent, og ost var på 85 prosent i 2021. Kjøtt samlet lå på 93 prosent. Poteter (alle varianter omregnet til hel potet) lå på 75 prosent. Grønnsaker samlet hadde en selvforsyning på 47 prosent. Korn som mel (ikke medregnet ris) hadde en selvforsyningsgrad på 35 prosent. Bær og frukt hadde en betydelig lavere selvforsyningsgrad, på

hhv. 18 og 4 prosent. For en del produksjoner, særlig korn, vil selvforsyningsgraden varierer mye fra år til år avhengig av gode og dårlige avlingsår.

Oppsummert dekker norsk produksjon av meieriprodukter, kjøtt og egg stort sett forbruket. For å dekke forbruket av korn som mel, poteter, grønnsaker og frukt, er vi i større grad avhengig av import. For de varegruppene hvor vi har stor norsk produksjon, bidrar tollvernet til å sikre avsetningen av de norske varene.

3.1.5 Hvor kommer importen fra?

Den største andelen av importen av jordbruksvarer kommer fra EU-land. Importen derfra utgjorde ca. 61 prosent av importverdien i 2021. De siste ti årene har denne andelen variert mellom 62 til 65 prosent. I mengde er andelen av importen fra EU-land noe lavere. I 2021 var den 53 prosent, og de siste tre årene har den variert mellom 52 til 57 prosent.

Importen fra andre i-land enn EU økte med 14 prosent i 2021 målt i tonn. Verdien av importen økte med ca. 12 prosent. Endringen var mindre enn fra 2019 til 2020, da importverdien økte med hele 4,5 mrd. kroner. Det meste av denne økningen skyldtes at Storbritannia ble inkludert i andre i-land fra februar 2020. Fra land utenfor EU var det Russland, Brasil og Storbritannia som var de tre opprinnelseslandene med størst import av jordbruksvarer målt i verdi. Målt i mengde var det Russland som stod for den største importen målt i mengde i 2021. Størstedelen av importen fra Brasil var soyabønner og fiskefôr.

Importen fra nulltolland utgjorde 1,4 prosent av den totale importverdien, og hoveddelen av importen kom fra Mauritania og Kenya. Nulltolland er de minst utviklede landene (MUL), samt lavinntektsland og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere. Les mer om importen fra Kenya og Mauritania i kapittel 3.1.8.

Import fra andre u-land (andre enn nulltollandene) utgjorde ca. 20 prosent av importverdien. Andelen økte noe fra 2020. Her var det størst import fra Brasil, som utgjorde mer enn en fjerdedel av importen fra andre u-land enn nulltollandene. Peru og Kina var nummer to og tre på listen over opprinnelsesland i denne gruppen rangert etter importverdi i 2021 (se tabell 16). En stor andel av denne importen er import av råvarer til fiskefôr.

Tabell 12: Import av jordbruksvarer fordelt på landgruppe importen kommer fra

	Mengde i tusen tonn			Verdi i mill. kroner		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
EU	2 857	2 978	3 119	44 849	51 140	54 316
Andre i-land	1 032	1 094	1 249	9 676	14 109	15 863
Nulltolland*	42	44	46	1 152	1 291	1 251
Andre u-land	1 547	1 463	1 473	15 194	16 007	18 248
Total import	5 479	5 579	5 887	70 871	82 547	89 678
Andel fra nulltolland	0,8 %	0,8 %	0,8 %	1,6 %	1,6 %	1,4 %
Andel fra u-land **	29,0 %	27,0 %	25,8 %	23,1 %	21,0 %	21,7 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Nulltolland: De minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere. **U-land inkluderer nulltolland og andre u-land.

3.1.6 Import fordelt på enkeltland

Vi importerer hovedsakelig jordbruksvarer fra land relativt nær Norge. Det viktigste unntaket er importen fra Brasil, hvorav import av soyabønner og soyaproteinkonsentrat utgjør to tredeler av importverdien herfra. De to landene vi importerer mest fra, målt i verdi, er Sverige og Danmark. Hvilket av disse landene vi importerer mest fra varierer fra år til år, men de to siste årene har verdien av import fra Sverige økt mer.

Det vi importerer mest av fra Sverige, målt i verdi, er snus som står for nesten en tredel av importverdien. Annet vi importerer mye av fra Sverige er brus, bakverk, kaffe, sauser, diverse tilberedte næringsmidler, sjokolade og godteri.

Mer enn 29 prosent av importen fra Danmark målt i verdi, var import av råvarer til dyrefôr i 2021. 5 prosent av importen fra Danmark var import av sukker. Over 80 prosent av sukkeret som ble importert til Norge i 2021 kom fra Danmark.

Importen fra Russland målt i verdi økte kraftig fra 2020 til 2021. Hovedårsaken var økt import av fiskefôr på posisjon 23.09, blant annet soyaproteinkonsentrat som er en nyoppstartet produksjon i landet.

Tabell 13: De ti landene Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2021, målt i mill. kroner

	2019	2020	2021	Endring fra 2020
Sverige	6 084	7 555	8 495	12 %
Danmark	5 941	7 236	7 722	7 %
Nederland	5 350	6 371	6 571	3 %
Tyskland	4 133	5 308	5 645	6 %
Russland	3 221	3 259	4 913	51 %
Brasil	4 894	5 138	4 906	-5 %
Frankrike	4 177	4 410	4 700	7 %
Spania	3 807	4 312	4 272	-1 %
Italia	3 492	4 242	4 181	-1 %
Storbritannia	2 566	3 842	3 993	4 %
Belgia	2 645	3 069	3 164	3 %
Totalt	70 871	82 547	89 678	6 %
Topp ti utgjør	65 %	66 %	65 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.7 Import fra u-land

Det er visse varer som i større grad blir importert fra u-land enn andre land. Dette er i stor grad produkter som dyrkes i tropiske strøk, som bananer, nøtter og kaffe. I tillegg kommer en stor andel av importen av frossent storfekjøtt fra u-land, ettersom det eksisterer en tollfri kvote for import av storfekjøtt fra Namibia og Botswana og en kvote for tilsvarende import fra Eswatini. Posisjoner der spesielt mye av importen kommer fra u-land er vist i tabell 14.

Tabell 14: Posisjoner med dominerende importandel fra u-land i 2021. Omfatter kun posisjoner med importandel > 80%

Toll- posisjon	Varegruppe	Import fra u-land (tonn)	Andel av total importmengde	Import fra u-land i mill. kr
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	138 063	99,7 %	998
0803	Bananer	79 826	99,9 %	526
0901	Kaffe	34 253	84,7 %	1 242
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	25 215	81,6 %	763
2304	Oljekaker etter soyaoljeutvinning	8 676	86,0 %	54
0801	Kokosnøtter, paranøtter og akajounøtter (cashewnøtter), friske/tørkede, med/uten skall	2 746	97,5 %	151
0202	Kjøtt av storfe, fryst	2 746	87,6 %	214
0409	Honning	1 393	88,8 %	66
0708	Belgfrukter, med eller uten belg, friske eller kjølte	1 264	88,8 %	72
0906	Kanel og kanelblomster	206	94,9 %	17

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

En stor del av importen fra u-land er råvarer som brukes i fiskefôr. Råvarer som klassifiseres under posisjon 23.02 som det importeres mye av, er i hovedsak guarmel fra India som brukes som proteinråvare i fôret.

Importen under posisjon 23.04 er ferdig soyamel fra Brasil, Kina og India. Det meste av melet som brukes i norsk kraftfôr er prosessert i Norge etter import fra Brasil og Canada.

29 prosent av importmengden av honning kom fra Serbia, og importen av honning fra Kina lå på omtrent samme nivå. Kina dominerer også hvilke land vi importerer mest krydder fra, målt i mengde.

Målt i importverdi var den varen Norge importerte mest av fra u-land i 2021 soyaproteinkonsentrat under varenummer 23.09.9040. Dette er en fôrråvare med høyt proteininnhold som hovedsakelig brukes til fiskefôr. Varenummeret omfatter også andre råvarer som brukes i fiskefôr. Den største andelen av importen, 45 prosent, kom fra Brasil. I tillegg ble det importert mye under dette varenummeret fra Storbritannia og Russland. Importen gikk ned med 19 prosent fra 2020 til 2021, målt i mengde.

Importen av jordbruksvarer fra u-land økte i verdi med i 2,2 mrd. kroner fra 2020 til 2021. Den største økningen var på import av rapsolje, der prisene på verdensmarkedet steg kraftig i 2021 (se avsnitt 1.1.2).

De ti posisjonene der det ble importert mest fra u-land i verdi, er vist i tabell 15.

Tabell 15: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra u-land i 2021*

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2020	2021	Endring fra 2020	2020	2021	Endring fra 2020
2309	Tilberedt dyrefôr	2 890	2 342	-19 %	367 034	240 153	-35 %
1504	Fett og oljer av fisk	1 839	2 219	21 %	85 755	121 194	41 %
1201	Soyabønner	1 337	1 689	26 %	327 858	306 584	-6 %
1514	Raps- og rybsolje	695	1 428	106 %	84 181	131 548	56 %
0901	Kaffe	1 258	1 242	-1 %	37 676	34 253	-9 %
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	552	998	81 %	91 184	138 063	51 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	687	763	11 %	22 715	25 215	11 %
2301	Mel og pelleter av kjøtt og fisk	394	743	89 %	21 682	45 748	111 %
0803	Bananer	614	526	-14 %	82 688	79 826	-3 %
0603	Snittblomster	492	517	5 %	6 300	6 619	5 %
Total import fra u-land		17 297	19 499	13 %	1 506 783	1 519 218	1 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Inkluderer både import fra nulltolland og fra andre u-land

Det u-landet som Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2021, var Brasil, og import av fiskefôr og soyabønner utgjorde det meste av denne importen. Import av soyaproteinkonsentrat, under 23.09, utgjorde 43 prosent av den samlede importen fra Brasil i 2021, mens import av soyabønner utgjorde omtrent 34 prosent. Kaffe sto for 9 prosent av importverdien fra Brasil i 2021. I 2021 gikk den samlede importen fra Brasil ned med 5 prosent målt i verdi.

Importen fra Peru er hovedsakelig import av fiskeolje og fiskemel, og mye av dette går til fiskefôr. I 2021 økte denne importen med rundt 75 prosent. Peru var det landet Norge importerte mest fra etter Brasil, målt i importverdi. Peru var det landet Norge importerte mest avokado fra i 2021, rett i underkant av 6 670 tonn. Dette utgjorde 39 prosent av den samlede norske importen av avokado i 2021.

Importen fra Kina økte med 18 prosent fra 2020 til 2021 målt i verdi. Mye av importen fra Kina går til bruk i fiskefôr, vi anslår at ca. 42 prosent ble importert for dette formålet i 2021. Men det importeres også mange andre jordbruksvarer fra Kina, og sammenlignet med importen fra Brasil og Peru er importen fra Kina jevnere fordelt på flere varer.

Hviterussland var u-landet som sto for den fjerde høyeste importen målt i verdi til Norge i 2021. Dette skyldtes i all hovedsak økt import av rapsolje til fiskefôr herfra, og at prisen på denne varen økte kraftig.

Også importen fra India består i stor grad av import av råvarer til fiskefôr. I 2021 var mer enn 70 prosent av importen råvarer til fiskefôr, målt i verdi.

Tabell 16: De ti u-landene Norge importerer mest jordbruksvarer fra. Mill. kroner

	2019	2020	2021	Endring fra 2020
Brasil	4 894	5 138	4 906	-5 %
Peru	1 826	1 629	2 460	51 %
Kina	1 160	1 345	1 586	18 %
Hviterussland	751	775	1 504	94 %
India	1 042	818	1 290	58 %
Sør-Afrika	532	624	691	11 %
Thailand	498	566	594	5 %
Tyrkia	455	604	589	-2 %
Colombia	375	568	589	4 %
Kenya	499	529	547	3 %
Totalt alle u-land	16 346	17 298	19 499	13 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.8 Import fra nulltolland

Varer fra nulltolland, dvs. de minst utviklede landene (MUL), lavinntektsland og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere, kan importeres tollfritt til Norge.

Målt i verdi er import av snittblomster, hovedsakelig roser fra Kenya, den største importvaren fra disse landene. Den nest største importvaren målt i verdi er fiskefett og -oljer til bruk i fiskefôr. Importen av dette har økt hvert år fra 2014, og alt er importert fra Mauritania. I 2021 gikk den derimot ned, men importen av tilberedt dyrefôr (posisjon 23.09) fra samme land økte nesten tilsvarende mye. Det importeres også mye kaffe, men av all import av kaffe til Norge utgjør importen fra nulltolland kun 6 prosent. 79 prosent av importen av kaffe fra disse landene kom fra Kenya, mens 15 prosent kom fra Etiopia.

Tabell 17: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra nulltolland i 2021

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2020	2021	Endring fra 2020	2020	2021	Endring fra 2020
0603	Snittblomster	461	480	4 %	5 986	6 252	4 %
1504	Fett og oljer av fisk	434	331	-24 %	21 579	20 027	-7 %
0901	Kaffe	117	117	-1 %	1 884	1 800	-4 %
2309	Tilberedt dyrefôr	21	83	294 %	439	1 795	309 %
0709	Andre grønnsaker, friske/ kjølte.	28	30	5 %	556	603	8 %
0602	Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium.	22	24	11 %	66	76	15 %
0708	Belgfrukter, med/uten belg, friske/kjølte.	22	24	9 %	335	410	22 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	24	23	-6 %	732	646	-12 %
0905	Vanilje	25	16	-34 %	6	6	3 %
0801	Kokosnøtter, paranøtter og akajounøtter (cashewnøtter), friske eller tørkede, med eller uten skall	36	15	-57 %	448	240	-46 %
Total import fra nulltolland		1 291	1 251	4 %	44 144	46 338	5 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.2 Eksport

I 2020 ble det eksportert jordbruksvarer fra Norge for 14,3 mrd. kroner (se tabell 21 i Vedlegg).

Av sentrale norske jordbruksvarer var eksporten av meieriprodukter den største, målt i verdi. Det ble eksportert meieriprodukter for ca. 464 mill. kroner, og eksporten av ost utgjorde 261 mill. kroner av dette.

Andre varer det ble eksportert mye av, var bakervarer, som ble eksportert for 526 mill. kroner i 2021. Særlig eksporten av knekkebrød har hatt en sterk vekst de siste årene. I perioden 2012–2014 ble det eksportert knekkebrød for rundt 15 mill. kroner per år. I 2021 ble det eksportert knekkebrød for 180 mill. kroner. Omtrent halve eksporten går til USA.

Det er likevel andre varer som det eksporteres mer av fra Norge, men som ikke direkte avtar råvarer fra norsk jordbruk. Blant de største eksportvarene, målt i verdi, finner vi produkter som fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

3.2.1 Eksport av sentrale norske jordbruksvarer

Etter meieriprodukter var kjøtt jordbruksvaregruppen Norge eksporterte mest av i 2021. Eksportmengden gikk ned fra 2020, men eksportverdien økte med 3 prosent. Eksporten av storfekjøtt økte noe, mens eksporten av svinekjøtt gikk ned, målt i tonn. Det var en kraftig nedgang i eksporten av saue- og lammekjøtt og mindre eksport av fjørfekjøtt. I denne eksporten inngår også eksport av råvarer som eksporteres for bearbeiding i utlandet, og som re-importeres i bearbeidet form, som for eksempel spekeskinke og kyllingnuggets. 4 300 tonn til en verdi av 225 mill. kroner av kjøtteksporten gikk til utenlands bearbeiding i 2021. Det utgjorde over halvparten av mengden og 82 prosent av eksportverdien.

Tabell 18: Eksport i 2021 fordelt på sentrale varegrupper, samt endringer fra 2020 til 2021. Sortert etter eksportverdi

	Eksport i mill. kroner		Eksport i 1 000 tonn	
	2021	Endring fra 2020	2021	Endring fra 2020
Kjøtt*	272,7	3 %	7,5	-11 %
Ost	260,7	-42 %	4,7	-41 %
Friske frukt og bær**	6,0	-2 %	0,4	2 %
Korn	6,4	-27 %	0,8	-37 %
Friske grønnsaker***	2,7	-26 %	0,2	2 %
Potet	0,1	198 %	0,0	-20 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapittel 2 (ikke inkl. lever) og posisjonene 16.01–16.02. **Eksport under posisjonene 08.03–08.10.

***Eksport under posisjon 07.02–07.09

3.2.2 Eksport per land

Som med importen, eksporterte vi i stor grad til våre naboland. Vi eksporterte mest til Sverige og Danmark. Den dominerende eksportvaren til Sverige var soyamel som sto for en fjerdedel av eksportverdien. Ulike tilberedte næringsmidler, sjokolade og soyaolje produsert i Norge av importerte soyabønner, var de som det ble eksportert nest mest av. Til sammen hadde disse varene en eksportverdi som var nesten like stor som soyamel.

Eksporten til Danmark falt med 12 prosent, målt i verdi. Den største eksportvaren til Danmark i 2021, målt i verdi, var soyaolje. Samtidig gikk eksporten av fiskeoljer, blant annet til bruk i dyrefôr, mye ned fra 2020. Det har tidligere blitt eksportert mye minkskinn til Danmark, men denne har gått mye ned de siste årene.

Eksporten til USA gikk ned med rundt 10 prosent i 2021, målt i verdi. Mens eksporten av drikkevann fortsatte å øke, med hele 19 prosent i 2021, gikk eksporten av ost kraftig ned. Eksportverdien av ost gikk

ned med mer enn 110 mill. kroner fra året før, til i underkant av 116 mill. kroner i 2021. Eksporten til Storbritannia gikk opp i 2021 etter å ha falt i 2020, og dermed passerte landet USA som tredje største mottaker av norsk eksport av jordbruksvarer målt i verdi.

Tabell 19: De ti landene Norge eksporterte mest jordbruksvarer til i 2021. Mill. kroner

	2019	2020	2021	Endring fra 2020
Sverige	2 005	2 212	2 436	10 %
Danmark	1 736	1 978	1 741	-12 %
Storbritannia	1 525	1 059	1 238	17 %
USA	1 141	1 367	1 237	-10 %
Russland	439	826	1 093	32 %
Tyskland	1 084	846	829	-2 %
Nederland	342	390	651	67 %
Japan	579	618	518	-16 %
Island	475	293	504	72 %
Tyrkia	334	356	497	40 %
Totalt	12 404	13 413	14 268	6 %
Topp ti utgjør	78 %	74 %	75 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

4 Vedlegg

Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er fremhevet

Tabell 20: Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Import i mill. kroner	2019	2020	2021	Endring fra 2020
01. Levende dyr	209	223	256	14 %
02. Kjøtt	1 007	1 369	1 764	29 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	1 362	1 656	1 770	7 %
05. Animalske produkter ellers	543	674	616	-9 %
06. Levende planter	2 174	2 387	2 412	1 %
07. Poteter og grønnsaker	3 703	4 175	4 400	5 %
08. Frukt, bær og nøtter	6 610	7 365	7 115	-3 %
09. Kaffe, te og krydder	1 814	2 238	2 210	-1 %
09.01 Kaffe	1 467	1 805	1 800	0 %
10. Korn	1 675	1 358	1 478	9 %
11. Mel	2 939	3 029	3 223	6 %
11.09 Hvetegluten	2 595	2 599	2 839	9 %
12. Oljeholdige frø og frukter	2 404	2 530	3 473	37 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	8 727	10 693	12 619	18 %
15.04 Fett og oljer av fisk	3 728	4 445	4 101	-8 %
15.14 Raps- og rybsolje	3 685	4 711	6 729	43 %
16. Kjøttprodukter	360	449	515	15 %
17. Sukker og sukkervarer	1 483	1 770	2 017	14 %
18. Kakao og sjokolade	1 946	2 367	2 563	8 %
19. Bakervarer	5 278	6 014	6 061	1 %
19.05 Brød og bakverk	2 094	2 425	2 492	3 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	2 219	2 585	2 647	2 %
21. Tilberedte næringsmidler	3 898	4 556	4 907	8 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler (hovedsakelig soyaproteinkonsentrat)	2 098	2 428	2 495	3 %
22. Drikkevarer	7 542	9 271	9 654	4 %
22.04 Vin	2 348	2 217	2 826	27 %
23. Tilberedt dyrefôr	10 812	12 158	13 846	14 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	2 348	2 217	2 826	27 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	6 250	7 671	8 174	7 %
24. Tobakk	3 629	5 036	5 568	11 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	200	224	205	-9 %
Andre jordbruksprodukter*	341	423	365	-14 %
Total import	70 871	82 547	89 678	9 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er fremhevet

Tabell 21: Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Eksport i mill. kroner	2019	2020	2021	Endring fra 2020
01. Levende dyr	57	75	83	10 %
02. Kjøtt	244	255	266	4 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	754	618	481	-22 %
05. Animalske produkter ellers	333	298	289	-3 %
06. Levende planter	41	31	46	51 %
07. Poteter og grønnsaker	12	13	9	-32 %
08. Frukt, bær og nøtter	51	36	39	9 %
09. Kaffe, te og krydder	48	61	52	-15 %
10. Korn	9	9	6	-27 %
11. Mel	103	113	116	3 %
12. Oljeholdige frø og frukter	59	72	68	-6 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	2 089	2 767	2 734	-1 %
15.04 Fett og oljer av fisk	1 401	1 928	1 764	-8 %
16. Kjøttprodukter	45	38	39	1 %
17. Sukker og sukkervarer	52	31	35	14 %
18. Kakao og sjokolade	426	352	338	-4 %
19. Bakervarer	500	508	526	4 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	118	140	139	-1 %
21. Tilberedte næringsmidler	1 755	2 186	2 429	11 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	1 622	2 009	2 165	8 %
22. Drikkevarer	1 081	1 031	1 103	7 %
23. Tilberedt dyrefôr	3 753	4 110	4 810	17 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	1 042	1 184	1 659	40 %
23.04 Soyamel	607	824	847	3 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	1 897	1 893	2 140	13 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	222	226	224	-1 %
41. Rå huder og skinn	238	194	264	36 %
43. Pelsskinn og varer derav	367	207	129	-38 %
51. Ull og dyrehår, garn	32	18	20	9 %
Andre jordbruksprodukter*	16	25	23	-7 %
Total eksport	12 404	13 413	14 268	6 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 24. Tobakk, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 50. Silke, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

5 Referanser

- AHDB. (2022). *GB deadweight sheep prices*. Hentet fra <https://ahdb.org.uk/gb-deadweight-sheep-prices>
- APEDA. (u.d.). *Floriculture*. Hentet fra https://apeda.gov.in/apedawebsite/SubHead_Products/Floriculture.htm
- Belgian Development Agency. (2010). *The European Market for Fair and Sustainable Flowers and Plants*. Hentet fra <https://proverde.nl/Documents/ProVerde%20-%20The%20European%20Market%20for%20Fair%20and%20Sustainable%20Flowers%20and%20Plants.pdf?x15400>
- CLAL.it. (2022a, februar 02). *Farm-gate milk prices, New Zealand/Fonterra*. Hentet fra CLAL.it: https://www.clal.it/en/index.php?section=latte_new_zealand
- CLAL.it. (2022b, februar 02). *Farm-gate milk prices, US*. Hentet fra CLAL.it: https://www.clal.it/en/index.php?section=latte_usa&type=CL3
- CLAL.it. (2022c, februar 02). *Farm-gate milk prices, Switzerland*. Hentet fra CLAL.it: https://www.clal.it/en/index.php?section=latte_svizzera
- Dairy Australia. (2022). *Situation & Outlook Report*. Hentet fra <https://cdn-prod.dairyaustralia.com.au/-/media/project/dairy-australia-sites/national-home/resources/2021/12/07/dec-21-situation-and-outlook-report/situation-and-outlook-december-2021.pdf?rev=cce7122489b34e13bfa2f648902be770>
- EIA. (2022). *Europe Brent Spot Price FOB*. Hentet fra <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=pet&s=rbrte&f=m>
- EU-kommisjonen. (2021a). *DG AGRI - Beef Production*. Hentet fra <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardBeef/BeefProduction.html>
- EU-kommisjonen. (2021b). *DG Agri Dashboard: Poultry Meat*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/poultry-meat-dashboard_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2021c). *Short-term outlook for EU agricultural markets, Autumn 2021*. Brussel: European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/outlook/short-term_en
- EU-kommisjonen. (2021d). *EU soil strategy for 2030*. Hentet fra https://ec.europa.eu/environment/publications/eu-soil-strategy-2030_en
- EU-kommisjonen. (2021e). *Lamb, mutton and goatmeat*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/lamb-mutton-and-goatmeat_en
- EU-kommisjonen. (2021f). *Sustainable carbon cycles*. Hentet fra https://ec.europa.eu/clima/eu-action/forests-and-agriculture/sustainable-carbon-cycles_en
- EU-kommisjonen. (2021g). *EU agricultural outlook for markets, income and environment, 2021-2031*. Brussel: European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/outlook/medium-term_en

- EU-kommisjonen. (2021h). *Weekly pig prices - details*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories/meat/pigmeat-statistics_en
- EU-kommisjonen. (2022a). *DG AGRI DASHBOARD: DAIRY PRODUCTS*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/dashboard-dairy_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2022b). *Farming*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/eu-milk-historical-price-series_en.xls
- EU-kommisjonen. (2022c). *Historical series of EU average prices of Dairy Products*. Hentet fra Milk Market Observatory: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/eu-milk-historical-price-series_en.xls
- EU-kommisjonen. (2022d). *Eggs*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/eggs>
- EU-kommisjonen. (2022e). *Meat market observatory*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories/meat_en
- Eurostat. (u.d.). *Database*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- F&V Market Observatory. (2021). *Meeting Summary. 22 October 2021*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/summary-fv-mo-tomatoes-2021-11-22_en.pdf
- FAO. (2021a). *Crops and livestock products*. Hentet 11. 25, 2021 fra <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>
- FAO. (2021b). *Food Outlook - Biannual Report on Global Markets - November 2021*. Hentet fra <https://www.fao.org/giews/reports/food-outlook/en/>
- FAO. (2021c). *Meat Market Review - Emerging trends and outlook, December 2021*. Hentet fra <https://www.fao.org/publications/card/en/c/CB7886EN>
- FAO. (2022a). *FAO Food Price Index*. Hentet fra <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
- FAO. (2022b). *FAOSTAT Crops and livestock products*. Hentet fra <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>
- Gamme, I. K. (2021). *Gjødselprisene i taket*. Hentet fra <https://www.bondebladet.no/aktuelt/gjodselprisene-i-taket/>
- GlobalDairyTrade. (2022a, februar 4). Hentet fra [GlobalDairyTrade: https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/butter/](https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/butter/)
- GlobalDairyTrade. (2022b, februar 4). Hentet fra [GlobalDairyTrade: https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/skim-milk-powder/](https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/skim-milk-powder/)
- GlobalDairyTrade. (2022c, februar 4). Hentet fra [GlobalDairyTrade: https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/whole-milk-powder/](https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/whole-milk-powder/)
- Hatlevoll, M. (2022). *NHO Mat og Drikke: Kostnadsøkningene vil slå ut i 2022*. Hentet fra <https://www.bondebladet.no/aktuelt/nho-mat-og-drikke-kostnadsokningene-vil-sla-ut-i-2022/>
- Helsedirektoratet. (2022, januar). *Helsedirektoratet*. Hentet fra [Rapporter Utvikling i norsk kosthold 2021: https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold](https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold)

- Hillestad, L. K. (2021). *Den store trafikkorken*. Hentet fra <https://e24.no/naeringsliv/i/z7k4a4/den-store-trafikkorken>
- Horen, L. v. (2022). *A Mixed Bouquet of Developments in Floriculture*. Hentet fra https://research.rabobank.com/far/en/documents/179560_Rabobank_A-Mixed-Bouquet-of-Developments-World-Floriculture-Map-2021_vanHoren_January2022.pdf
- Hovland, K. M. (2021). *Rekordhøy gasspris tilsvarer 246 dollar i oljepris: - Et vanvittig rally*. Hentet fra <https://e24.no/olje-og-energi/i/JxRJgX/rekordhoe-y-gasspris-tilsvarer-246-dollar-i-oljepris-et-vanvittig-rally>
- IFCN. (2020). *International Farm Comparison Network*. Hentet fra <https://ifcndairy.org/>.
- IGC. (2022a). *Freight Rates*. Hentet fra <http://igc.int/en/markets/marketinfo-freight.aspx>
- IGC. (2022b). *Grain Market Report*. Hentet fra http://igc.int/en/gmr_summary.aspx
- IMF. (2022). *World Economic Outlook Update*. Washington, D.C.: IMF.
- Landbruksdirektoratet. (2021). *Målprisrapport 2020–2021. Markeds- og prisutvikling for målprisvarene og andre sentrale jordbruksvarer i avtaleåret 2019–2020*. Oslo: Landbruksdirektoratet.
- Landbruksdirektoratet. (2022). *Norskprodusert mathvete øker*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/nyhetsrom/nyhetsarkiv/norskprodusert-mathvete-oker>
- Mattilsynet. (2020, 2). *Fakta om Afrikansk svinepest- dette bør du vite*. Hentet fra https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/
- Mattilsynet. (2021). *Fugleinfluenza*. Hentet fra https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/fugleinfluenza/
- McCullough, C. (2021, 10 27). *Pig Progress*. Hentet fra Pig Progress, World of pigs: <https://www.pigprogress.net/World-of-Pigs1/Articles/2021/10/Low-pork-prices-felt-throughout-the-EU-810292E/>
- Milchland Niedersachsen . (2022, februar 1). *Notierungsergebnisse*. Hentet fra <https://milchland.de/milchprofis/markt-und-statistik/notierungsergebnisse/>
- Ministry for Primary Industries. (2022). *Situation and Outlook for Primary Industries. December 2021*. Hentet fra <https://www.mpi.govt.nz/dmsdocument/49066-Situation-and-Outlook-for-Primary-Industries-SOPI-December-2021>
- Mintec. (2022). *Prices-dashboard*. Hentet fra <https://www.mintecanalytics.com/default>
- NEPG. (2021). *Average to good potato harvest in North-western Europe, but increased production costs*. Hentet fra <http://nepg.info/wp-content/uploads/2021/11/211119-NEPG-press-release-English.pdf>
- Norges Bank. (2022). *Valutakurser*. Hentet fra <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Valutakurser/>
- OECD/FAO. (2021). *OECD-FAO Agricultural Outlook 2021-2030*. Paris: OECD/FAO Publishing.
- Our World in Data. (2022). *Fertilizers*. Hentet fra <https://ourworldindata.org/fertilizers#total-fertilizer-consumption>

- Patton, D. (2022). *China to allow gene-edited crops in push for food security*. Hentet fra <https://www.reuters.com/world/china/china-drafts-new-rules-allow-gene-edited-crops-2022-01-25/>
- Pedersen, H. (2021). *Verdens gjødselpriser stiger - hvorfor det?* Hentet fra <https://www.felleskjopet.no/alle-artikler/verdens-gjoedselpriser-stiger--hvorfor-det/>
- SSB. (2022). *Konsumprisindeksen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen>
- Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten. (2022, februar 1). *Notierungen für Butter und Käse*. Hentet fra <https://www.butterkaeseboerse.de/notierung.html>
- UNCTAD. (2021). *Review of Maritime Transport 2021*. Hentet fra <https://unctad.org/webflyer/review-maritime-transport-2021>
- Union Fleurs. (2018). *The floriculture supply-chain: characteristics and prospects*. Hentet fra https://unionfleurs.org/wp-content/uploads/2018/11/UF_Characteristics-of-the-Flower-Supply-chain-_FEB-2018.pdf
- USDA. (2022a). *Individual Dairy Market News Commodity Reports*. Hentet fra <https://www.ams.usda.gov/market-news/individual-dairy-market-news-commodity-reports#International>
- USDA. (2022b). *Public data*. Hentet fra https://mymarketnews.ams.usda.gov/public_data?slug_id=1048
- USDA Economic Research Service. (2022). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook: January 2022*. Hentet fra <https://www.ers.usda.gov/webdocs/outlooks/103066/ldp-m-331.pdf?v=2010.1>
- Veterinærinstituttet. (2022). *Høypatogen aviær influensa (HPAI) i Norge og Europa. Statusrapport med anbefalinger per 7.1.2022*. Veterinærinstituttet.
- ZuivelNL. (2022, februar 4). *Zuivelnoteringen*. Hentet fra <https://www.zuivelnl.org/marktinformatie/zuivelnoteringen>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
